

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม

JSRC

JOURNAL OF SOCIAL, RELIGION AND CULTURE

ISSN 2697-6552

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564
Vol. 2 No.1 January - June 2021

0897832122

konuthai1610@gmail.com

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
Journal of Social Religion and Culture

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564
Vol. 2 No. 1 January-June 2021

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษานักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษา
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามวิถีของการศึกษาเชิงพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เจ้าของ มูลนิธิธรรม เพื่อการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

พิมพ์ที่ จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170
โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมล g_class@hotmail.com

ต้นฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้ ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชา การตีพิมพ์จะต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ที่ปรึกษา

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.	พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ.ดร.
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู
ผศ.ดร.ทิพมาศ เศรษฐวโรชาติ	ดร.บุญเรือน เทียรทอง
ดร.สุภาพร ศรีเรืองสกุล	ดร.สุธาสินี แสงมุกดา

บรรณาธิการ

พระมหาสามารถ จานิสสโร

รองบรรณาธิการ

พระสุวรรณ สุขเมธปัญโญ

กองบรรณาธิการ

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูปลัดกวีวัฒน์, ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ชาตรี ชูมแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
นาวาเอก ดร.นพดล บงกชกาญจน์	กรมยุทธศึกษาทหารเรือ กองทัพเรือ
พ.ต.ท. หญิง ดร. ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ดร.เกรียงไกร พินยารัก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร.วรรณภา พ่วงพร้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระปรัชญา จิตธมโม	พระชัยสิทธิ์ อคฺควณโณ
นางสาวณทิพรดา ไชยศิลป์	

กองบรรณาธิการ ประจำฉบับที่ 2 ปีที่ 1

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร.กฤตสุขชิน พลเสน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.พูนศักดิ์ กมล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ดร.วรรณภา พ่วงพร้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ดร.บัวบุษรา อัครศรุตพิงศ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร.สมเจต หลวงกัน	นักวิชาการ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
ดร.ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์	วิทยาลัยทองสุข

บทบรรณาธิการ

บทความวิชาการและบทความวิจัยในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน 2564 โดยส่งเข้าในเบื้องต้น วารสารฉบับนี้มีเนื้อหาและประเด็นที่ค่อนข้างหลากหลาย แต่ก็อยู่ในกลุ่มเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความเหล่านี้มีความหลากหลาย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะระดับของกลุ่มบทความที่มาจากกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอก อย่างไรก็ตาม บทความทุกบทความยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินคุณภาพ บทความทุกบทความกองบรรณาธิการให้ความสำคัญในแง่เป็นบทความที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสาขาวิชาทางการศึกษาเป็นหลักตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ตลอดระยะเวลาที่วารสารดำเนินการนี้มีบทความที่หลากหลายส่งเข้ามาเพื่อขอตีพิมพ์ กองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นการเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงตามระบบต่อไป จากบทความที่ส่งมามากมายพบว่า การพิจารณาคัดเลือกเป็นไปอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ บทความที่ได้รับ การคัดเลือกจึงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและประเทศชาติต่อไป โดยบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือประจำฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” โดย ศุภิสรา บัวงาม นักวิชาการ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา ผลงานบทความวิจัยเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประยุกต์ใช้หลักกรุณากับการบริหารทรัพยากรบุคคล, ด้านการประยุกต์ใช้หลักเมตตากับการบริหารทรัพยากรบุคคล, ด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขากับการบริหารทรัพยากรบุคคล ตามลำดับ สำหรับผู้บริหารที่มีเพศ อายุ และระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารที่มีระดับการศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

บทความวิชาการเรื่อง “หลักอภิรณสมถะกับการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาล” โดย กฤติน จันทร์สนธิมา สำนักสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย 5 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “การนำหลักอภิรณสมถะมาใช้เพื่อระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาลทำให้สามารถระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการระงับข้อพิพาทโดยยึดถือหลักความถูกต้องดีงาม ย่อมทำให้การระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาล มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรมมากขึ้น ทั้งยังสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่คู่กรณี ทำให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นจากบุคคลในสังคม เมื่อบุคคลในสังคมมีความรู้สึกเชื่อมั่นในกระบวนการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาลแล้ว จะทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น”

บทความวิชาการเรื่อง “วิกฤตการณ์สังคมกับแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี” โดย วรณา พ่วงพร้อม อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “พุทธปรัชญาให้ความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถฝึกได้ แม้สังคมมีวิกฤตการณ์ แต่ศักยภาพของมนุษย์ คือความมีมโนธรรมอันเป็นพื้นฐาน จึงนำมาสู่การกระทำในการดำเนินชีวิตที่ดี ในระดับพื้นฐานของชีวิตอย่างแรกคือ รักษากฎแห่งศีลธรรม ของสังคม เพื่อการรักษาความสัมพันธ์อันดีงาม ระหว่างกันในสังคม และระดับที่นำศักยภาพ คือ มโนธรรม โดยการฝึกฝนพากเพียรพยายามในการพัฒนาตนเอง พุทธปรัชญาเน้นการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณค่าเพื่อดำเนินไปสู่ชีวิตที่ดีร่วมกันตามหลัก สังคหวัตถุ 4 เพื่อชีวิตที่ดีในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์สังคม”

บทความวิชาการเรื่อง “มังสวิรัต: แนวทางการดำรงชีวิตที่ดี” โดย พระวงศ์สรสิทธิ์ รติโร นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “มังสวิรัตคืออะไร มีสาระอย่างไร การแนะนำให้ทราบเกี่ยวกับเรื่องมังสวิรติมีหลายแบบ แต่ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์หลักๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้ เพื่อให้ได้ทราบถึงแนวทางการสร้างความดีในมุมมองของศาสนา เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติความเป็นจริงของชีวิตอีกมุมมองหนึ่ง และเพื่อให้ทราบถึงเรื่องความเชื่อที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำเนินชีวิต ดังนั้น บทความนี้จึงเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนความจริง ความเชื่อ ศาสนา และปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ อาหารยังสำคัญในประเด็นความเชื่อจะช่วยให้จิตวิญญาณบริสุทธิ์ อาจกล่าวได้ว่าการบริโภคอาหารมังสวิรัต สามารถทำให้ถึงภาวะของการมีชีวิตที่ดีที่มีคุณค่า และความสัมพันธ์ของมวลมนุษยชาติ”

บทความวิชาการเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องเจตจำนงเสรีของฌอง ปอล ซาร์ตร์” แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “มนุษย์มีเจตจำนงเสรี ในการเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างอิสระ บนพื้นฐานของความรับผิดชอบในการกระทำของตัวเอง นั่นคือการมีอิสระต่อการเลือกที่จะทำกุศลหรืออกุศล เพราะคนที่ต้องรับผลของการกระทำเหล่านั้นก็คือตัวเรา ดังนั้นทฤษฎีกฎแห่งกรรม น่าจะเป็นหลักฐานหนึ่งที่จะตอบประเด็นปัญหานี้ได้ดี เมื่อเราใช้เสรีภาพในการตัดสินใจ เสรีภาพนั้นจะมีความหมายก็ต่อเมื่อเป็นการตัดสินใจด้วยความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เพราะเสรีภาพกับความรับผิดชอบจำเป็นต้องมาคู่กันเสมอ และความรับผิดชอบนั้นจะต้องมีทั้งต่อตัวเอง ต่อผู้อื่น และต่อโลกที่อยู่ด้วย หากเรามีความรับผิดชอบในความหมายนี้แล้ว เราก็จะไม่ตัดสินใจทำอะไรตามใจชอบแต่อย่างเดียว”

บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง “จริยศาสตร์” เขียนโดยวศิน อินทสระ วิจัยโดย พระจาดรงค์ ชูศรี, ดร. นักวิชาการอิสระ ด้านศาสนาและปรัชญา ผลงานบทความวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “จุดเด่นหนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์” เป็นการเสนอประเด็นจริยศาสตร์ในแง่มุมของปรัชญาตะวันตกอย่างกว้าง ๆ ให้ความครอบคลุมต่อประเด็นสำคัญทางด้านจริยศาสตร์ว่ามีอะไร เป็นอย่างไรบ้างที่สำคัญ ๆ ที่ผู้เรียนหรือผู้สนใจในปรัชญา หรือแง่มุมทางด้านจริยศาสตร์ ซึ่งมีบางประเด็นที่ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่าง และมีการใช้ข้อวิพากษ์เข้ามาในเชื่อมโยงต่อประเด็นนั้น ๆ ร่วมกันบ้าง สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจารณ์เห็นว่า การเขียนหนังสือจริยศาสตร์เล่มนี้มีอะไรบ้างนั้น เน้นที่ปรัชญาตะวันตกเกือบทั้งหมด อาจมีการกล่าวถึงภควัฒิตา เรื่องหน้าที่นิทหน้อยและพระพุทธรศาสนา ประเด็นนิพพานนิทหน้อย จึงทำให้ถึงความคับแคบต่อการนำเสนอประเด็นของจริยศาสตร์ได้ อาจตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “จริยศาสตร์ตะวันตก” อาจจะดีกว่าหรือไม่ ซึ่งความน่าสนใจในการนำเสนอเป็นไปใน

ทิศทางของเนื้อหาว่า แต่ละประเด็นทางด้านจริยศาสตร์นั้นๆ คิดอย่างไร เป็นอย่างไร ในส่วนของข้อถกเถียงต่อประเด็นปัญหาร่วมกันยังไม่มีความเด่นชัดว่า เพราะอะไรการให้เหตุผลนั้นต่อประเด็นปัญหาสำคัญ”

พระมหาสามารถ จานิสโร

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1 การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ An Application of Brahmvihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office. ศุภิสรา บัวงาม	1
2 หลักอริกณสมถะกับการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาล The Settlement of Legal Processes with the Solve Conflict Case out of the Court กฤติน จันทร์สนธิมา	12
3 วิฤติการณ์สังคมกับแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี Social Crisis and ways of lifestyles. วรรณา พ่วงพร้อม	21
4 มังสวิรัต: แนวทางการดำรงชีวิตที่ดี Vegetarian: A Good Way to Live. พระวงศ์สรสิทธิ์ รัตกโร	29
5 มโนทัศน์เรื่องเจตจำนงเสรีของฌอง ปอล ซาร์ตร์ The concept of Free Will of Jean Paul Sartre. แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย	39
6 บทความวิจารณ์หนังสือ เรื่อง “จริยศาสตร์” เขียนโดย วศิณ อินทสระ พระจาดุรงค์ ชูศรี, ดร.	48
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ	57
หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์	59

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

An Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office.

ศุภิสรา บัวงาม

Supisara Buangam

นักวิชาการ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา

Scholar of Dhammasuksa Research Center

E-mail: mydata1610@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของผู้บริหารที่มีเพศ อายุ การศึกษา และระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกัน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการ ประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ และประเภทอำนวยการระดับต้น ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดจำนวน 300 คน และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F-test) หากพบความแตกต่าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประยุกต์ใช้หลักกฏเกณฑ์กับการบริหารทรัพยากรบุคคล, ด้านการประยุกต์ใช้หลักกฏเกณฑ์กับการบริหารทรัพยากรบุคคล, ด้านการประยุกต์ใช้หลักเมตตากับการบริหารทรัพยากรบุคคล และด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขากับการบริหารทรัพยากรบุคคล ตามลำดับ 2) ผู้บริหารที่มี เพศ อายุ และระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารที่มีระดับการศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน และ 3) ผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถแยกเป็นด้านมีรายละเอียด

ดังนี้ (1) ด้านการประยุกต์ใช้หลักเมตตาต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล คือ การเลื่อนระดับหรือตำแหน่งงาน ควรคำนึงถึงความสามารถมากกว่าระบบอาวุโส, ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานและอยู่ด้วยกันด้วยความรักความเมตตา, อยากให้มีความจริงใจ, ยังขาดคนทำงานโดยเฉพาะข้าราชการระดับล่างในหลายจังหวัด, อยากให้ดูแลเรื่องของสวัสดิการ, อยากให้มีความเสมอภาค, อยากให้ผู้บริหารพิจารณาแต่งตั้งตำแหน่งให้ตรงกับภูมิสำเนา (2) ด้านการประยุกต์ใช้หลักกรุณาต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล คือ มีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ, ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ข้าราชการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและอยู่ด้วยกันเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน, การสรรหาทรัพยากรควรเปิดกว้าง และผู้บริหารควรจัดหลักสูตรเพื่อรองรับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานให้กับข้าราชการทุกระดับ (3) ด้านการประยุกต์ใช้หลักมูทิตาต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล คือ ผู้บริหารควรมีการยกย่องชมเชยให้กับหน่วยงานจังหวัดที่ทำงานได้ตามตัวชี้วัด เช่น เกียรติบัตร, มีความมูทิตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ, ควรมีการยกย่องชมเชยเมื่อทำงานได้ตามตัวชี้วัด และควรมีการวางแผน การฝึกอบรมเพื่อรองรับตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเป็นระบบ และ (4) ด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขาต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล คือ การแต่งตั้งการเลื่อนระดับ ควรคำนึงความรู้ ความสามารถ ตามระบบคุณธรรมเป็นหลัก, มีความยุติธรรมโปร่งใส, ผู้บริหารควรประเมินผลงานด้วยระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่แท้จริง, รู้จักวางตนเป็นกลาง มีเหตุผลในการทำงานต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา และมีอุเบกขาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักพรหมวิหารธรรม, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Abstract

The objectives of this research were as follows:- 1) to study An Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office 2) to compare Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office differently classified by their sex, age, and position in performance. 3) to study some suggestions of An Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office. Its instrument was a questionnaire. Its quantitative data were collected from the sampling group that was Knowledge Worker Positions, Professional Level, Senior Professional Level and Primary Level. Which have authority and function Involved with Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office both at the central and provincial assigned by Krejcie and Morgan Table through the Purposive sampling for Obtain the required number of samples. There were two kinds of its analytical statistics. Descriptive Statistics were composed of frequency, percentage, mean, and standard deviation. Inferential Statistics were t-test and One-WAYANOVA or F-test.

The results of research were found as follows :- 1) An Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office by the fourth aspect were at a moderate level When considering by each aspect, An Application of Metta Principles in Personnel Management, An Application of Karuna Principles in Personnel Management, An Application of Mudita Principles in Personnel

Management and An Application of Upekkha Principles in Personnel Management aspects were at a moderate level. 2) to compare An Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office differently classified by their sex, age, and position in performance. had difference on opinion as statistical significance at the level of 0.05., and 3) to study some suggestions of An Application of Brahmavihara Dhamma Principles in Personnel Management of the Administrators in National Buddhist Office to be able divided into each of the following aspect :- (1) Firstly, An Application of Metta Principles in Personnel Management are to raise Administrators in National Buddhist Office to a higher rank or office should take into account capability rather than seniority system, the Administrators in National Buddhist Office should be promoted subordinate to working and together with love, to be sincere, Lack of work especially official of primary level in Provinces, careful of welfare, to have equality, Appointment to the position match of domicile, (2) Secondly, Application of Karuna Principles in Personnel Management are there is sincerely Karuna with subordinate, Administrator should Support the official mutual aid and together like a family, recruiting resources Should be open and Administrator should make courses for supports advances about job for Official at all levels. (3) Thirdly, An Application of Mudita Principles in Personnel Management are Administrator should have Recognition for agencies of province that could work match with indicators such as certificates etc., there is Sincerely Mudita with subordinate, Administrator should have recognition when subordinate can work match with indicators and training plan for the system supports a higher position, (4) Fourthly, An Application of Upekkha Principles in Personnel Management are designation and a higher rank should take into account knowledge and ability in moral system, to have Justice, Administrator should to Evaluation from Assessment of the actual performance, knowing to neutralization there is reason to work with workmate or subordinates and there is sincerely Upekkha with subordinate.

Key Words: An Application, Brahmavihara Dhamma, National Buddhist Office.

1. บทนำ

หน่วยงานแต่ละแห่งจะมีลักษณะ และรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป แล้วแต่สภาพแวดล้อมที่เป็นตัวแปรสำคัญของหน่วยงานนั้นๆ สภาพแวดล้อมดังกล่าว ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในองค์กร ซึ่งพฤติกรรมบางรูปแบบนั้นมีประโยชน์ทำให้หน่วยงานพัฒนายิ่งขึ้น แต่พฤติกรรมบางรูปแบบกลับเป็นตัวที่ทำให้หน่วยงานเกิดการชะงักงันไม่สามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้ การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่ดีย่อมส่งผลให้บุคลากรภายในหน่วยงานเกิดความพอใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่คิดที่จะหลีกเลี่ยงงาน บุคลากรจะมีแรงกระตุ้นที่จะปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบนั้นให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้จะต้องอาศัยระยะเวลา ขั้นตอนและปัจจัยในการดำเนินการภายในหน่วยงาน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเกิดขึ้นมีภารกิจหลัก คือ ดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแลรักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา และให้การสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 79 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต จากภารกิจดังกล่าว จึงทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่มุ่งเน้นในเรื่องของควมมีคุณธรรม แม้การบริหารของหน่วยงานก็ต้องเน้นที่ความสามารถ ความเสมอภาค ความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน หลักความรู้ความสามารถที่จำเป็นและเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หลักผลงาน มีการให้คุณให้โทษโดยพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐ และหลักความสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตและการทำงาน แต่ในความเป็นจริงทุกหน่วยงานก็ย่อมต้องมีปัญหาในการบริหารทรัพยากรบุคคล แม้ในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็มีปัญหาเช่นกัน ซึ่งสาเหตุสำคัญของปัญหาก็คือ เมื่อมีการแต่งตั้ง เลื่อนระดับ เลื่อนเงินเดือน จะมีการร้องเรียน ร้องทุกข์ และมีบัตรสนเท่ห์เป็นจำนวนมาก เพราะข้าราชการที่ปฏิบัติราชการในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ตัดโอนมาจากหลายหน่วยงาน จึงไม่ค่อยมีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเท่าที่ควร จึงเกิดความไม่เสมอภาค ความไม่เป็นธรรม ไม่โปร่งใสและตรวจสอบได้หรือให้โอกาสทุกคนแสดงความสามารถได้ อย่างเท่าเทียมกัน

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปพัฒนาโลกหลักของหน่วยงานให้เกิดความสามัคคีจัดความขัดแย้งกัน เพื่อดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย นอกจากนี้การทำงานร่วมกันย่อมมีความขัดแย้งกันบ้าง ดังนั้นผู้บริหารทุกระดับจำเป็นจะต้องมีคุณธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริต และสิ่งที่จะขาดไม่ได้คือความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาหรือเรียกอีกอย่างว่า “หลักพรหมวิหารธรรม” ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมประจำใจอันประเสริฐ หรือหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติที่ผู้บริหารจะต้องใช้ในการปฏิบัติตนต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงานปฏิบัติตนต่อเพื่อนร่วมงานหรือต่อผู้อื่น บุคคลใดก็ตาม เมื่อสามารถประพฤติตามหรือ ดำรงอยู่ในหลักพรหมวิหารธรรมเท่ากับว่าบุคคลนั้น คือ ผู้ที่อยู่ในฐานะเป็นพรหม เป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้ควรแก่การกระทำหน้าที่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงประสงค์จะศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่า มีการนำเอาหลักของพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคลมากน้อยเพียงใด และเพื่อผู้บริหารจะได้นำข้อมูลมาพิจารณาส่งเสริม ปรับปรุงการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องมีเหตุผล และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของผู้บริหารที่มีเพศ อายุ การศึกษา และระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ต่างกัน

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลตั้งแต่ระดับชำนาญการ, ชำนาญการพิเศษ, อำนวยการระดับต้น, อำนวยการระดับสูง, บริหารระดับต้นและบริหารระดับสูง จำนวน 1,360 คน

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การประยุกต์ใช้หลักเมตตา 2) การประยุกต์ใช้หลักกรุณา 3) การประยุกต์ใช้หลักมุทิตา และ 4) การประยุกต์ใช้หลักอุเบกขา

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1 ประชากร ได้แก่ ข้าราชการในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคล จำนวน 1,360 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการ ชำนาญการพิเศษ และประเภทอำนวยการระดับต้น ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 300 คน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ ลักษณะของคำถามปลายปิด (Closed End) เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยใช้คำถามปลายปิด จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

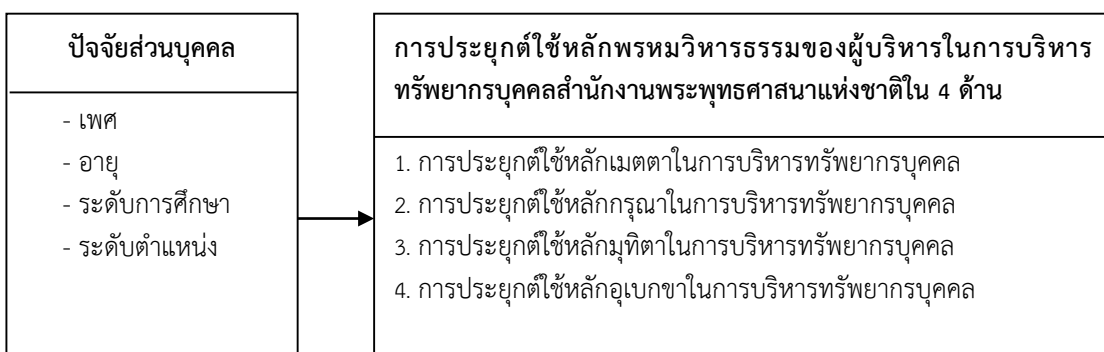
6. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านเมตตา 2) ด้านกรุณา 3) ด้านมุทิตา และ 4) ด้านอุเบกขา จากพระสูตรต้นปิฎก ที่ฉนิกาย มหาวรรค (ที่.ม. 10/184/225) มาสรุปเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

7. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

7.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหารที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 61.00 และเป็นเพศหญิง จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 ด้านอายุพบว่าส่วนใหญ่มีอายุ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 76.00 และมีอายุ 30 - 45 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 ส่วนในเรื่องของระดับการศึกษา พบว่าส่วนมากมีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมา คือ ระดับปริญญาโท จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 38.33 และระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.67 ตามลำดับ และในเรื่องของตำแหน่งงานนั้น ส่วนมากมีตำแหน่งในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับชำนาญการ จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 ระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 ระดับอำนวยการระดับต้น จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 15.33 ระดับอำนวยการระดับสูง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และระดับบริหารระดับต้น จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

7.2 ผลเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่งต่างกัน พบว่า

1. จากสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า ผู้บริหารที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารเพศชายมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน มากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารทรัพยากรบุคคลในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นเพศชาย ซึ่งเป็นอดีตนักบวชในพระพุทธศาสนา ส่วนเพศหญิงจะมีน้อยมาก เนื่องจากการบริหารงานในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “การได้มาซึ่งบุคลากรหรือการสรรหา คือ การนำบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของ

หน่วยงานหรือองค์กร หน่วยผลิตหรือสถาบันทางการศึกษาพยายามผลิตทรัพยากรมนุษย์ออกไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมทั้งในหน่วยของภาครัฐบาลและเอกชน” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมใจ ขุนทิพย์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมสำหรับผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาเฉพาะกรณีหลักพรหมวิหาร” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานการไฟฟ้าเห็นว่าผู้บริหารมีการนำหลักพรหมวิหารมาใช้ในการบริหารงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่า ด้านรายได้พนักงานการไฟฟ้าเห็นว่าผู้บริหารมีการนำหลักพรหมวิหารมาใช้ในการบริหารงาน โดยรวมไปใช้แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษามีการนำไปใช้โดยรวมไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า ผู้บริหารที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าโดยปัจจัยทางด้านอายุ พบว่า อายุ 30 - 45 ปี การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน มากกว่าอายุ 46 ปีขึ้นไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพรหมวิหารธรรม เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ แต่คำว่าผู้ใหญ่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงคนที่มียุมากกว่าหรืออยู่ในวัยที่เป็นผู้ใหญ่กว่าเท่านั้นจึงจะสามารถปฏิบัติธรรมข้อนี้ได้ บุคคลจะมีอายุเท่าใดก็ตาม หากมีความสามารถปฏิบัติธรรมนี้ได้ก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ในความหมายนี้ ดังนั้น บุคคลที่มีอายุน้อยกว่า บางครั้งก็อาจมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมได้ดีกว่าบุคคลที่มีอายุมากกว่าได้ เช่น ในเรื่องเมตตา บุคคลจะมีอายุเท่าใดก็ตาม หากมีความประพฤติด้านเมตตา ด้วยหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อบุคคลทั้งหลายด้วยความรัก ความปรารถนาดี มีความเป็นห่วงเป็นใย ด้วยใจบริสุทธิ์ ก็ขอได้ว่า ได้ปฏิบัติหลักเมตตาได้ตรงกับลักษณะของเมตตาในพรหมวิหาร 4 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และคณะ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่ว่า “เมตตามีอันเป็นไปโดยอาการประพฤติ สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายเป็นลักษณะ มีอันน้อมนำเข้ามาซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายเป็นกิจ มีอันกำจัดซึ่งความอาฆาตเป็นผลปรากฏ มีอันได้เห็นภาวะที่น่าเจริญใจของสัตว์ทั้งหลายเป็นบรรทัดฐานมีความสงบแห่งพยาบาลเป็นสมบัติ มีการเกิดความห่วงใยด้วยต้นหาเป็นความวิบัติของเมตตา”

3. จากสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เนื่องจากพรหมวิหารธรรมเป็นธรรมที่สามารถปฏิบัติได้ทุกคน การประยุกต์ใช้หลักธรรมขึ้นอยู่กับภาคปฏิบัติโดยตรง การศึกษาเป็นเพียงแนวทางทฤษฎีด้านวิชาชีพ ส่วนพรหมวิหารธรรมเป็นธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้วิชาชีพเป็นไปในทางที่ดี

และสร้างสรรค์ บุคคลแม้จะมีการศึกษาเท่าใด หากไม่มีการนำมาปฏิบัติย่อมไม่เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น ในเรื่องของมูทิตา หากมีคนได้ดีมีความสุข เช่น จบการศึกษา ได้เลื่อนตำแหน่งงาน บุคคลไม่ว่าจะจบการศึกษาชั้นใดก็สามารถแสดงมูทิตาจิตได้ด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สวัสดิ์ทองมีเพชร ที่ได้กล่าวว่า มูทิตา คือ ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข ไม่คิดอิจฉาริษยาซึ่งเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ทำความดีและผู้ประสบความสำเร็จ เช่น การแสดงความยินดีกับลูกที่ได้ศึกษาจนจบปริญญาโท หรือแสดงความยินดีกับผู้ได้บังคับบัญชาที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี แสงวิจิตร ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร : ศึกษาเฉพาะกรณี การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า “กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม หลักธรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารมาใช้ในการบริหารงาน การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เงินเดือน พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

4. จากสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 ที่ว่า ผู้บริหารที่มีระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางด้านระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé) พบว่า ผู้บริหารตำแหน่งชำนาญการมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน น้อยกว่าตำแหน่งชำนาญการพิเศษ และอำนวยการระดับสูง และผู้บริหารตำแหน่งอำนวยการระดับต้นมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน น้อยกว่า อำนวยการระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารตำแหน่งอำนวยการระดับต้นมีความเข้าใจเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชานี้อย่างน้อยกว่าอำนวยการระดับสูง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น ในเรื่องของความเมตตา บุคคลควรมีเมตตาต่อตนเองเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงขยายความเมตตานี้ไปสู่บุคคลที่ตนรัก บุคคลกลางๆ และแก่ศัตรูไปตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสงกรานต์ ธมฺมโร (ชยันทำ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเมตตาในพระไตรปิฎก” จากผลการวิจัยพบว่า หลักความมีเมตตา หรือความรักความปรารถนาดีในพระพุทธศาสนานั้น บุคคลจะต้องมีเมตตาแก่ตนเอง มีเมตตาต่อคนที่ตนรักมีเมตตาแก่เพื่อนที่รักมากมีเมตตาแก่เพื่อนที่รักปานกลาง และมีเมตตาแก่ศัตรู

6.2 ผลการศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.40 และจำแนกในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้ 1) ด้านการประยุกต์ใช้หลักเมตตาการบริหารทรัพยากรบุคคล อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.45, 2) ด้านการประยุกต์ใช้หลักกรุณาการบริหารทรัพยากรบุคคล อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.39, 3) ด้านการประยุกต์ใช้หลักมูทิตาการบริหารทรัพยากรบุคคล อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.38 และ 4) ด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขาการบริหารทรัพยากรบุคคล อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.37

3) ด้านการประยุกต์ใช้หลักภูมิตากับการบริหารทรัพยากรบุคคล พบว่า ผู้บริหารที่มีเพศ อายุ และระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ด้านการประยุกต์ใช้หลักภูมิตากับการบริหารทรัพยากรบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศชาย มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมมากกว่าเพศหญิง ส่วนปัจจัยทางด้านอายุ พบว่า อายุ 30 - 45 ปี มีการประยุกต์ใช้หลัก

พรหมวิหารธรรมมากกว่าอายุ 46 ปีขึ้นไป ส่วนปัจจัยทางด้านระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé) พบว่า ผู้บริหารตำแหน่งชำนาญการมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมน้อยกว่าตำแหน่งชำนาญการพิเศษ และอำนวยการระดับสูง

4) ด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขาการบริหารทรัพยากรบุคคล พบว่า ผู้บริหารที่มีอายุและระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงานต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขาการบริหารทรัพยากรบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยทางด้านอายุ พบว่า อายุ 30-45 ปี มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมมากกว่าอายุ 46 ปีขึ้นไป ส่วนปัจจัยทางด้านระดับตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé) พบว่า ผู้บริหารตำแหน่งชำนาญการมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมน้อยกว่าตำแหน่งชำนาญการพิเศษ และอำนวยการระดับสูง

6.4 ผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถแยกเป็นด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านการประยุกต์ใช้หลักเมตตาการบริหารทรัพยากรบุคคล เรียงลำดับดังนี้ 1.1) การเลื่อนระดับหรือตำแหน่งงานควรคำนึงถึงความสามารถมากกว่าระบบอาวุโส 1.2) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานและอยู่ด้วยกันด้วยความรักความเมตตา 1.3) อยากให้มีความจริงใจ 1.4) ยังขาดคนทำงานโดยเฉพาะข้าราชการระดับล่างในหลายจังหวัด 1.5) อยากให้ดูแลเรื่องของสวัสดิการ 1.6) อยากให้มีความเสมอภาค และ 1.7) อยากให้ผู้บริหารพิจารณาแต่งตั้งตำแหน่งให้ตรงกับภูมิสำเนา

2) ด้านการประยุกต์ใช้หลักกรุณาการบริหารทรัพยากรบุคคลเรียงลำดับ ดังนี้ 2.1) มีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ 2.2) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ข้าราชการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและอยู่ด้วยกันเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน 2.3) การสรรหาทรัพยากรควรเปิดกว้าง และ 2.4) ผู้บริหารควรจัดหลักสูตรเพื่อรองรับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานให้กับข้าราชการทุกระดับ

3) ด้านการประยุกต์ใช้หลักมุทิตาการบริหารทรัพยากรบุคคล เรียงลำดับดังนี้ 3.1) ผู้บริหารควรมีการยกย่องชมเชยให้กับหน่วยงาน จังหวัดที่ทำงานได้ตามตัวชี้วัด เช่น เกียรติบัตร 3.2) มีความมุทิตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ 3.3) ควรมีการยกย่องชมเชยเมื่อทำงานได้ตามตัวชี้วัด และ 3.4) ควรมีการวางแผนการฝึกอบรมเพื่อรองรับตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเป็นระบบ

4) ด้านการประยุกต์ใช้หลักอุเบกขาการบริหารทรัพยากรบุคคลเรียงลำดับดังนี้ 4.1) การแต่งตั้งการเลื่อนระดับ ควรคำนึงความรู้ ความสามารถ ตามระบบคุณธรรม เป็นหลัก 4.2) มีความยุติธรรม โปร่งใส 4.3) ผู้บริหารควรประเมินผลงานด้วยระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่แท้จริง 4.4) รู้จักวางตนเป็นกลาง มีเหตุผลในการทำงานต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา และ 4.5) มีอุเบกขาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ ตามลำดับ

บรรณานุกรม

ชุมศักดิ์ อินทร์รัช. (2531). *การบริหารงานบุคคลในองค์กรทางการศึกษา*. ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ธงชัย สันติวงษ์. (2531). *การบริหารงานบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณการพิมพ์, 2548.

- พระมหาสงกรานต์ ธรรมโร (ขยันทำ). (2543). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเมตตาในพระไตรปิฎก*.
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. (2534). *พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปล ฉบับครบรอบ 200 ปีแห่ง
ราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มามกุฏราชวิทยาลัย.
- มนตรี แสงวิจิตร. (2550). *หลักธรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร : ศึกษาเฉพาะกรณีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
จังหวัดนครราชสีมา*. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สวัสดิ์ ทองมีเพชร. (2541). *การพัฒนาคุณธรรม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมใจ ขุนทิพย์. (2551). *หลักธรรมสำหรับผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาเฉพาะกรณีหลักพรหมวิหาร*. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมชัย วงษ์นายะ, รศ.ดร. และรศ.ดร. ทวนทอง เขาวงกิตพงศ์. (2551). *เอกสารประกอบการสอน
วิชาการวิจัย*. ม.ป.พ.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และคณะ. (2541.). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์วิญญาน.

หลักอธิกรณ์สมณะกับการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาล

The Settlement of Legal Processes with the Solve Conflict Case out of the Court

กฤติน จันทน์สนธิมา

Kittin Junsontima

สำนักสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย 5

Bureau of Investigation and Diagnosis 5

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

Office of the Election Commission of Thailand

E-mail: Kittin366@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอหลักอธิกรณ์สมณะมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาลทำให้สามารถระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการระงับข้อพิพาทโดยยึดถือหลักความถูกต้องดีงาม ย่อมทำให้การระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาล มีความโปร่งใส ยุติธรรมมากขึ้น ทั้งยังสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่คู่กรณี ทำให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นจากบุคคลในสังคม เมื่อบุคคลในสังคมมีความรู้สึกเชื่อมั่นในกระบวนการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาลแล้ว จะทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

คำสำคัญ: หลักอธิกรณ์สมณะ, การระงับข้อพิพาท, คดีแพ่งนอกศาล

Abstract

This article presents the application of principle of Adhikornsomtha to resolve civil disputes out of court effectively. By applying the right principle, it will enable the resolution out of court to base on transparency and more justice. In addition, it will create a mutual satisfaction which results in faith and confidence from individual in society. When people in society have a sense of confidence in the process of resolving a civil dispute out of court, it will cause more acceptance.

Keyword : Adhikornsomtha, The settlement of legal processes, The conflict case out of the court.

1. บทนำ

ในอดีตนับตั้งแต่ยุคที่เริ่มมีการค้าขายกันจนถึงยุคปัจจุบัน เมื่อมีข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม ทำให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย กระบวนการระงับข้อพิพาทจึงเป็นทางออกที่จำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้ระงับสิ้นไป โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันได้ทำการค้าขายและค้าขายออนไลน์ รวมไปถึงทำธุรกิจในรูปแบบต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ข้อพิพาทเกี่ยวกับทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ จึงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย โดยส่วนใหญ่เมื่อมีข้อพิพาททางคดีแพ่งเกิดขึ้น คู่พิพาทมักใช้

กระบวนการนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไปฟ้องร้องต่อศาลเป็นคดีความ คดีแพ่งเป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง ประกอบด้วยคดีที่มีข้อพิพาทและคดีไม่มีข้อพิพาท คดีแพ่งที่มีข้อพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เงินทอง เช่น คดีบังคับตามสัญญา ยืม ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ จำนอง จำน่า หัก ฟ้องหย่า เรียกค่าเลี้ยงดู คดีละเมิด เป็นต้น และคดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น คดีขอตั้งผู้จัดการมรดก ขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ เป็นต้น

ข้อพิพาททางคดีแพ่ง หมายถึง ข้อพิพาทที่ตกลงกันไม่ได้เกิดจากการที่บุคคลหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลอื่น ซึ่งผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องชดใช้ความเสียหายนั้นด้วยทรัพย์สินหรือเงินตรา เช่น นายเอกราช มีไร่อ้อยหนึ่งแปลง ต่อมาช้างของนายสามารถ ได้เข้ามากินอ้อย ซึ่งนายเอกราชปลูกไว้เสียหาย คิดเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท นายสามารถ จึงจำเป็นต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ทรัพย์สินให้กับนายเอกราชเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท เมื่อนายสามารถไม่ยอมชดใช้โดยปฏิเสธว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบ จึงเกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างบุคคลทั้งสองที่ต้องดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกันต่อไป ข้อพิพาทดังกล่าวเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และเรียกค่าเสียหายทางแพ่งระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นเรื่องระหว่างคู่สัญญา หากนายเอกราชและนายสามารถตกลงกันได้ บุคคลทั้งสองสามารถตกลงประนีประนอมยอมความเพื่อยุติข้อพิพาทได้ โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลเท่านั้น เนื่องจากไม่ใช่คดีความผิดต่อแผ่นดิน

ในปัจจุบันนอกจากข้อพิพาทจะมีสิทธินำข้อพิพาททางคดีแพ่งไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลแล้วข้อพิพาทยังสามารถตกลงกันเลือกใช้ทางเลือกอื่น เช่น การเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ย เป็นต้น ในการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาลได้เช่นเดียวกัน การระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งทั้งในศาลและนอกศาล มีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขเยียวยาข้อพิพาทที่มีอยู่ให้ระงับสิ้นไปเช่นเดียวกัน แต่การระงับทางคดีแพ่งนอกศาล โดยวิธีการเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ยนั้นมีความแตกต่างออกไป เนื่องจากเป็นวิธีการที่มีความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่ากระบวนการพิจารณาคดีของศาลที่มีกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ที่จำเป็นต้องดำเนินการโดยผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายและมีขั้นตอนดำเนินการที่เป็นไปตามกฎหมาย รวมทั้งมีข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่ายและระยะเวลามากกว่าการเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ยที่สามารถยุติได้โดยง่าย

รายงานสถิติคดีของสำนักงานศาลยุติธรรมระบุว่า สถิติคดีแพ่งที่อยู่ระหว่างพิจารณาและคดีที่เสร็จไปของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีคดีแพ่งค้างพิจารณาทั้งหมด 4,345 คดี และคดีแพ่งที่รับใหม่จำนวน 16,040 คดี (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562 : 69) ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากสถิติคดีดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนว่า ในปัจจุบันมีปริมาณคดีแพ่งที่อยู่ระหว่างพิจารณาและที่รับมาใหม่จำนวนมากที่ยังรอคอยการพิจารณาและพิพากษาโดยศาลยุติธรรม ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเกิดความล่าช้า ไม่เป็นไปตามความประสงค์ของคู่กรณีที่ต้องการให้ความเสียหายถูกแก้ไขให้เสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งข้อจำกัดอีกหลายประการที่เกิดขึ้นจากกระบวนการฟ้องคดีต่อศาล เช่น เรื่องค่าธรรมเนียมศาล ค่าใช้จ่ายตั้งแต่การยื่นฟ้องจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาและการบังคับคดี ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการดำเนินคดีในศาล เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าขาดรายได้จากการประกอบอาชีพ เป็นต้น รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินคดีตั้งแต่ศาลชั้นต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการหากมีการอุทธรณ์หรือฎีกา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานนับปี ปัญหาต่างๆ เหล่านี้จึงมีผลการต่อการตัดสินใจเลือกใช้กระบวนการเจรจาต่อรองหรือการไกล่เกลี่ยของคู่พิพาทแทนการฟ้องร้องคดีต่อศาล ซึ่งมีกระบวนการที่สะดวก รวดเร็ว และประหยัดยิ่งกว่า

การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาท ซึ่งคู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายตัดสินใจทำการเจรจาตกลงกันเอง ความสำเร็จในการเจรจาอยู่ที่การตัดสินใจของคู่กรณีเป็นสำคัญ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าการเจรจาต่อรองธรรมดา เนื่องจากในวิธีการนี้นอกจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายแล้ว ยังมีบุคคลที่สามซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลาง เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” เข้าร่วมในการระงับข้อพิพาทด้วย แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจหรือหน้าที่ตัดสินชี้ขาด มีอำนาจเพียงแต่ช่วยทำการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่กรณีตกลงกันได้เท่านั้น ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงขึ้นอยู่กับความยินยอมและความสมัครใจของคู่กรณีเท่านั้น

2. ปัจจัยที่เป็นต้นเหตุของการเกิดข้อพิพาท

ปัจจัยที่เป็นต้นเหตุของการเกิดข้อพิพาทมี 2 สาเหตุ คือ

1. ปัจจัยภายนอก สามารถพิจารณาได้จากประเภทของความขัดแย้ง 5 อย่าง ดังนี้

1) ความขัดแย้งในด้านข้อมูล (Data Conflict) ได้แก่ ข้อมูลขัดกัน ขาดข้อมูล เข้าใจผิด ขาดการสื่อสาร หรือสื่อสารไม่ถูกต้อง สับสนเรื่องหน้าที่ มุมมองต่างกันในเรื่องของข้อมูล

2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ได้แก่ ความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ หรือสิ่งที่ปรารถนาและต้องการ เช่น อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่

3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ได้แก่ บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ต่างกัน พฤติกรรมทางลบที่เกิดขึ้นซ้ำซากและวิธีการในการทำสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน เช่น วิธีการทำงานต่างกัน การตัดสินใจต่างกัน

4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ได้แก่ การแก่งแย่งโดยเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์เดิมด้วย ขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขัดแย้งเนื่องจากขาดความยุติธรรม

5) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) ได้แก่ ศาสนา โลกทัศน์หรือความเชื่อแตกต่างกัน การให้ความสำคัญที่ต่างกัน เกณฑ์ประเมินต่างกัน ภูมิหลัง ทางวัฒนธรรมต่างกัน ภูมิหลังส่วนบุคคลต่างกัน พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน (Christopher Moor, อ้างใน ชลากร เทียนส่องใจ, 2550 : 30)

2. ปัจจัยภายใน พิจารณาได้จากมุมของ อกุศลธรรม 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มของอกุศลมูล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ

2) กลุ่มของปัญญาธรรม ได้แก่ ตัณหา มานะ และทิฏฐิ

สิ่งที่เป็นตัวกำหนดความเป็นไปของมนุษย์ คือ กรรม ได้แก่ เจตนา ความจงใจในการตัดสินใจต่างๆ สิ่งที่ดีตัดสินใจทำลงไปถือว่าเป็นกรรมทั้งสิ้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลลงใจแล้ว จึงทำกรรม ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ” (อง.ฉก. 22/334/368) พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ทุกสิ่งไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมล้วนมาจากเหตุปัจจัยก่อนหน้านั้น ฉะนั้น หากต้องการเข้าใจข้อพิพาทต่างๆ ต้องย้อนกลับไปดูเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งทางกายและใจ ในอดีตที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทเหล่านั้น ในพระสูตรหลายแห่งพระพุทธเจ้าทรงกล่าวไว้ว่า โลภะ โทสะ โมหะ คือ อกุศลมูล อันเป็นต้นเหตุของกรรมชั่ว ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูกรวัจฉะ โลภะ แลเป็นอกุศล อโลภะเป็นกุศล โทสะเป็นอกุศล อโทสะ เป็นกุศล โมหะเป็นอกุศล อโมหะเป็นกุศล” (ม.ม. 13/254/194) กิเลสที่เป็นรากเหง้าของอกุศลมี 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งถือว่าเป็นกรรมชั่ว ดังนั้น สาเหตุของการเกิดข้อพิพาทจึงเกิดจากอกุศลมูลนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงพยายามเตือนให้ตระหนักว่าความโลภ ความโกรธ ความหลงทำให้

เราไม่รู้จักเหตุผลและทำในสิ่งที่ไม่ดีงาม ด้วยเหตุที่ว่าจิตใจที่ถูกกุศโลบายบงอแล้วจะทำให้สติปัญญา มีติดบอด

3. พระพุทธศาสนากับการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่ง

สำหรับพระพุทธศาสนา พระภิกษุหรือแม่ชีได้ทำหน้าที่คนกลางไกล่เกลี่ยภายในชุมชนมาโดยตลอด มีประวัติอันยาวนานที่เริ่มจากอินเดียและจีน ต่อมาขยายไปศรีลังกา ประเทศไทย เนปาล ทิเบต และญี่ปุ่น ซึ่งพุทธศาสนาและปรัชญามักจะเน้นในเรื่องของความเห็นพ้องต้องกันของชุมชน ความโน้มเอียงจิตใจและมักแสวงหาดุลยภาพและความกลมกลืนสอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Christopher Moor, อ้างใน ชลากร เทียนส่องใจ, 2553 : 16-17)

ในปัจจุบันเนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน มีหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนและสั่งสอนให้ประชาชนอยู่ในศีลธรรมอันดี พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากในด้านการให้คำปรึกษาต่างๆ รวมทั้งยังทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทอันเป็นข้อขัดแย้งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาอันเป็นความผิดที่สามารถยอมความกันได้

การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพระพุทธศาสนามีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก อันเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏจากกรณีที่พระพุทธเจ้าทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยพระองค์เองอยู่หลายครั้ง ยกตัวอย่างกรณีการระงับข้อขัดแย้งในสงครามแย่งชิงน้ำซึ่งเป็นความขัดแย้งของชาวศากยะและชาวโกลิยะ ซึ่งถือเป็นข้อพิพาททางแพ่งอันเนื่องมาจากน้ำซึ่งเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง

4. การนำหลักอริกธสมถะมาใช้ในการกระบวนระงับข้อพิพาททางคดีแพ่ง

พระพุทธองค์ทรงกำหนดวิธีระงับอธิกรณ์ประเภทต่างๆ เพื่อให้สงฆ์ดำเนินการตามหลักการที่ชอบด้วยพระธรรมวินัย อธิกรณ์สมถะจึงเป็นวิธีการหนึ่งในกระบวนกรแก้ปัญหาคดีพิพาทที่ ซึ่งแต่ละหลักการมีความเหมาะสมกับการระงับอธิกรณ์แต่ละประเภทแตกต่างกันไป อธิกรณ์สมถะ หมายถึง การระงับ ยับยั้งไว้ ทำให้สงบ เช่น การระงับคดี เรื่องราว เป็นการจัดการความแตกแยกในแ่งมุมของพระวินัยตามแนวทางสันติวิธี มีวิธีการทั้งหมด 7 ประการ นอกจากหลักอริกธสมถะพระพุทธเจ้าทรงวางเป็นบทบัญญัติไว้ เพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแก่สังคมสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หลักอริกธสมถะยังสามารถนำมาปรับใช้กับกระบวนกรระงับข้อพิพาททางคดีทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ไม่ว่าในหรือนอกศาลได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากสามารถส่งเสริมให้กระบวนกรระงับข้อพิพาทสำเร็จได้เป็นไปโดยสันติและสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากฎหมายมีที่มาจากธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541 : 12) ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ วินัยก็คือกฎหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น ดังนั้น พระวินัยกับกฎหมายจึงถูกสร้างขึ้นมาจากเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมของสงฆ์และฆราวาส แต่พระวินัยถูกสร้างมาเพื่อเป้าหมาย ที่สูงกว่านั้นอีก คือ เพื่อช่วยเกื้อหนุนให้บุคคลแต่ละคนมีโอกาสพัฒนาชีวิตสู่จุดหมายที่ดีงามยิ่งขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541 : 69) ไม่ว่าอย่างไรก็ตามในเบื้องต้นกฎหมายกับพระวินัยก็ยังมีจุดหมายเดียวกัน คือ เพื่อความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมของสงฆ์และฆราวาสที่มีความยากต่อการควบคุม จึงจำต้องมีการวางระเบียบปฏิบัติเพื่อเป็นกรอบแห่งการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์จำนวนมากให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าบัญญัติอธิกรณ์สมถะขึ้นเพื่อระงับอธิกรณ์ 4 ประเภท ได้แก่

1. วิวาทาธิกรณ์ (การเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย)
2. อนุวาทาธิกรณ์ (การโจทก์หรือกล่าวหากันด้วยอาบัติ)
3. อาปัตตาธิกรณ์ (การตั้งอาบัติ การปรับอาบัติ)
4. กิจจาธิกรณ์ (กิจธุระต่างๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ)

(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 307)

อธิกรณ์สมณะมีทั้งหมด 7 ประการ คือ

- 1) สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับในที่พร้อมหน้า
- 2) สติวินัย คือ วิธีระงับโดยถือสติเป็นหลัก
- 3) อุมุหวินัย คือ วิธีระงับสำหรับผู้หายจากเป็นบ้า
- 4) ปฎิณญาตกรณะ คือ ปรับอาบัติตามที่รับสารภาพ
- 5) ตัสสปายสิกา คือ การลงโทษ (ปรับอาบัติ) ตามความผิด
- 6) เยภุยสิกา คือ การตัดสินตามคำของคนข้างมาก
- 7) ตินวัตถารก คือ วิธีตุลาการด้วยหญ้า (ประณิประณอม)

(วิ.ภิกขุณี. 3/503/400)

อธิกรณ์ คือ ตัวเหตุ ส่วนอธิกรณ์สมณะ คือ วิธีการระงับเหตุที่เกิดขึ้นจะใช้วิธีการระงับอธิกรณ์ข้อพิพาทในพระพุทธศาสนา เพื่อการระงับเหตุการณ์ใด จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักอธิกรณ์สมณะทั้ง 7 ประการหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง สาเหตุการเกิดอธิกรณ์ต้องอาศัยการเทียบเคียงกับลักษณะมูลเหตุแห่งอธิกรณ์นั้นๆ สาเหตุเกิดอธิกรณ์เหล่านี้ อาจเกิดจากอกุศล กุศล หรือเป็นอภัยกถาที่ไม่เป็นทั้งเชิงบวกเชิงลบก็ได้ จะทราบว่าเป็นอะไร หรือมีสาเหตุมาจากอะไรย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาในการก่ออธิกรณ์นั้นๆ และการแสดงออก เพราะภาษากฎหมายมีว่า กรรมเป็นเครื่องสื่อให้เห็นเจตนา แม้ในเรื่องอธิกรณ์ก็เช่นเดียวกัน (แม่ชีตาลอ่อน อ่อนอำพันธ์, 2550 : 17)

อธิกรณ์ข้อใดจะต้องใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยอธิกรณ์สมณะข้อใด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับอธิกรณ์ชนิดนั้น เปรียบเสมือนการใช้ยาที่เหมาะสมกับโรค ความเจ็บป่วยใดจะหายได้ก็ต้องอาศัยยาที่ถูกกับโรคนั้น หากเป็นยาชนิดที่ไม่ถูกกับโรคแล้ว การรักษาคงไม่เกิดผลแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามอธิกรณ์สมณะแต่ละข้อ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้กับสังคมของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยผ่านการกระบวนกรคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญเป็นมาอย่างดีแล้ว กล่าวคือ สิ่งใดไม่จำเป็นก็มิได้บัญญัติขึ้นมาให้เป็นที่พุ่มเพื่อยุ่งยาก จึงบัญญัติขึ้นมาเพียงเท่าที่จำเป็นตามควรแก่กาลเท่านั้น อธิกรณ์สมณะจึงมีลักษณะที่มีความยืดหยุ่นสูง เมื่อวิธีการระงับอธิกรณ์ผ่านกระบวนกรคิดพิเคราะห์มาเป็นอย่างดีแล้ว อธิกรณ์สมณะแต่ละข้อ จึงสามารถนำมาปรับใช้เพื่อระงับข้อพิพาททางกฎหมายได้ ไม่ใช่เพียงเฉพาะข้อพิพาทของสงฆ์เท่านั้น กระบวนกรระงับอธิกรณ์นี้มีความคล้ายคลึงกับการระงับข้อพิพาททางกฎหมายแตกต่างกันบ้างตรงที่กระบวนกรระงับข้อพิพาททางกฎหมายมีสภาพบังคับที่เข้มงวดมากกว่าและขาดความยืดหยุ่น แต่หลักอธิกรณ์สมณะจะคำนึงถึงหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมสงฆ์ จึงไม่เน้นถึงผลแพ้ชนะทางคดีแต่เพียงอย่างเดียว (กฤติน จันทร์สนธิมา, 2552: 89)

5. แนวคิดการนำหลักอริกธสมธมาปรับใช้กับการเจรจาต่อรอง

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับในที่พร้อมหน้า ได้แก่ การระงับอริกธมในที่พร้อมหน้าวัตถุ บุคคล หรือเหตุการณ์ มุ่งระงับอริกธมต่อหน้าหรือในที่ประชุม

กระบวนการระงับอริกธมโดยใช้สัมมุขาวินัย มีวิธีการ 3 อย่างคือ

1. ตกลงกันเอง
2. ตั้งกรรมการวินิจฉัย
3. โดยการพิจารณาของสงฆ์

วิธีการตกลงกันเอง มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. พิจารณาพร้อมหน้าสงฆ์ คณะสงฆ์ ได้แก่ ผู้ที่มาประชุมมีจำนวนครบองค์เป็นสงฆ์ คือ ไม่ต่ำกว่า 4 รูป ซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่มาพร้อมหน้ากันไม่ขาด

2. พิจารณาต่อหน้าพระธรรม คือ ความถูกต้อง ไม่ลำเอียงด้วยเหตุใดๆ รวมถึงการรู้จักนำเอา นวักคัสตฤศาสนอันเป็นแนวในการพิจารณาอริกธมมาใช้ โดยยึดพระไตรปิฎกเป็นหลัก

3. พร้อมหน้าพระวินัย คือ กฎระเบียบจารีตอันเป็นกรอบในการประพฤติที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้

4. พิจารณาต่อหน้าคูกรณี คือ คู่วิวาทนั้นมาพร้อมกันและพร้อมที่จะชี้แจงและข้อกล่าวหาของตนเอง (พระศรีวิสุทธิคุณ (สฤณี ประชาตุ), 2545 : 26)

สัมมุขาวินัยโดยวิธีการตกลงกันเองนี้ คือ การอนุญาตให้คู่กรณีทำการการเจรจาต่อรองกันเอง ก่อนในเบื้องต้น หลังจากนั้นเมื่อตกลงกันได้แล้ว คณะสงฆ์ที่เป็นองค์คณะก็จะทำการชี้ขาดอริกธมนั้นให้ตามที่ตกลงกันนั้น วิธีการตกลงกันเองนี้จึงมีรูปแบบคล้ายกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลด้วย กล่าวคือ สำหรับคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ผู้พิพากษามีอำนาจใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้คู่ความ ทำการไกล่เกลี่ยคดีกันเองก่อน หากตกลงกันได้ผู้พิพากษาก็จะทำการตัดสินให้ตามที่คู่ความตกลงกันนั้นภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด วิธีการระงับอริกธมโดยการตกลงกันเองนี้ มีตัวอย่าง เช่น กรณีพิพาทของหมู่สงฆ์ชาวโกสัมพีระหว่างพระวินัยธรกับพระธรรมกถึก

6. แนวคิดการนำหลักอริกธสมธมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ย

วิธีระงับอริกธมโดยติณวตถารวินัย คือ วิธีตกลงไว้ด้วยหย้า เปรียบเสมือนการกลบของเหม็นเน่าด้วยหย้าเพื่อให้เหม็นฟุ้งต่อไปเป็นวิธีการระงับอริกธม โดยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน หากทำการสอบสวนกันต่อไปอาจทำให้เกิดความวุ่นวายมากขึ้น วิธีการนี้ใช้ในกรณีความผิดที่มีโทษเล็กน้อยหรือลหุกาบัติเท่านั้นและต้องมีบุคคลภายนอกซึ่งเป็นพระเถระที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ความเคารพนับถือมาช่วยทำการไกล่เกลี่ยให้ยุติข้อพิพาทลงเสียด้วยดี เพื่อมิให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายแตกแยกความสามัคคีกัน ตัวอย่าง เช่น ภิกษุฉัพพัคคีย์ชื่อเมตติยะกับพระภุมมชกะ เป็นหัวหน้า อาศัยอยู่ในเมืองราชคฤห์จะประพฤตินิมนต์ ก่ออริกธมบ่อยๆ หรือภิกษุฉัพพัคคีย์ชื่อปณทุกะกับพระโลหิตะเป็นหัวหน้า อาศัยอยู่ในเมืองสาวัตถี ทั้ง 3 พวกนี้ชอบก่ออริกธมอยู่บ่อยๆ เพราะต่างฝ่ายต่างมีลูกศิษย์ 500 รูปขึ้นไป เมื่อมีการล่วงละเมิดพระบัญญัติจึงระงับอริกธมได้ยากทำให้อริกธมลุลกลามไปไกลรุนแรงมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงให้ระงับด้วยติณวตถารวินัยเพื่อกลบไว้ ซึ่งเรื่องราวเหล่านั้นเสีย (พระราชาธรรมนิเทศ (ระบแบบ จิตภาณ), 2535 : 102) หรือกรณีพิพาทเรื่องน้ำระหว่างราชวงศ์โกลิยะกับราชวงศ์ศากยะเพื่อพิจารณาถึงวิธีการระงับข้อพิพาทโดยพระพุทธเจ้าดังที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท สุขวรรคที่ 15 เรื่องที่ 1 ว่าแต่เดิมนั้นชาวโกลิยะและชาวศากยะได้ตั้งถิ่นฐานอยู่คนละฝากแม่น้ำโรหิณี ชาวเมืองทั้งสองต่างเป็นกสิกรทำนา

บนฝั่งแม่น้ำโดยมีเมืองหลวงตั้งอยู่ถัดไป เมืองหลวงของแคว้นศากยะชื่อว่ากรุงกบิลพัสดุ์ และกรุงโกลิยะก็เป็นเมืองหลวงของแคว้นโกลิยะ แต่ครั้งอดีตกาลกษัตริย์แคว้นทั้งสองต่างอภิเษกสมรสกัน ราชวงศ์ทั้งสองตลอดจนชาวเมืองต่างก็มีความปรองดองกัน มีการช่วยกันลงแรงก่อสร้างทำนบกั้นน้ำสาธารณะที่ชาวเมืองทั้งสองได้ใช้บริโภคร่วมกัน โดยไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งเรื่องสิทธิความเป็นเจ้าของแม่น้ำ

ส่วนสาเหตุที่ทำให้ความสัมพันธ์เริ่มมีวามองขึ้น คือ เกิดภัยแล้งไม่กี่สัปดาห์ก่อนถึงฤดูเก็บเกี่ยว แม่น้ำโรหิณีที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็ลดต่ำลงจนแห้งผาก ชาวเมืองเริ่มหวั่นวิตกว่าฝนจะมาทันกาลหรือไม่ ต่างพากันหวังว่าพืชผล คือ ข้าวกล้าจะได้ผลสักเพียงใด หากยังแล้งน้ำอยู่เช่นนี้แล้วก็มีกสิกรชาวเมืองโกลิยะผู้หนึ่งเสนอทางออกว่า ถึงอย่างไรน้ำในแม่น้ำโรหิณีก็ไม่มากพอที่จะหล่อเลี้ยงพืชผลทั้งสองแคว้น ทำไมไม่ปล่อยน้ำทั้งหมดให้เข้าผืนนาแคว้นโกลิยะเสีย กสิกรแคว้นศากยะก็เฝ้าวิตกพืชผลที่จะออกมา ต่างก็ให้สงสัยต่อท่าทีของเพื่อนบ้านโกลิยะที่ต้องการจะผูกขาดเป็นเจ้าของน้ำ จึงเกิดการโต้เถียงกัน การเจรจาถึงขั้นหมดประตูประนีประนอม มีการปะทุทางอารมณ์จนถึงขั้นลงไม้ลงมือกันลุกลามจนเป็นเรื่องราวใหญ่โต

ในขณะนั้นพระพุทธองค์ทรงตัดสินพระทัยเข้าแทรกแซงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เนื่องจากคำนึงถึงความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้น หากพระพุทธองค์ ไม่ทรงเข้าแทรกแซง คือ “เมื่อเราไม่ไป พวกญาติเหล่านั้นจักฉิบหาย ควรที่เราจะไป” (ขุ.ธ.อ. 42/354)

พระพุทธองค์ทรงใช้ความขัดแย้งเป็นโอกาสที่จะสอนธรรมะอย่างแยบคายและได้ผลโดยใช้วิธีการ ดังนี้

- (1) วิธีการเผชิญหน้ากับคู่กรณี (Confrontation)
- (2) วิธีการโน้มน้าว (Persuasion)

เพื่อให้คู่กรณีพิจารณาเห็นโทษของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นด้วยการตัดสินใจเพียงชั่วขณะ โดยที่ปราศจากสติไตร่ตรองให้รอบคอบถึงผลเสียที่จะตามมาแล้วจึงคล้อยตามการไกล่เกลี่ยของพระองค์ว่าการทะเลาะวิวาทเป็นสิ่งที่ไม่มีดีไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง การที่พระองค์ทรงปรากฏตัวเช่นนั้นทำให้ทั้งสองฝ่ายหยุดชะงัก และเริ่มรู้สึกละอายใจในการตัดสินใจเช่นนั้น ในที่สุดพระพุทธเจ้าก็สามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นดังกล่าวให้ยุติลงได้โดยไม่มีरणองเล็ด

พิจารณาเห็นได้ว่า หลักทศนิเวตการวินัยมีกระบวนการคล้ายคลึงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางคดีแพ่ง โดยมีบุคคลภายนอกซึ่งมีความเป็นกลางเข้ามาช่วยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความเพื่อยุติคดีกันโดยสันติ

7. สรุป

เมื่อกล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า วิธีการระงับข้อพิพาทโดยสัมมุขาวินัย โดยวิธีการตกลงกันเองนั้นมีวิธีการระงับข้อพิพาทที่คล้ายคลึงกับการเจรจาต่อรอง ส่วนวิธีการระงับข้อพิพาทโดยตศนิเวตการวินัยมีวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีความคล้ายคลึงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ส่วนอื่นนอกนั้นมีรูปแบบคล้ายคลึงกับการพิจารณาคดีในศาลโดยองค์คณะผู้พิพากษา วิธีการระงับข้อพิพาทในพระพุทธศาสนาบัญญัติขึ้นตามความเหมาะสมแก่กรณีเป็นกรณีไป กล่าวคือ เรื่องใดที่ต้องใช้ความเด็ดขาด การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นก็ต้องใช้วิธีการที่มีความเด็ดขาดด้วย เพื่อมิให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ส่วนมากวิธีการนี้จะเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีโทษหนักและมีผลกระทบต่อนส่วนรวม เช่น การระงับข้อพิพาทด้วยบัญญัติอาตคณระหรือตสสปปยสิกา ส่วนเรื่องใดที่เป็นเรื่องที่มีโทษเล็กน้อยและไม่มีผลกระทบกับคนส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณา

แล้วเห็นว่าคุณธรรมสามารถระงับได้เองก็ต้องใช้วิธีการที่มีความยืดหยุ่นระงับ เพื่อมิให้ข้อพิพาทที่มีอยู่ยืดเยื้อออกไป เช่น การระงับอธิกรณ์ด้วยสัมมาวินัย หรือติณวัตรการก

กระบวนการระงับอธิกรณ์ในพระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว เนื่องจากเป็นวิธีการแก้ไขข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและมีวิธีการที่แตกต่างกัน ตามความหนักเบาของโทษสามารถยืดหยุ่นได้ตามแต่ละสถานการณ์ สามารถนำหลักอธิกรณ์สมณะในพุทธปรัชญาเถรวาทมาทำการศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างในการระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แม้หลักการดังกล่าวจะล่วงเลยมาเป็นเวลานานแล้วแต่หลักอธิกรณ์สมณะนั้นมีความเป็นสากล สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับใช้ให้เข้ากับกระบวนการระงับข้อพิพาททั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในคดีที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ทั้งในและนอกศาลในปัจจุบัน การนำหลักอธิกรณ์สมณะมาปรับใช้กับการเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ยจะทำให้การระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งมีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น เหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของสังคมไทยที่รักสงบไม่ชอบความรุนแรง และให้ความเคารพต่อคนกลางที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้นำตามระบบอาวุโส รวมทั้งบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตั้งแต่อดีต

จนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่า ข้อพิพาททางคดีที่สามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ เช่น ข้อพิพาทในคดีแพ่งไม่ได้สิ้นสุดลงอยู่ที่ฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น แต่คู่พิพาทยังสามารถที่จะเลือกใช้วิธีการเจรจาต่อรองหรือการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางก็ได้ผลเป็นที่พอใจเช่นเดียวกัน ทั้งยังช่วยรักษาสัมพันธภาพของคู่พิพาทได้เป็นอย่างดี แต่การระงับข้อพิพาททางคดีจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับศาสตร์ วาทศิลป์ และประสบการณ์ของคู่พิพาทหรือคนกลางที่ต้องอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 หลักวจีสุจริตมาปรับใช้ประกอบด้วย ซึ่งจะทำให้การยุติข้อพิพาทมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น เป็นผลช่วยลดปริมาณคดีที่จะนำไปฟ้องร้องต่อศาลให้ลดน้อยลง ช่วยประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและเป็นการช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคู่กรณีได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- กฤติน จันทร์สนธิมา. (2552). *การนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาใช้เพื่อระงับข้อพิพาททางคดีแพ่งนอกศาล*. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชลากร เทียนส่องใจ. (2553). *การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แม่ชีตาลอ่อน อ่อนอำพันธ์. (2550). *การศึกษาวิเคราะห์วิธีระงับอธิกรณ์ในพระพุทธศาสนา*. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตภาโณ). (2535). *พระวินัยปิฎกย่อ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย.

พระศรีวิสุทธิคุณ (สฤษดิ์ ประธาตุ). (2545). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหาในทาง
พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอิทธิพลสมณะ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

วิกฤติการณ์สังคมกับแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี Social Crisis and ways for Good lifestyles

วรรณภา พ่วงพร้อม

Wannawan Prungprom

อาจารย์พิเศษ

Independent Lecturer

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University

E-Mail: wannap1257@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ ศึกษาวิกฤติการณ์สังคมกับแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี พบว่า พุทธปรัชญาให้ความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถฝึกได้ แม้สังคมมีวิกฤติการณ์ แต่ศักยภาพของมนุษย์ คือ ความมีมโนธรรมอันเป็นพื้นฐาน จึงนำมาสู่การกระทำในการดำเนินชีวิตที่ดี ในระดับพื้นฐานของชีวิตอย่างแรก คือ รักษากฎแห่งศีลธรรม ของสังคม เพื่อการรักษาความสัมพันธ์อันดีงาม ระหว่างกันในสังคมและระดับที่น่าศักยภาพ คือ มโนธรรม โดยการฝึกฝนพากเพียรพยายามในการพัฒนาตนเอง พุทธปรัชญาเน้นการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณค่าเพื่อดำเนินไปสู่ชีวิตที่ดีร่วมกันตามหลัก สังคหวัตถุ 4 เพื่อชีวิตที่ดีในการแก้ปัญหาวิกฤติการณ์สังคม

คำสำคัญ: วิกฤติการณ์, แนวทางชีวิตที่ดี

Abstract

This article Study social crises and good lifestyles. It is found that Buddhist philosophy gives confidence in human potential that can be practiced. But the human potential is conscience. Therefore, leading to good deeds in life. At the basic level of life, the first is to keep the law of morality of society. In order to maintain good relationships Between each other in society, And the level that brings potential is conscience. By practicing diligently trying to develop oneself. Buddhist philosophy emphasizes creating valuable things. In order to live a good life together according to the principles Sangahavatthu 4, For a good life in solving social crises.

Keyword: Social Crisis, ways for Good lifestyles.

1. บทนำ

มนุษย์เป็นผู้ดำเนินชีวิตตามธรรมชาติที่จะต้องเรียนรู้ว่าเป้าหมายของการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่ความดีโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ อาจมองว่าเป็นภาระต่อตนเองและคนอื่น แต่นี่ถือเป็นแก่นของชีวิตคือควรปฏิบัติตนสู่ความเป็นอิสระจากสรรพสิ่งและทุกข์ทั้งปวง การดำเนินชีวิตในแนวคิดเชิงธรรมชาติถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะสนองต่อความใคร่รู้ในสภาพการที่เกิดขึ้น สรรพสิ่งทั้งปวงรวมทั้งตัวมนุษย์ อันเป็นส่วนช่วยให้เข้าถึงความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ การเรียนรู้แบบวิถีชีวิตเพื่อเข้าถึงกฎธรรมชาติ คือ เป็นการเรียนรู้จากพื้นฐานความเป็นธรรมชาติของชีวิต เพื่อมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องตามกลไกของธรรมชาติที่มีอยู่และกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของ โรคได้ทำให้ผู้คนเกิดความวิตกกังวลกันไปทั่วโลก สิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะมีการปิดเมือง ปิดประเทศ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค ท้องฟ้าสงบเพราะสนามบินหยุดทำการบิน สถานที่ท่องเที่ยวเรียกว่าแทบร้างไปเลยผู้คนที่ไม่แบกรับหลายธุรกิจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม จนต้องลดพนักงาน เลิกจ้าง เกิดความหวุ่นวิตกจากการที่ปิดตัวเองลงผู้คนไม่ออกนอกบ้าน ต่างก็ไม่กล้าอยู่ในที่คนพลุกพล่าน แต่คอยติดตามข่าวสารด้วยเครื่องมืออันทันสมัยจากการแพร่ระบาดของไวรัสนี้ ทุกคนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกันโดยอัตโนมัติ ไม่ว่าความสะอาด ความรอบครอบที่จะป้องกันตนเองให้ตนมีความปลอดภัยให้มากที่สุด

เหตุการณ์ความคับขันที่กล่าวนี้ถือเป็นสิ่งที่น่าหวาดหวั่นสำหรับความไม่พร้อมในการปรับตัวสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้หลายคน เกิดความสับสน ในความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิต มนุษย์มีความพยายามแม้ว่าการค้นหาความจริงของชีวิตมนุษย์ได้แสวงหาตลอดเวลา และสืบมาเป็นเวลานาน แต่ชีวิตจริงของมนุษย์ยังมีความสับสน แม้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเคยเกิดมาแล้ว แต่ผู้คนก็ยังเกิดความสับสน ผู้คนในโลกตะวันตกซึ่งมีพื้นฐานตามวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุโดยเฉพาะทรัพย์สินเงินทอง เริ่มเกิดคำถามขึ้นในใจ และเกิดเป็นกระแสที่จะพยายามตามหาคำตอบ เกี่ยวกับการมีชีวิตที่ดี ด้วยการเริ่มมาศึกษา แนวความคิดของทางตะวันออกอันเป็นแหล่งรวมนักคิด นักปรัชญา เพื่อนำมาแก้ปัญหาชีวิตและปรับตนเองเข้าสู่ความจริงว่าชีวิตควรเป็นอย่างไร

ในการศึกษาปรัชญาแนวคิดจริยธรรมตะวันตกที่นำไปสู่ชีวิตที่ดีนั้น จะขอกล่าวถึงนักปรัชญา คือ โทมัส ฮอบส์ ซึ่งมีแนวคิดเน้นที่การปฏิบัติ มีลักษณะเป็น Ethical Philosophy ที่เน้นด้านความคิดโดยนำปัญญา (Wisdom) การมีมโนธรรมในการปฏิบัติ ในทางสังคมและในชีวิตประจำวัน โดยลักษณะแล้วนักคิดตะวันตก จะไม่ได้กล่าวถึงชีวิตหลังความตาย ดังนั้นแนวคิดชีวิตที่ดีตามรูปแบบตะวันตก เน้นที่มโนธรรมหลักของหน้าที่ความเป็นมนุษย์ โดยให้มีข้อผูกมัด (Commitment) กับหลักศีลธรรมหรือหลักจริยธรรม ที่ออกมาเป็นรูปแบบการปฏิบัติร่วมกัน

2. กฎเกณฑ์และแนวทางของสังคม

แม้มีวิกฤตการณ์เกิดขึ้นตามหลักชีวิตที่ดีในสังคมตามทฤษฎีของฮอบส์ เป็นกระบวนการความคิดทางปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดการอยู่ร่วมกัน ซึ่งได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 2 แนวทาง คือ มโนธรรม และหลักกฎหมาย ซึ่งทั้งสองแนวทางนี้เป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีและมีลักษณะเด่นชัดและเป็นตัวของตัวเอง ฮอบส์ เป็นนักปรัชญาในแนวอัตตนิยม ที่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ว่ามนุษย์มีความฉลาดที่จะเลือกกระทำว่า อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตตนเอง อย่างเช่นกฎธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ที่สุดสำหรับมนุษย์ คือ การรักษาชีวิตของตนเอง ซึ่งฮอบส์ได้กล่าวว่า มนุษย์มีธรรมชาติเห็นแก่ตัวเนื่องจากมนุษย์มีตัณหา ดังนั้น วิธีการที่ฮอบส์ ได้เสนอวิธีการในการ

ควบคุมค้นหา เพื่อมิให้มนุษย์ละเมิดกันไม่ทำร้ายกันสังคมมาจวบจนทุกวันนี้ คือ หลักทางกฎหมายข้อบังคับ ซึ่งแปลว่ามนุษย์มีข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม

ฮอบส์ เห็นว่าทุกคนที่อยู่ในรัฐจะมีความปลอดภัยเพียงใด อยู่ที่มนุษย์ยังเคารพในกฎของรัฐหรือไม่ พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นคุณธรรมที่แสดงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน ฮอบส์กล่าวว่าทุกคนต่างมีความรัก ดังนั้น มนุษย์จึงต้องเกื้อกูลต่อกัน ถ้ามนุษย์ไม่เคารพไม่เกื้อกูลต่อกันมนุษย์ก็ย่อมเสี่ยงต่อความไม่ปลอดภัยจึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎกติกาเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี “สร้างสิ่งเป็นประโยชน์ให้ตนเองโดยมุ่งกระทำเฉพาะสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุดแก่ตนเท่านั้น” สิ่งใดที่ไม่มีประโยชน์ต่อตนเอง มนุษย์ก็จะหลีกเลี่ยง การกระทำลักษณะนี้เองที่นำไปสู่การปฏิบัติตามกฎของสังคม สร้างประโยชน์ที่แท้จริงของมนุษย์ โดยร่วมมือกันสร้างความมั่นคงและยังเป็นการสร้างคุณค่าที่จะคุ้มครองต่อชีวิตตนและผู้อื่น “สิ่งนี้เองสามารถช่วยให้มนุษย์มีอายุที่ยืนยาว” หลักการสร้างสันติภาพเป็นหลักทางศีลธรรมข้อตกลงเป็นเครื่องมือของการกระทำ อันเป็นสิ่งที่ดีที่ช่วยรักษาชีวิตทุกคนให้ได้รับการคุ้มครอง

การรักษาชีวิตช่วงเหตุการณ์วิกฤตการณ์เป็นการอยู่ร่วมกันแบบอารยะ (Civilized relation) มนุษย์จึงมุ่งสร้างสันติภาพช่วยเหลือกันวิธีการนี้เป็นการรักษาชีวิตอย่างหนึ่ง มนุษย์ทำหน้าที่ของตนเองคือการรักษาชีวิตทั้งตนและผู้อื่นสร้างความสงบด้วยความเห็นอกเห็นใจแสดงความร่วมมือปฏิบัติตามหน้าที่เพราะหน้าที่นั้นเป็นสิ่งหนึ่งที่ตั้งอยู่บนรากฐานของสิทธิในการคุ้มครองรักษาตนเอง และเป็นหลักทางศีลธรรม ต่างเคารพและปฏิบัติต่อกัน (Reciprocity) อำนาจเป็นหน้าที่ที่ได้มาโดยธรรมชาติ แม้ว่าอำนาจทางอารมณ์ทำให้มนุษย์กระทำตามความอยาก และไม่ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำ ฮอบส์ จึงมองว่าการใช้อำนาจเป็นการใช้อำนาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคง

จากประเด็นปัญหาที่มีสาเหตุจากธรรมชาติความเห็นแก่ตัว ฮอบส์ เรียกว่าการใช้อำนาจแห่งค้นหาทำให้มนุษย์กระทำสาระต่างๆ ที่ขัดต่อหลักสากลการไม่กระทำตามสิ่งที่สังคมกำหนด สังคมย่อมเกิดความไม่มั่นคงความกลัวของมนุษย์ปัญหาที่เกิดจากความไม่แน่นอน ความไม่ไว้วางใจกันเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532 : 52) ความไม่ไว้วางใจในมนุษย์ด้วยกันนำไปสู่ความหวาดกลัวและความกลัวนี้เป็นสิ่งที่ส่งผลเกิดการกระทำของมนุษย์ ในสภาพไม่มีกฎหมายใดมนุษย์ก็ย่อมหาวิธีการปกป้องเพื่อให้เกิดการละเมิดตนเอง ชีวิตบุคคลในสังคมถ้าไม่ได้รับการคุ้มครอง ย่อมเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิต จำเป็นต้องมีวิธีการที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ดี

ในท่ามกลางอันตรายนานาประการที่เป็นภัยคุกคามมนุษย์ด้วยกันอยู่ทุกวันนี้ ล้วนแล้วแต่มาจากความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ การดูแลตนเองมิใช่สิ่งที่เราควรจะมีอยู่เพียงอย่างเดียว เพราะเราไม่เคยปรารถนาหรือมีพลังที่จะทำอย่างอื่น ทุกคนต้องการสิ่งที่ดีสำหรับตน และหลีกเลี่ยงสิ่งเลวหรือสิ่งชั่วร้ายที่สุดตามธรรมชาติ คือ ความตาย ที่เป็นเช่นนี้ เพราะแรงกระตุ้นของธรรมชาติ ไม่ต่างไปกว่าแรงกระตุ้นที่ผลักดันให้คนวิ่งไปข้างหน้า...จึงมิใช่สิ่งที่ไร้สาระ หรือน่าเกลียดซึ้ง หรือขัดกับเหตุผลที่มนุษย์จะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะปกป้อง และรักษาร่างกายและอื่นๆ มิให้เกิดความเสียหายและความตาย

จากปัญหานี้ ฮอบส์ ได้มองที่สภาวะของมนุษย์ (Moral situation) เพราะมนุษย์เท่านั้นเป็นผู้สร้างแนวคิดเพื่อความอยู่ดีมีความยุติธรรม (Justice) ซึ่งเป็นการตกลงและข้อตัดสินกันตามกฎหมายกติกา แต่ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ข้อตกลงจึงเป็นปัจจัยสำคัญสู่สันติภาพที่นำมาสู่ชีวิตที่ดีในสังคมต่อไป

3. สภาพของความเป็นมนุษย์

การกระทำเพื่อประโยชน์ตนถือว่าการนำเอาหลักจริยศาสตร์คุณธรรมอันเป็นการกระทำเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม ทฤษฎีที่ว่าด้วยการทำตามสิทธิหน้าที่ จึงเป็นการกระทำที่มุ่งประเมินที่คุณค่าของมนุษย์ หลักในการประพัตติของมนุษย์ที่กล่าวว่าควรไม่ควร แสดงถึงหลักที่ต้องเลือกเมื่อเกิดการพิจารณาการเลือกแสดงถึงมนุษย์กำลังใช้เหตุผลในการกระทำต่อไป แม้บุคคลจะมีความต้องตามที่ตนนิยมแต่ก็ถือว่า การกระทำทุกการกระทำจะเกิดการคิดคำนวณถึงผลลัพธ์ ว่าสิ่งที่สร้างนั้นก่อความเดือดร้อนต่อตนเองหรือไม่ ดังนั้นหลักการทาง จริยศาสตร์ของ แนวคิดวัตถุนิยมจึงมุ่งที่สังคมและบุคคลเท่านั้น

อัตนิยม (Egoism) ในทางตะวันตกที่ ฮอบส์ เสนอไว้คือการกระทำที่มุ่งที่ตนเท่านั้น ตามหลักจิตวิทยา ก็ถือว่าทุกการกระทำของมนุษย์เป็นไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งสิ้น อัตนิยมแบ่งแนวคิดออกเป็น 2 ประเภท คือ อัตนิยมทางจริยศาสตร์มนุษย์ควรเห็นแก่ตนเอง เนื่องจากมนุษย์ยังต้องดำรงและแสวงหาสิ่งที่ต้องการ เป็นลักษณะที่เรียกว่ารักตนเองเกินขอบเขต หมกมุ่นอยู่กับเรื่องตนเอง เอาความรู้และประสบการณ์ของตนเองวิธีการของตน ประเพณีของตน และความเชื่อของตนเองมาอ้างอิงจนเกินขอบเขต ถือว่าจุดมุ่งหมายของชีวิตเป็นการเสพสุขส่วนตัว บำรุงบำเรอตนเอง อีกประเภท คือ อัตนิยมทางจิตวิทยา มองว่าความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านร่างกาย ความต้องการในปัจจุบัน ความต้องการความรัก การยอมรับในสังคม หรือแม้กระทั่งต้องการมีชื่อเสียงในชีวิต โดยมุ่งให้ตนได้ประโยชน์เท่านั้น

ความต้องการขั้นพื้นฐานมีผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นแรงจูงใจให้กระทำและผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาเนื่องจากมนุษย์มีความต้องการและมนุษย์ยังแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งสองแนวทางคือสิทธิในการกระทำและนำไปสู่การอยู่ร่วมกันทางสังคม จึงมีหลักเหตุผลข้อหนึ่งว่าคนเราควรแสวงหาความสุขให้มากๆ แต่ถ้าไม่อาจทำได้ แต่ละคนอาจยอมทำอะไรก็ได้ แม้แต่การทำสงครามเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติของคนเราที่จะทำอะไรก็ได้เพื่อคุ้มครองตนเอง (Thomas Hobbes, 1967 : 104) และความอยู่รอดของตน

4. หลักการทางสังคมแบบองค์รวม

สิทธิทางธรรมชาติเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนย่อมมีในฐานะความเป็นมนุษย์ สิทธิตามธรรมชาติต่างจากสิทธิที่เรามีในฐานะพลเมืองในแง่ที่เป็นลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์การยึดมั่นในสัญญาคือรากฐานของความยุติธรรมและความยุติธรรม เพราะที่ใดก็ตามที่ไม่มีข้อตกลงเอาไว้ก่อน ย่อมไม่มีการสละหรือมอบสิทธิให้ และมนุษย์แต่ละคนมีสิทธิต่อทุกสิ่งทุกอย่าง (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 167) ถึงแม้ไม่มีรัฐ มนุษย์ทุกคนก็ยังทรงไว้ซึ่งสิทธิบางอย่างอยู่ อันเป็นสิทธิที่ติดมากับความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสุข แนวทางที่มนุษย์มุ่งไปทางวัตถุนิยมเกิดปัญหามากประการ จึงได้นำหลักของข้อสัญญามาเป็นข้อปฏิบัติและควบคุมการละเมิด สิทธิคือการมีสิทธิในรัฐ ในสถานะที่เป็นธรรมชาติมนุษย์ต่างมีสิทธิในการกระทำ มนุษย์จะเลือกในสิ่งที่ตนพึงพอใจ คือการไม่กระทำตามกฎกติกาของสังคมนั้นหมายถึงไปละเมิดในสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น กฎจึงเป็นเครื่องมือสำหรับการคุ้มครองป้องกันสำหรับทุกคน

การที่ทุกคนเลือกกระทำตามกฎหมายก็จะอยู่บนฐานการรักตนเอง สิทธิตามความหมาย คือ สิทธิจากการได้รับความคุ้มครองร่วมกัน แม้มีการกล่าวว่าความต้องการของมนุษย์ไม่มีสิ้นสุด ต่างจะมุ่งไปที่ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น อันเป็นเหตุให้เกิดการละเมิดสิทธิ พฤติกรรมต่างๆ แม้เริ่มจากไม่ผิดกฎแต่จะ

ส่งผลทางจริยธรรมต่อกัน การแย่งกันไปขึ้นรถเพื่อแย่งที่นั่งคนท้อง คนแก่ เด็ก พระสงฆ์ แม้ไม่ได้ผิดกฎหมายใดแต่ในทางสังคมถือเป็นการไม่เหมาะสมทางจริยธรรม หรือการรับของแจกในจำนวนที่จำกัด จะเห็นได้จากภาพที่เกิดการแจกของ ในช่วงวิกฤติโรคระบาดผู้คนขับรถคันงามรับของแจก ล้วนแต่กระทำตามสิทธิที่ตนคิดว่าตนต้องได้รับ

ความเอื้ออาทรถือเป็นความเยี่ยงยล ความเอื้ออาทรทำให้เกิดความสงบ ถือเป็นคุณธรรมในการสร้างคุณค่าตนเอง บุคคลในสังคมให้ความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่สร้างความสุขร่วมกัน เป็นความสงบร่วมกัน หน้าที่และสิทธิที่เยี่ยงยล คือ การกระทำตามกฎหมายชาติ ถือเป็นการไม่ทำอันตรายตนเอง มนุษย์สามารถปกป้องตนเองแบบธรรมชาติไม่ให้เกิดความทุกข์ความเจ็บปวดหรือความตาย การจะปฏิเสธอัตนิยม ว่าไม่กระทำเพื่อตนเองจึงไม่มี จากเหตุผลจึงต้องยอมรับ ในหลักอัตนิยมเชิงจริยศาสตร์ว่า ทุกการกระทำมนุษย์กระทำเพื่อตนทั้งสิ้น แต่สภาพความเป็นสังคมจำเป็นต้องมีรูปแบบที่สังคมออกแบบไว้

ธรรมชาติของมนุษย์ที่มักถูกกล่าวว่ามีความเห็นแก่ตัว แต่ก็มีใช้สิ่งที่น่าอับอายหรือน่ารังเกียจ มนุษย์ย่อมรักตน พฤติกรรมของการรักตน มนุษย์จึงต้องปกป้องตนมิให้เกิดความทุกข์ ในแนวคิดนี้ ถ้าพิจารณาตามหลักชีววิทยา จะพบว่าเป็นความจริงว่ามนุษย์มุ่งกระทำมาที่ตนเท่านั้น เหมือนก้อนหินที่กลิ้งตกลงพื้นอย่างไรก็ตกลงสู่ที่ต่ำเสมอ สัญชาตญาณมนุษย์ก็เช่นกันต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ตามที่ลัทธิดาร์วิน เชื่อว่าหน่วยมูลฐานทางชีววิทยาที่อยู่เบื้องหลังจิตสำนึกในทางสังคมของมนุษย์ ทำงานบนพื้นฐานของความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง (สมภาร พรหมทา, 2543 : 108) มนุษย์มีสิทธิในการกระทำสิ่งต่าง และการดูแลตน บนฐานการดูแลชีวิตตนแต่ในสภาวะอันเป็นธรรมชาติคือสภาวะสงคราม มนุษย์ต่างไม่มีความปลอดภัย ในการคุ้มครองตน แต่มนุษย์ก็สร้างสิทธิตนบนพื้นฐานของสังคมนั้น อำนาจทางสังคมจึงเป็นอำนาจเพื่อการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคม เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน มนุษย์คำนวณถึงผลได้ผลเสียเพื่อมิให้เกิดโทษภายหลังไม่มีใครทำอะไรโดยไม่หวังประโยชน์ (ชัชชัย คุ่มทวีพร, 2548 : 75) มนุษย์แสวงหาสันติภาพ โดยยอมโอนสิทธิโดยธรรมชาติที่ไม่มีขอบเขตพร้อมกับคนอื่นและยึดมั่นกับข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้

จริยศาสตร์ทางสังคมเป็นการคำนึงเรื่องสิทธิที่อยู่บนพื้นฐานการกระทำการปฏิบัติตามกฎในการอยู่ร่วมกัน เพื่อที่จะได้รับประโยชน์ส่วนตัวในระยะยาว มุ่งกระทำสิ่งอันจะเป็นผลดีต่อการคุ้มครองชีวิต มิให้ตนตกอยู่ในภาวะอันตราย (สุเชาว์ พลอยชุม, 2555 : 121) สัญญาเป็นการตกลงว่าต่างจะไม่ละเมิดต่อกัน เป็นการรักษาวินัยร่วมกัน แต่การเอาตนเป็นศูนย์กลางเป็นการเอาแต่ใจตัวเองยื้อแย่งแข่งดีกันก่อให้เกิดการดิ้นรนการต่อสู้ แย่งชิง ยื้อแย่งกันโดยไม่มีขอบเขต เพราะเหตุมนุษย์มีตัณหา (Passion)

5. แนวทางชีวิตในพุทธปรัชญา

ในแนวคิดชีวิตแบบตะวันออก นั้นส่วนใหญ่แล้วมีจุดกำเนิด ในแถบชมพูทวีป ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดแบบฮินดู พุทธ เซน เต๋า และอื่นๆ ชาวต่างชาติจำนวนมากก็มักเดินทางมายังประเทศ อินเดียเพื่อศึกษาค้นหาบางสิ่งอันเป็นความหมายที่จะสร้างความสุขกับชีวิต แนวทางในการดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่ความสงบทางด้านจิตใจ ในแนวคิดเรื่องการรู้จักรักษาความสมดุล ในการปรับชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การพยายามที่จะเอาชนะธรรมชาติ ตามความเชื่อเรื่องกรรม ทางสายกลางของศาสนาฮินดู พุทธศาสนา ศาสนาเซน และลัทธิเต๋า ที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในโลกตะวันตก ได้มีการนำแนวคิดนี้มาปฏิบัติ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นความนิยม ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ การทำโยคะ การรำมวยจีน การรักษาสุขภาพแบบแพทย์ทางเลือก เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวตะวันตกให้ความสนใจ เป็นที่น่า

เสียชีวิตในประเทศไทยที่เรียกตนเองว่าเป็นเมืองพุทธกลับหันไปสนใจในเรื่อง การกราบไหว้ บูชา บนบาน
สถานกล่าวกันอย่างมากมาย

ในพุทธปรัชญาเถรวาทก็มีการเสนอทฤษฎะเกี่ยวกับมนุษย์เช่นเดียวกัน นักปราชญ์ผู้รู้ทาง
พุทธศาสนา หรือพุทธปรัชญาต่างเห็นพ้องกันว่า พุทธปรัชญาเถรวาทมีคำสอนด้านจริยปฏิบัติเน้นที่ตัว
มนุษย์เป็นสำคัญ คือ การมองที่ตัวมนุษย์เป็นศูนย์กลางของคำสอน (Man-Centered) (วิจิตร เกติวิศิษฐ์,
2542 : 17)

ซึ่งในรายละเอียดของพุทธปรัชญาเถรวาทที่ ศ.ดร.สมภาร พรมทา และ ศ.ดร.สุนทร ณ รัชชี ทั้ง 2
ท่านนี้ได้อธิบายประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับมนุษย์จึงขอยกเฉพาะหัวข้อมากล่าวในเบื้องต้นก่อนว่า ธรรมชาติ
มนุษย์ในพุทธปรัชญากล่าวถึงคือ

- 1) ธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์
- 2) ธรรมชาติที่มนุษย์มีเสมอเหมือนกับสรรพสิ่งและ
- 3) ธรรมชาติพิเศษในตัวมนุษย์

(สมภาร พรมทา, 2542 : 55)

นับเป็นการแสดงถึงภาวะทางธรรมชาติบางอย่างที่แฝงเร้นอยู่กับชีวิตมนุษย์ ซึ่งเรียกภาวะที่
แฝงอยู่ว่า “ศักยภาพของมนุษย์” อันได้แก่ มนุษย์สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่ประเสริฐ
ที่สุดได้ และมนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์ที่มีค่าแห่งชีวิตสูงที่สุด ซึ่งพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่า มนุษย์เป็น
สัตว์โลกชนิดหนึ่งที่มีธรรมชาติ คือความเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้แฝงอยู่ นับแห่งความเชื่อ
นี้ ปรากฏในคำกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าตอนที่ว่า “อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ” นักปราชญ์อย่าง
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า มนุษย์มีธรรมชาติพิเศษ คือ เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ (พัฒนาได้) ตามกฎ
ธรรมชาติที่มนุษย์ต้องเป็นตามนั้น ต้องทำหน้าที่ตามนั้น และจะได้รับผลตามนั้นและภาวะ คือ ความเป็น
ผู้ที่ต้องฝึกและฝึกได้ โดยมีเจ้าชายสิทธัตถะเป็นตัวอย่าง ตลอดถึงพระสาวกทั้งหลายตั้งแต่ยุคปฐมโพธิกาล
(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542 : 41)

สิ่งที่สนับสนุนให้พุทธปรัชญาเชื่อว่ามนุษย์สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีให้เป็นผู้
ประเสริฐ เนื่องจากลักษณะที่แท้จริง ดั้งเดิมของมนุษย์ เกี่ยวกับสภาพจิตใจ และความต้องการที่จำเป็น
(Needs) จะเป็นสิ่งจูงใจให้มนุษย์กระทำการพัฒนาด้าน

ธรรมชาติที่เป็นฝ่ายบวก คือ ธรรมชาติที่โน้มน้าการกระทำของมนุษย์ไปหาความสูงส่งดีงาม
อาจกล่าวได้ว่าความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่ง ที่แยกมนุษย์ออกมาพ้นหรืออยู่เหนือความเป็นสัตว์
หากแต่มีพฤติกรรมจำนวนหนึ่งที่มนุษย์แสดงออกผ่าน “มโนธรรม” หรือ “Moral sense” ประเด็นนี้
พุทธปรัชญาได้เสนอเอาถึงการพัฒนาขั้นสำคัญที่ทำให้มนุษย์พ้นออกมาจากความเป็นสัตว์ คือหลัก มโน
ธรรมอันเป็นคุณสมบัติของจิต และคุณสมบัตินี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถแสดงพฤติกรรมที่มีได้แสดง
ออกมาจากสัญชาตญาณอันเห็นแก่ตัวในบางสถานการณ์ พระพุทธเจ้าและศาสดาในศาสนาต่างๆ คือ
ตัวอย่างของบุคคลที่ดำเนินชีวิตอย่างปลอดพ้นสิ้นเชิงจากการชี้นำของสัญชาตญาณ (สมภาร พรมทา,
2542 : 108) เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมาต่างก็มีความอยาก ความปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้นแต่ขึ้นกับความ
เข้มแข็งของจิตใจ

6. แนวทางชีวิต

การกระทำ มนุษย์มีความสำนึกในศีลธรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มโนธรรม มนุษย์มีความรู้สึกดีชั่วได้เสมอเพราะมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลมีวิวัฒนาการใหม่ คือวิวัฒนาการสังคม หรือสัตตยชาติญาณ กลุ่ม สัตตยชาติญาณนี้อาจทำให้มนุษย์ใช้ความรักที่มีอยู่มนุษย์เห็นแก่ตนเอง เห็นกับประโยชน์และความปลอดภัยในคนจำนวนมาก ตามหลักจริยศาสตร์นั้นถือเป็นการสร้างความมั่นคงร่วมกันของสังคมเป็นความเอื้ออาทรร่วมกัน

การให้ทุกคนทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมเสมอเพื่อให้เห็นกับประโยชน์ของผู้อื่น โดยในความเป็นจริงทางสังคมเราไม่สามารถจะพัฒนาบางอย่างทางสังคมได้ เพราะเนื่องจากการเรียกร้องให้กระทำเพื่อผู้อื่นนั้นถือเป็นการกระทำที่ผิดธรรมชาติ นักจิตวิทยาก็กล่าวว่าการกระทำเพื่อผู้อื่นคือการกระทำที่ผิดไปจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์ เกิดมาเพื่อตนเองเท่านั้น แต่สิ่งที่มนุษย์กระทำเพื่อส่วนรวมตามหลักจริยศาสตร์ เป็นลักษณะของการสร้างคุณค่าที่แท้จริง การเรียกร้องให้ทำประโยชน์ต่อสาธารณะถือเป็นการสร้างคุณค่ากับตนเอง

7. วิเคราะห์วิกฤติการเพื่อการดำรงชีวิต

จากธรรมชาติมนุษย์ในหนังสือจริยศาสตร์ ว่าธรรมชาติมนุษย์จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาจะเลือกทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุดการดำรงเพื่อสร้างสิ่งสมมูลกับภาวะการณ์ โดยมีหลักความพอดีความพอเพียงสำหรับตนเพราะทุกคนมี “เป้าหมาย” แม้ว่าทุกการกระทำก็คือผลประโยชน์ส่วนตัวแต่วิกฤติการณ์จะเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้มนุษย์มีการปรับตัวเองเสมอ ทุกคนมีพฤติกรรมที่เกิดจากความตั้งใจ (Voluntary behavior) และมีแรงจูงใจที่กำหนด คือ ผลประโยชน์ ดังนั้นการกระทำทุกอย่างของมนุษย์จึงเป็นลักษณะเพื่อตนเอง การอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ จากแนวคิดของ โทมัส ฮอบส์ กล่าวถึงธรรมชาติมนุษย์ จะมีความต้องการไม่สิ้นสุด ต้องการหลักประกันชีวิตสำหรับอนาคตเสมอ ต้องการความมั่นคงปลอดภัย

ในทางพุทธปรัชญา ได้อธิบายธรรมชาติมนุษย์ในทัศนะของพระพุทธศาสนากล่าวว่าชีวิต คือ การต่อสู้ดิ้นรน เพื่อตนเอง และเพื่อสิ่งหรือบุคคลที่ตนรัก นี่คือข้อเท็จจริงพื้นฐานของชีวิตที่ไม่อาจปฏิเสธได้จากสภาพที่จิตที่ดิ้นรนนั้นมีความดิ้นรน ความขัดแย้งภายในจิต สิ่งที่บรรจุอยู่ภายใน คือ ธรรมชาติฝ่ายลบ ฝ่ายนี้จะคอยผลักดันให้จิตใจดิ้นรนอย่างไม่มีวันสิ้นสุด เพื่อตอบสนองความต้องการของมัน แต่ความเป็นจริงธรรมชาติที่เป็นฝ่ายบวก คือ ธรรมชาติที่โน้มนำการกระทำของมนุษย์ไปหาความสูงส่งงดงามแสดงออกผ่าน “มโนธรรม” หรือ “Moral sense” อันเป็นคุณสมบัติของจิต ทำให้มนุษย์สามารถแสดงพฤติกรรมที่มีได้แสดงออกมาจากสัตตยชาติญาณอันมิใช่การเห็นแก่ตัวในบางสถานการณ์ เช่น การให้ที่นั้งกับคนชรา เด็ก คนท้อง พระสงฆ์ อันเป็นมโนธรรมพื้นฐาน หรือช่วยเหลือการมีจิตอาสาเหล่านี้จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น

8. สรุป

หลักการดำเนินชีวิตช่วงวิกฤติได้ใช้กฎทางสังคมปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยทุกคนกระทำร่วมกันกับสังคมเป็นหลักการที่มุ่งความปลอดภัยชีวิตและเป็นไปอย่างสงบ โดยที่ทุกคนต้องยอมสละสิทธิเสรีภาพร่วมกันเพื่อผ่านพ้นวิกฤติการณ์ความไม่ปลอดภัย กฎจึงถือเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมอันเกิดจากธรรมชาติมนุษย์ตามแนวคิดตะวันตก ซึ่งพุทธปรัชญาเห็นว่า มนุษย์มีมโนธรรมเป็นพื้นฐาน มนุษย์กระทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง และกระทำเพื่อประโยชน์คนอื่นด้วยความโอบ

อ้อมอารีแบ่งปัน ซึ่งในพุทธปรัชญามีหลักธรรมเรียกว่าหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นวิธีการสงเคราะห์กันในสังคม เพื่อยึดเหนี่ยวที่เป็นไปเพื่อการกลมเกลียวและแก้ไขปัญหามองอย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศุทเวทย์. (2532). *จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2552). *ประวัติปรัชญาการเมือง*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สมภาร พรหมทา. (2539). *ปรัชญาสังคมและการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเชาว์ พลอยชุม (2555). *พุทธปรัชญา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ซัชชัย คุ่มทวีพร. (2548). *จริยศาสตร์ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: นำทองการพิมพ์จำกัด.
- Thomas Hobbes. (1991). *Leviathan or the Matter. Forme and power of a commonwealth Ecclesiasticall and Civil*. edited by Michael Oakeshotwithan introduction by Richard S. Peter. New York: Collier Books.
- J.C.A. Gaskin. (1650). *Human Nature and De Corpore Politico*. Oxford world' classics. This work was originally published.

มังสวิรัต: แนวทางการดำรงชีวิตที่ดี

Vegetarian: A Good Way to Live

พระวงศ์สรสิทธิ์ รติกโร

Phra Wongsorasi Ratikaro

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญา

Ph.D. Student Department of Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Gradual School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: ratikaro0529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “มังสวิรัต : แนวทางการดำรงชีวิตที่ดี” นี้เขียนขึ้นเพื่อแนะนำให้ผู้ที่ไม่เคยรู้เรื่องเกี่ยวกับการบริโภคอาหารมังสวิรัตมาก่อนเลยได้เข้าใจอย่างกว้างๆ มังสวิรัตคืออะไร มีสาระอย่างไร การแนะนำให้ทราบเกี่ยวกับเรื่องมังสวิรัตมีหลายแบบ แต่ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์หลักๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้ เพื่อให้ได้ทราบถึงแนวทางการสร้างชีวิตที่ดีในมุมมองของศาสนา เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติความเป็นจริงของชีวิตอีกมุมมองหนึ่ง และเพื่อให้ทราบถึงเรื่องความเชื่อที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำเนินชีวิต ดังนั้น บทความนี้จึงเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนความจริง ความเชื่อ ศาสนา และปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ อาหารยังสำคัญในประเด็นความเชื่อจะช่วยให้จิตวิญญาณบริสุทธิ์ อาจกล่าวได้ว่าการบริโภคอาหารมังสวิรัต สามารถทำให้ถึงภาวะของการมีชีวิตที่ดีที่มีคุณค่า และความสัมพันธ์ของมวลมนุษยชาติ

คำสำคัญ: มังสวิรัต, การดำรงชีวิตที่ดี

Abstract

This article titled “Vegetarian: A Good Way to Live” is written to suggest that people who have never known about vegetarian food consumption before gained widespread understanding. What are vegetarians? There are many types of vegetarian referrals, but the authors have the following key objectives: To learn about the way to create good in a cult perspective, To be aware of the reality of life in order and To know the beliefs that are the fundamental factors necessary for life. Therefore, this article is involved in lifestyle as a phenomenon that reflects the truth. beliefs, religions, and fundamentals necessary to Human livelihoods are also important in the point of belief, helping purify the spirit, it can be said that consuming vegetarian food. It can make a state of good living, valuable and relationship of humanity.

Keyword: Vegetarian, a good approach to living.

1. บทนำ

สิ่งที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตที่เรียกว่าปัจจัยสี่นั้น ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ปัจจัยทั้งสี่นี้ภาษาพระท่านเรียกว่า “นิสย เครื่องอาศัยของชีวิต” อาหารนั้นเป็นปัจจัยอันดับแรก เมื่อร่างกายขาดอาหาร ย่อมต้องการอาหารมาบำรุงเลี้ยงร่างกาย เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560 : 993) ไม่เฉพาะคนและสัตว์เท่านั้น พืชพันธุ์ต้นไม้ต่าง ก็ต้องมีอาหาร อาหารสำหรับมนุษย์ก็มีต่างๆ กัน ตามท้องถิ่นภูมิประเทศ อย่างในบ้านเราก็แปลกๆ รสกัน เช่น เครื่องจิ้มภาคกลางน้ำพริก ภาคอีสานปลาร้า ภาคใต้น้ำบูดู ภาคเหนือน้ำพริกฮ่อ บ้านเราขนาดเท่านี้ก็ยิ่งแตกต่างกันเช่นนี้ แล้วทั่วโลกจะเป็นอย่างไร คนไทยรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก ถึงเวลาอาหารแล้วจะรับประทานอะไรก็ตามถ้าขาดข้าวแล้วมีความรู้สึกเหมือนไม่อิ่ม เคยมีผู้รับประทานขนมปังจนรู้สึกไม่อิ่ม เหมือนข้าว พอมื้อกลางวันต้องนั่งหัวเราะชวนให้รับประทานอะไรก็สิ้นศรัทธา

2. มุมมองศาสนา: มนุษย์ผู้แสวงหาความดี

ศาสนาหลายศาสนาและกลุ่มผู้ปฏิบัติจิตต่างๆ สนับสนุนอาหารมังสวิรัต เนื่องจากทุกชีวิตจำเป็นต้องอยู่โดยทำให้เกิดความทุกข์ทรมานมิได้ ตามทัศนะของศาสนาต่างๆ และกลุ่มผู้ปฏิบัติจิต ซึ่งเป็นพวกที่มีจิตใจอันประเสริฐสมเป็นมนุษย์มีอยู่ว่า สัตว์หาใช้ทาสและอาหารของมนุษย์ไม่ แต่เป็นเสมือนน้อยชายหญิงของเรา และยังเตือนให้สำนึกว่าเป็นการไม่ยุติธรรม ไม่ถูกต้องที่มนุษย์เป็นต้นเหตุทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทรมาน และทำลายชีวิตมันอย่างโหดร้ายทารุณ เว้นไว้แต่เราจะรอดตายได้ก็ต่อเมื่ออาศัยอาหารที่ได้จากสัตว์อย่างแท้จริงเท่านั้น เพราะว่าเป็นไปได้สำหรับมนุษย์เรา ที่จะมีชีวิตอยู่โดยมีสุขภาพสมบูรณ์กว่าทั้งๆ ที่ไม่กินเนื้อสัตว์ ถ้าจะมีคำถามว่านิสยชอบกินเนื้อสัตว์เป็นความชอบธรรมและความยุติธรรม กับบรรดาสัตว์ต่างหรือไม่ แน่แน่นอนคำตอบก็คือสัตว์ไม่เต็มใจที่จะสละชีวิตของมัน เพื่อบุคคลจะได้มีเนื้อสดมากินบำรุงความสุขกันอย่างนี้มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความคิด มีปัญญา แสวงหาความรู้ต่างๆ ศึกษาค้นหาธรรมชาติของความ เป็นจริง รวมไปถึงความรู้ในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด เราทราบจากประวัติศาสตร์ที่ได้บันทึกไว้ตั้งแต่ต้น ถือว่าอาหารมังสวิรัตถือว่าเป็นอาหารตามธรรมชาติของมนุษย์ ชาวกรีก อียิปต์ และฮีบรูโบราณได้เขียนไว้ว่าคนกินผลไม้เป็นอาหาร บรรดาพระผู้ชาญฉลาดของอียิปต์สมัยโบราณไม่เคยกินเนื้อสัตว์เลย เหล่านักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของกรีกหลายต่อหลายท่าน รวมทั้งท่านเหล่านี้ด้วย คือ พลาโต (Plato) โซเครตีส (Socrates) และพีทาโกรัส (Pythagoras) เป็นผู้สนับสนุนการกินอาหารมังสวิรัตอย่างแข็งขัน (นพ. ปัญจะ ไม้เกตุ, 2525 : 153) ตลอดสมัยอารยธรรมอันรุ่งเรืองของชาวอินเดียแดงเผ่าอิงคา (เชื้อสายกษัตริย์โบราณแห่งประเทศเปรู) คนเผ่านี้กินอาหารมังสวิรัตด้วยเช่นเดียวกัน

พระคริสตธรรมคัมภีร์กล่าวไว้อย่างชัดเจน ดังปรากฏในเยเนซิส 1 : 29 “พระเจ้าตรัสว่า ‘ดูเถิด เราให้พืชที่มีเมล็ดทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ทั่วพื้นแผ่นดิน และต้นไม้ทุกชนิดที่มีเมล็ดในผลของมันแก่เจ้า เป็นอาหารของเจ้า’ และยังมีข้อห้ามกินเนื้อสัตว์ เยเนซิส 9 : 4 “แต่อย่างกินเนื้อ เลือดซึ่งมีชีวิต” นักบุญเปาโล ซึ่งเป็นเอกอัครสาวกคนหนึ่งของพระเยซู ได้เขียนจดหมายไปถึงธรรมิกชนในกรุงโรม มีข้อความตอนหนึ่งว่า “เป็นการดีที่จะไม่กินเนื้อสัตว์....” โรม 14:21 เมื่อเร็วๆ นี้ มีนักประวัติศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้ค้นพบหนังสือโบราณหลายเล่ม คล้ายคลึงกับพันธสัญญาใหม่ บรรยายถึงการดำเนินชีวิตและพระวจนะของพระเยซู กล่าวถึงให้ละเว้นการฆ่าสัตว์และกินเนื้อสัตว์ คนฆ่าสัตว์ก็เหมือนกับฆ่าตนเอง คนกินเนื้อสัตว์ก็เหมือนกับกินซากศพ และกระเพาะของคนนั้นก็คือหลุมฝังศพ ชาวคริสต์ทราบดีว่าพระเยซูทรงกำชับความรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายเหมือนรักตัวเอง (กิริติ บุญเจือ, 2551 : 169) ชาวฮินดูโบราณใน

ประเทศอินเดียห้ามอยู่เสมอเรื่องกินเนื้อสัตว์ พระคัมภีร์อัลกุรอานของพระมหามุฮัมมัด ศาสนาอิสลาม (กิตติ บุญเชื้อ, 2551 : 169) (อิสลามแปลว่า ศาสนาแห่งสันติภาพ ชาวมุสลิมเมื่อพบปะกันก็ทักทายกันเป็นประจำว่า “ซาลาม มาลายกุม” แปลว่าจงมีสันติเถิด) ห้ามกิน “สัตว์ตาย เลือด และเนื้อ...” ผู้เผยพระวจนะของพระมหามุฮัมมัดรุ่นแรกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นหลานชายของท่านเอง ได้ตักเตือนเหล่าสาวกศิษย์ว่า “อย่าทำให้กระเพาะของท่านเป็นหลุมฝังศพของสัตว์นานาชนิด

ดังนั้น ผู้ที่ไม่ประมาทในชีวิตก็คือผู้ที่พยายามศึกษาทำความเข้าใจหลักนี้ นั่นคือการศึกษาศาสนา การปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นจริง และเมื่อรู้แล้วก็พยายามปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลเพื่อจะได้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิที่ดี มีความสุข และทำดีเพื่อกรรมดีจะได้มาสนองต่อไปในอนาคตจะได้เดินตามเพื่อความปลอดภัยในชีวิตจิตวิญญาณที่จะต้องไปเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิข้างหน้าอีกก็ร้อยก็พันชาติมิรู้จบนั้นต่อไป

3. วิวัฒนาการพฤติกรรมการกินของมนุษย์

ในบรรดาสัตว์ด้วยกัน มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษกว่าสัตว์อื่นๆ แม้ว่ามนุษย์จะมีรูปร่างหน้าตาและพฤติกรรมที่จัดอยู่ในจำพวกสัตว์โลกด้วยกัน, แต่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ๆ จึงแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ เหล่านั้นจริงอยู่ในการจัดประเภทตามลักษณะวิวัฒนาการนั้น มนุษย์ก็จัดอยู่ในพวกสัตว์ และก็เป็นความจริงอีกด้วยว่ามนุษย์ก็มีการแสดงพฤติกรรมคล้ายๆ กับสัตว์อยู่บ่อยๆ ด้วย แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ ก็ยังมีอะไรมากกว่าสัตว์อยู่ดี คือ เป็นมนุษย์ก็เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเภทนุ่มนวล มีเมตตา และมีสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสามส่านึกในตัวเองสูงกว่าสัตว์อื่นๆ มีความสามารถพิเศษที่ทำให้รู้สึกในเรื่องความผิด ความถูก ความดี ความชั่ว มีความสามารถในอันที่ทำให้รู้จักตัดสินใจเลือกเอาแต่สิ่งที่ดีและถูกต้อง ปฏิเสธสิ่งที่เลวและผิด ความรู้สึกทำให้รู้จักเลือกเอาแต่สิ่งที่ดีและถูกต้องนี้เราจะพบได้เฉพาะในมนุษย์เท่านั้น อันนี้เองที่เรียกว่า สามส่านึกในคุณธรรมในความถูกต้องอันเป็นสิ่งที่ศาสนาสำคัญของโลกกล่าวว่าเป็นสิ่งสูงส่ง ลินเนอัส (Linnaeus, 2478 : 1707-78) ได้แบ่งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมออกเป็น 4 จำพวก

1. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและกินเนื้อสัตว์อื่นเป็นอาหาร เช่น สิงโต เสือ พินนากล่าวถึงช้างต้น ย่อยอาหารได้ง่ายและเร็วมาก เพราะมีลำไส้ยาวเพียงสามเท่าของความยาวของลำตัวเท่านั้น การที่ย่อยได้เร็วก็เพราะว่าเนื้อสดสลายเร็วมาก ด้วยเหตุนี้เอง ถ้าเนื้อตกค้างอยู่ในร่างกายนานเกินไป จึงเป็นพิษต่อการไหลเวียนของโลหิต สัตว์ที่กินเนื้อออกล่าเหยื่อตอนกลางคืนกลางวันอากาศร้อนมันก็นอน มันจึงไม่มีต่อมเหงื่อสำหรับปรับให้ตัวเย็น

2. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กินหญ้าและพืชผักอื่นและเคี้ยวเอื้อง เช่น ม้า ช้าง กระรอก เคลื่อนขึ้นๆ ลงๆ เคลื่อนไปข้างๆ เคลื่อนไปข้างหลังและมาข้างหน้า และการเคลื่อนไหวรวมหมดทุกประการ พินนากล่าวมาอย่างดีและโตกว่าเขี้ยวเล็กน้อย ซึ่งกลับกันกับของมนุษย์พินนากล่าวและพินนากล่าวที่อและสร้างมาอย่างวิเศษเพื่อบดและเคี้ยวอาหารอาหารชนิดนี้จะเริ่มย่อยในปากก่อนโดยสารชนิดหนึ่งที่มีในน้ำลายเรียกเอนไซม์ ระบบการย่อยของมนุษย์ก็เหมือนกับระบบการย่อยของกระต่าย ซึ่งธรรมชาติไม่ได้สร้างไว้สำหรับย่อยเนื้อสัตว์ มนุษย์ยังกินเนื้อสัตว์มากเท่าใดก็จะเป็นโรคมามากเท่านั้น

3. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กินทั้งพืชผักและสัตว์อื่น เช่น หมี พินนากล่าวเมื่อเปรียบกับเขี้ยวพินนากล่าวและพินนากล่าวสลับกัน พวกหนึ่งที่อยู่สำหรับเคี้ยวอาหาร อีกพวกแหลมเพื่อฉีกเนื้อ ช้าง กระรอก

เคลื่อนไหวแบบเดียวกับสัตว์ที่กินทั้งพืชผักและเนื้อสัตว์อื่นๆ และเพราะมันมีชีวิตจากพืชผักและอาณาจักรสัตว์ จึงเห็นชัดว่ามันมีรูปฟันที่เหมาะสม เพื่อการนั้นๆ

4. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กินผลไม้เป็นอาหาร เช่นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจากทรวงอกที่มีคุณสมบัติคล้ายมนุษย์ เช่น อูรังอุตัง ชิมแพนซี ฟันหน้าเป็นระเบียบ มีเขี้ยวเจริญกว่าฟันกรามและๆ ฟันก่อนฟันกรามที่ชื่อ ขากรรไกรเคลื่อนไหวเช่นเดียวกับสัตว์ชนิดที่ 2 และ 3 มีการเคลื่อนไหวและลักษณะของฟันเหมือนมนุษย์ สัตว์ประเภทนี้รวมทั้งสัตว์จำพวกลิงที่เหมือนมนุษย์ คือ ไม่มีหาง กินผลไม้และผลไม้เปลือกแข็งชนิดต่างๆ เป็นอาหาร เหงื่อออกทางผิวหนังซึ่งมีชุมชนจำนวนมากหลายล้านเส้น มีกรามสำหรับบดและเคี้ยวอาหาร น้ำลายของมันเป็นด่างและมีไทอาลินผสมอยู่เพื่อย่อยอยู่ในปาก เสียชั้นหนึ่งก่อนเช่นเดียวกันกับสัตว์ประเภทกินใบไม้ใบหญ้า ลำไส้ของมันยาวมากขดเป็นวงยางถึง 12 เท่าของความยาวของลำตัวของมันเพราะย่อยผลไม้และผักได้ช้า

ดังนั้น มนุษย์เหมือนกับสัตว์ประเภทกินผลไม้ทุกอย่าง คล้ายคลึงกันมากกับสัตว์ประเภทกินหญ้าและแตกต่างกันมากกับสัตว์ประเภทกินหญ้าและแตกต่างกับสัตว์ประเภทกินเนื้อ ระบบการย่อยของมนุษย์ รูปร่างของฟันขากรรไกรและส่วนต่างๆ ของร่างกายแตกต่างจากสัตว์จำพวกกินเนื้อสัตว์เป็นอาหารโดยสิ้นเชิง มนุษย์มีหลายอย่างที่เป็นไปทำนองเดียวกันกับลิง ชนิดไม่มีหาง เช่น ระบบการย่อยมีลำไส้ยาว 12 เท่าของความยาว หมายถึง ส่วนสูงของร่างกาย ที่ผิวหนังก็มีชุมชนเล็กๆ จำนวนเป็นหลายล้าน ให้น้ำระเหยออกมา ทำให้ตัวเย็นคือเหงื่อออก เราดื่มน้ำก็โดยวิธีดูดเหมือนอย่างสัตว์อื่นๆทั้งหลายที่กินผัก รูปร่างของฟันและขากรรไกรของเราก็เหมือนสัตว์ประเภทกินผัก และน้ำลายของเราก็เป็นด่างและผสมไทอาลินสำหรับช่วยย่อยอาหารในปากเสียก่อน

หากแบ่งตามหลักสรีรศาสตร์แล้ว มนุษย์ไม่จัดอยู่ในสัตว์ประเภทกินเนื้อสัตว์อย่างชัดเจน เพราะกายวิภาคและระบบการย่อยของเราแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าเรามีชีวิตอยู่ได้ด้วยการกินผลไม้ต่างๆ ผลไม้เปลือกแข็งชนิดต่างๆ ข้าวชนิดต่างๆ และผักต่างๆ ต่อเนื่องกันมานับเป็นเวลาหลายล้านปี หลังจากนักวิทยาศาสตร์ค้นคว้าและลงมติว่าบรรพบุรุษของเราแต่บรรพกาลนั้นกินผัก ไม่กินเนื้อ นอกจากคราวที่ประสบยุคภัยอย่างมหันต์ เหตุการณ์เช่นนี้มีอยู่ครั้งหนึ่งคือตอนปลายของยุคน้ำแข็ง ในเมื่ออาหารที่ใช้กินกันตามปกติได้ผลไม้นี้ต่างๆ ผลไม้เปลือกแข็งชนิดต่างๆ และผักต่างๆ ไม่มีให้ได้กิน มนุษย์ในยุคนั้นก็จำต้องเริ่มกินเนื้อสัตว์เพื่อความอยู่รอดตาย นับว่าเป็นเคราะห์ร้ายที่มีประเพณีกินเนื้อสัตว์ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่หลังยุคน้ำแข็ง ไม่ว่าด้วยความจำเป็นเหมือนอย่างชาวเอสกิโม และชนเผ่าต่างๆ ที่อยู่ทางทิศเหนืออันไกลโพ้น โดยนิสัยโดยสภาพแวดล้อมหรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ต้นตลอดมากล่าวว่า มีทั้งรายบุคคลและกลุ่มคนเป็นจำนวนมากรู้ซึ่งถึงถึงความสำคัญของอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และทำให้ความคิดจิตใจปลอดโปร่งแจ่มใส คนเหล่านี้ก็คือผู้ที่กินอาหารมังสวิรัต

ในที่สุดขอให้เราพิจารณาสัญชาตญาณ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กินเนื้อสัตว์อ่อนกับสัตว์ที่กินพืชผักและเนื้อสัตว์ฆ่าเหยื่อและกินเนื้อทั้งๆ ที่มีเลือด สัตว์เหล่านี้กินตับไตไส้พุงและเคี้ยวกระดูกเช่นเดียวกับกินกล้ามเนื้อ มนุษย์ไม่กินเนื้อสัตว์ทั้งๆ ที่มีเลือดแต่กินหลังจากการปรุงให้สุกและใส่เครื่องเทศปรุงรสและดับกลิ่น ตัวอย่างเหล่านี้พยายามแสดงให้เห็นว่าตามธรรมชาติแล้วมนุษย์ไม่ใช่พวกกินเนื้อสัตว์หรือพวกกินพืชผักเป็นอาหาร และไม่ใช่พวกกินทั้งพืชผักและเนื้อสัตว์เป็นอาหาร แต่มนุษย์จำนวนมากได้กลายเป็นพวกที่กินทั้งเนื้อสัตว์และพืชผักเป็นอาหารโดยการดัดแปลง

4. หลักความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการกินมังสวิรัต

อหิงสาความไม่เบียดเบียนสิ่งที่มีชีวิต ข้อพิจารณาข้อที่มีประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติตามที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ได้แก่ สุขภาพ วิธีประหยัดใช้ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด แต่ไม่ใช่เหตุผลเดียวเพียงพอที่จะไม่กินเนื้อสัตว์ เพราะนอกจากนี้ยังมีเหตุผลที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง คือ เราไม่ควรทำลายชีวิตสัตว์โดยไม่จำเป็น ใครก็ตามที่เคยไปเห็นโรงฆ่าสัตว์สามารถเป็นพยานได้ว่า ตามความเป็นจริงแล้วสัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างใหญ่หลวงในช่วงเวลาก่อนและขณะที่ถูกฆ่า ในสหรัฐแต่ประเทศเดียวสัตว์จำนวนถึงหลายล้านตัวต้องถูกฆ่าเป็นประจำทุกวัน เพื่อความต้องการเกี่ยวกับอาหารตามที่เราก็กักเอาว่าสมมติขึ้นคนเราจะต้องร้องไห้ ถ้าแมวหรือสุนัขที่เลี้ยงในบ้านถูกฆ่า แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงยอมอย่างเงี้ยๆ ให้ฆ่าสัตว์มาเลี้ยงตนวันละหลายล้านตัวต่อไปโดยไม่มีการหลีกเลี่ยง นักบุญผู้ยิ่งใหญ่อื่นๆ อีกหลายท่านก็มีความเห็นสอดคล้องกับความคิดนี้ การงานของคณะนักบุญนิกายต่างๆ คัดค้านการกินเนื้อสัตว์ โดยถือว่าเป็นของฟุ่มเฟือยที่ราคาแพงและอำมหิต ตั้งแต่ยุคต้นประวัติศาสตร์ตลอดมา บรรดานักปราชญ์และฝ่ายจิตวิญญาณได้ให้คำนำนาคัดเตือนเสมอว่า เราจะไม่สามารถวิวัฒนาการของจิตให้สูงขึ้นๆ หรือสร้างสังคมมนุษย์อันมีเมตตาธรรม เป็นรากฐานให้เกิดได้เลย จนกว่าเราจะเลิกนิสัยเหี้ยมโหดแห่งการกินเนื้อสัตว์

ถ้าคนไม่ได้กินเนื้อสัตว์ จะทำให้จิตใจอ่อนโยน ผิวพรรณผ่องใส เราต้องการเรียกร้องให้มีสันติสุขในทุกวันนี้มนุษย์ทั้งหลายพยายามเรียกร้องและแสวงหาคำว่าสันติภาพอันแท้จริงไม่เกิดขึ้นเพราะอะไร เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีแก่ มีดับ มีคนสร้างก็มีคนทำ มีคนสร้างก็มีคนใช้ เช่น เรื่องของการกินอาหารเนื้อสัตว์ เมื่อมีคนฆ่าก็มีคนกิน มีคนกินก็มีคนฆ่า ศาสนิกชนทุกศาสนาไม่ว่าศาสนาซิกข์ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ ศาสนาขงจื้อไม่มีศาสนาใดเลยที่สอนให้คนทำความชั่ว แต่ที่คนไปทำความชั่วขึ้นนั้นก็เนื่องมาจากมนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ชั่ว หรือไม่ก็ยอมตามอารมณ์ฝ่ายต่ำเองต่างหาก แท้ที่จริงแล้วศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนทำความดีด้วยกันทั้งสิ้น เช่น ชาวซิกข์ นิกายนามธารี สอนให้คนถึงหลักแห่งสัจจะและธรรมะ การเข้าถึงสัจธรรมเข้าถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์ต่อไปได้ โดยทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตายไม่ได้เบียดเบียนสัตว์เลย อนึ่งเมื่อไม่เบียดเบียนสัตว์ก็ไม่มีโทษจริตและโมหจริตเข้ามาครอบงำ ก็ย่อมจะมีสติสัมปชัญญะอย่างสมบูรณ์ เนื่องด้วยไม่ถูกเบียดเบียนจากวิญญาณสัตว์ที่อาฆาตมาดร้ายต่อผู้ที่รับประทานอาหารจากเนื้อสัตว์เหล่านั้น

การติดข้องในอาหาร ความอยากและกระตือรือร้นในอาหารทำให้อาหารกลายเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิต ซึ่งเป็นการตรงกันข้ามกับจิตที่ต้องการละสละออก การรับรู้บางสิ่งบางอย่างให้สร้อยต่อลิ้นไม่ใช่เป็นความผิด เพียงแต่ต้องไม่ปรารถนาหรือมุ่งหวังอาหาร ยินดีในการได้มา ไม่มีการไม่พอใจหรือเสียที่ไม่ได้มา เราต้องวางแนวความคิดในทางสงบต่อการมีให้ติดข้องอย่างสม่าเสมอไม่ผิดหวังหรือไม่แสดงความไม่พอใจออกมาเมื่ออาหารไม่มีรส มีจำนวนน้อย การรับประทานด้วยจำนวนจำกัด เจาะจงให้เป็นสิ่งจำเป็น ไม่มากไม่น้อย ไม่มีทั้งความกระตือรือร้นหรือความไม่พึงพอใจ

ช่วงนี้ทางธรรมถือว่า เป็นกระบวนการทำงานของร่างกาย ซึ่งเป็นวิบากเป็นกลางในทางจริยธรรม คือไม่ดีไม่ชั่ว ไม่เป็นกุศลไม่เป็นอกุศล แม้แต่พระอรหันต์ก็มีความหิว (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560 : 993) การครุ่นคิดถึงอาหารอยู่เสมอๆ และยุ่งยากรำคาญใจในเรื่องอาหารเป็นหนทางที่ผิดต่อความพยายามที่จะกำจัดความปรารถนาในอาหาร จงวางเรื่องอาหารในที่ที่ถูกต้องในชีวิต ณ จุดสมมติที่มุมเล็กๆ อย่างยุ่งและเพ่งจิตตรงอาหารแต่ให้มุ่งที่เรื่องๆ อันเป็นการเบี่ยงเบนไม่สนใจในอาหาร อย่าให้จิตใจยุ่งเกี่ยวกับเรื่องอาหาร แม้การรับประทานก็ให้อยู่ในปริมาณที่พอเพียงไม่มากหรือน้อยเกินไป ไม่มีความทะยานอยากหรือความไม่พึงใจปฏิบัติ เพื่อให้ร่างกายคงอยู่ในสภาพจิตใจ สิ่งที่ต้อง

ควรกำจัดออกคือความติดในรส ความอยากอาหาร ยินดีมากเมื่อได้อาหารที่ชอบ เสียใจ ไม่พอใจเมื่อไม่ได้ ให้ความสำคัญแก่อาหารจนเกินไป ต้องใช้ทางสายกลางเหมือนกับเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย ไม่ควรเพิกเฉยต่อธรรมชาติด้านความต้องการอาหาร หรือต้องการอาหารมากเกินไปมีทางควบคุมได้ 2 วิธี ได้แก่ วิธีที่หนึ่ง คือ การไม่ติดข้องรู้ว่าอาหารเป็นเพียงความจำเป็นของทางร่างกายและสำคัญต่อกระเพาะอาหาร รสชาตินั้นไม่สำคัญและอีกวิธีที่สอง คือ การรับประทานโดยไม่เลือกอาหารและไม่ว่าผู้อื่นจะว่าอาหารดี หรือเลวก็ตาม ให้ทำความรู้สึกว่ารสเท่าเทียมกัน รสในที่นี้ไม่ใช่รสของอาหาร แต่เป็นรสของความปลื้มใจ อย่าปล่อยปละละเลยร่างกายและปล่อยให้เสียประโยชน์ไปเป็นเรื่องที่ผิด ต้องไม่มีความต้องการหรือโลภ ในการบริโภค โดยไม่รับประทานตามความต้องการแต่เพื่อให้ร่างกายดำรงอยู่ โดยมีความรู้สึกตัวไม่เก็บกต แต่เป็นการละ ละด้านความปรารถนาต่างๆ ด้วย เมื่อเราหยุดและแยกตัวเราจากส่วนต่างๆ ของร่างกาย และไม่เอาใจใส่ราคะและเสียงเรียกร้องว่าเป็นตัวตนของเรา ปลุกฝังทางสายกลางและความสงบแห่งจิตเข้าไปสู่สติ โดยสังเกตที่ส่วนต่างๆ ของร่างกายค่อยบริสุทธิ์ขึ้น สงบและสม่ำเสมอ เมื่อคลื่นแห่งราคะมากระทบ ก็พิจารณาอย่างสุขุมและด้วยความไม่ข้องเกี่ยวกับประหนึ่งว่าเราสังเกตดูสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกตัวเรา และปล่อยให้ผ่านไป สลัดทิ้งไปจากความสำนึกและความเคลื่อนไหวจริงๆ แล้วสติจริงจะเข้ามาแทนที่อย่างมั่นคง

ราคะเข้าสู่จิตได้สำนึก เมื่อจิตรับรู้ เราย่อมรู้ความปรารถนานั้น มันดูเหมือนว่าเป็นของเราเอง เพราะเรารู้สึกว่ามันขึ้นมาจากร่างกายของเรามาสู่จิตใจ และไม่รู้ว่ามันมาจากข้างนอก นึกว่าเป็นสิ่งที่ เป็นของร่างกาย ของการเป็นอยู่ สิ่งที่ทำให้มันรับผิดชอบไม่รู้ว่าจะเกิดจากเหตุภายนอก การสละราคะ คือ การสละส่วนที่ต้องการผลกมันออกมาจากความรู้สึกประหนึ่งว่าเป็นสิ่งปลอมเข้ามา เมื่อเรามีชีวิตอยู่ด้วย มีสติอย่างแท้จริง ราคะภายนอก เข้ามาจากภายนอก จากธรรมชาติเข้ามาสู่จิตและส่วนสำคัญของร่างกาย เราจะรู้สึกเช่นนี้ในสภาพมนุษย์ธรรมดาคนรู้ถึงราคะ เมื่อมันอยู่ที่นั่นเมื่อมันเข้ามาและพักอยู่จนเป็นนิสัย ดังนั้น มนุษย์จึงนึกว่ามันของเขาและเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขาเอง สภาพประการแรกที่จะกำจัดราคะ คือต้องมีสติด้วยสติอย่างแท้จริง การดำรงอยู่ของวิญญาณทำให้มีสติอย่างแท้จริงและทำให้การเคลื่อนไหวของธรรมชาติถูกต้องโดยอัตโนมัติ

มีผู้ทูลถามปัญหาพระพุทธเจ้าว่า “เอนกนามก็ อะไรถือว่าเป็นเอก” คือ เป็นหนึ่งหรือเป็นเรื่อง สำคัญของชีวิต ทรงตอบว่า “สพเพ สตตา อาหารภู จิติกา สัตว์ทั้งปวงดำรงชีพอยู่ได้ด้วยอาหาร อาหาร จึงชื่อว่าเป็นเอก” สิ่งที่เกี่ยวข้องการดำรงชีวิตที่เรียกว่าปัจจัยสี่นั้นได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ปัจจัยทั้งสี่นี้ภาษาพระเรียกว่า “นิสสัย เครื่องอาศัยของชีวิต” พระพุทธเจ้าทรงให้พระอุปัชฌาย์ บอกแก่พระบวชใหม่ตั้งแต่วันแรกทีเดียว

ถ้าคนเราเชื่อคำสั่งสอนในศาสนาว่า ทุกชีวิตต้องเวียนว่ายเกิดอยู่ในภพภูมิต่างๆ ไม่ว่าในสวรรค์ ในนรก หรือในโลกมนุษย์จนกว่าจะสำเร็จอรหันต์หรือเข้าสู่แดนนิพพานก็ไม่ต้องเวียนเกิดอีกเช่นนี้แล้ว ก็จะทำให้คนๆ นั้นที่มีความเข้าใจซึ่งเช่นนี้ ย่อมต้องระมัดระวังเพื่ออนาคตชาติของตนเอง ตามหลักที่ว่า ถ้าจะเกิดดี ก็ต้องตายดี ถ้าจะตายดี ก็ต้องมีศีลบริสุทธิ์ คนที่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเอามาเป็นอาหารหรือด้วย เหตุอื่นใด เป็นผู้ขึ้นชื่อว่า ขาดศีลข้อที่ 1 คือ ข้อห้ามฆ่าสัตว์ เมื่ออยู่ไม่มีศีลเวลาตายย่อมตายดีไม่ได้และเมื่อ ตายไม่ดีเช่นนี้แล้วก็จะให้ไปเกิดที่ต่ำได้อย่างไร

อุปสรรคสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราไม่สนใจที่จะมารับประทานอาหารมังสวิรัตกัน มากที่ควรถือ ความไม่เข้าใจถ่องแท้ในเรื่องความจริงของชีวิต ซึ่งจุดสำคัญที่สุดก็คือความไม่เชื่อถือใน หลักการเวียนว่ายตายเกิดและหลักกฎแห่งกรรม หลักนี้เป็นเรื่องที่ว่าในเมื่อเราไปบ้นทอนชีวิตผู้อื่น ชีวิตเราก็ถูกรังแกทั้งจริงที่เรียกว่ากฎแห่งกรรมบ้นทอนให้สั้นลงด้วย ดังที่ท่านก็คงเคยประสบในสังคมเรา

โดยไม่ต้องรอถึงชาติหน้าก็มีอยู่บ่อยๆ เช่น คนที่ชอบล่าสัตว์ ก็มักประสบอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิต เช่น ถูกปืนลั่นตายบ้าง ขับรถไปชนท้ายรถบรรทุก ถูกไม้รวกที่บรรทุกบนรถบรรทุกนั้นเสียบตายอย่างทารุณ น่าหวาดเสีย และปัจจุบันก็เป็นคติความกันอยู่ เช่น คติล่าเสือดำ หมียอกก็ตามมาติดๆ เป็นต้น หรือคนฆ่าสัตว์ เวลาจะตายก็ร้องครวญครางดิ้นรนหนีความตายดูใครกำลังจะใช้อาวุธฆ่าตน และร้องเสียงเป็นสัตว์ที่ตนฆ่า เช่น เลี้ยงสุกร เลี้ยงวัวควาย เป็นต้น พวกนี้ตายไปแล้วจะต้องไปเสวยกรรมอย่างไร คงไม่ต้องคาดคะเน กันมาก เพราะอาการก่อนจะตายของเขาได้สื่อให้เห็นไว้ตั้งแต่ก่อนจะจากโลกนี้ไปแล้ว

ข้อสังเกตของระดับของการบริโภคมังสวิรัต VEGETARIAN นั้นเท่าที่พบเห็นมี 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ผู้งดเว้นเฉพาะเนื้อเท่านั้น ไข่ นม ถือว่าไม่ใช่เนื้อยังรับประทานได้

ประเภทที่ 2 ผู้บริโภคผักเท่านั้น นม ไข่ ก็ไม่รับประทาน ผู้ที่เคร่งครัดถึงขนาดไม่ใช้สิ่งที่เป็นเครื่องใช้ที่ทำด้วยหนังสัตว์ เช่น กระเป๋า เข็มขัด รองเท้าจากสัตว์ทั้งหลาย

ประเภทที่ 3 ผู้ที่ไม่บริโภคอาหารที่มีกลิ่นคาว (อาหารเจ) แม้แต่ผักที่มีกลิ่นคาวหรือรสจัด เช่น กระเทียม หอม ก็ไม่รับประทาน

นักบริโภคผักหรือมังสวิรัต (Vegetarian Congress) ทั่วโลกได้รวมตัวกันจัดตั้งสภาขึ้นมีชื่อว่า WORLD VEGETARIAN CONGRESS ซึ่งการประชุมสภามังสวิรัตแห่งโลกมีนักวิชาการต่างๆ หลายชาติ บรรยายคุณค่าของการบริโภคอาหารมังสวิรัต และชี้โทษของการบริโภคเนื้อสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง และคุณสมบัติพิเศษที่มีอยู่ในตัวมนุษย์นี้เองทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ทั้งปวง อาจกล่าวได้ว่า การกิน การนอนและความต้องการทางกายนั้น มนุษย์กับสัตว์มีเหมือนกัน แต่ความสำนึกในเรื่องคุณธรรม การมีชีวิตอยู่อย่างถูกต้องด้วยคุณธรรม นั้นเองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ คุณธรรมทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ ปราศจากคุณธรรมเสียแล้ว มนุษย์ก็คือสัตว์หรืออาจจะเลวยิ่งกว่าสัตว์ด้วยซ้ำไป

หลักของการเวียนว่ายตายเกิดก็ดี หลักกฎแห่งกรรมก็ดี เป็นหลักตามธรรมชาติที่ทุกชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ หรือเทพพรหม หรือเปรต อสุรกายในนรกโลกก็ย่อมต้องประสบทั้งสิ้น เป็นหลักที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงตรัสรู้ ทรงเห็นแล้วนำมาสั่งสอนมนุษย์ให้ทราบเพื่อให้มนุษย์พึงสังวรอย่าได้กระทำความผิดดังนี้ หลักนี้จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือไม่เชื่อของใคร กล่าวคือ แม้ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตามหลักนี้ก็ยังคงมีอยู่จริงและทุกคน กล่าวคือ แม้ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตามหลักนี้ก็ยังคงมีอยู่จริงและทุกคนทุกชีวิตจะต้องเข้าสู่กฎเกณฑ์ของหลักเหล่านี้ด้วยกันทั้งสิ้นทุกคนทุกชีวิต

เรื่องของการเวียนว่ายตายเกิดจริง แล้วทุกคนย่อมเคยเกิดเป็นอะไรต่ออะไรกันบ้าง เช่น เรื่องพระเจ้า 500 ชาติ พระเจ้า 10 ชาติ (ขุ.ชา.อ. (ไทย) 19-20) พระพุทธเจ้าเคยเกิดเป็นช้างเป็นวัว และเป็นอะไรต่างๆ ฉะนั้นสัตว์ต่างๆ ที่เรากินนั้นอาจจะเป็นมิตร เป็นพ่อแม่ เป็นเมียของเราในอดีตชาติก็ได้และสัตว์เหล่านั้นไม่ยินดีในการที่เรากินเลย ถ้าสังเกตดู เมื่อท่านจับไก่เพื่อจะฆ่าเชือด ท่านจะเห็นว่าไก่มันจะทำตาปริบๆ และร้องเพื่อจะหนีออกไป คนมีศาสนาทุกคนนับถือพระเจ้าแต่ละองค์ พระเจ้าแต่ละองค์สอนให้มนุษย์มีเมตตา มีความรักซึ่งกันและกัน แต่คำว่าเมตตาและความรักนั้น ไม่ใช่เมตตาและรักเฉพาะมนุษย์เท่านั้น ต้องเมตตาไปถึงสัตว์ด้วย สัตว์ทุกชีวิตมีวิญญาณ เมื่อภาวะแห่งสัตว์ทุกชีวิตมีจิตวิญญาณ ท่านจะเห็นว่า วัวควายและเป็ดไก่ ถ้าเราจะฆ่าเขาจะรู้สึกเศร้าหรือน้ำตาไหล นั่นเป็นการที่ที่เราบอกว่าเราเป็นมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ

5. มุมมองของผู้เขียน

ผู้บริโภคมังสวิรัตมีร่างกายสมบูรณ์กว่าผู้บริโภคเนื้อสัตว์ มีคนเข้าใจผิดอย่างใหญ่หลวงว่าอาหารมังสวิรัตทำให้ผู้บริโภคอ่อนเพลีย ซีดเซียวและซีไรค์อันที่จริงผลของการศึกษาค้นคว้าหลายครั้งหลายคราวได้แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคมังสวิรัตกับผู้บริโภคเนื้อสัตว์ความทนทาน ความแข็งแรงและความรวดเร็วในการหายเพลีย ในกลุ่มผู้บริโภคนเนื้อสัตว์ โดยผู้บริโภคมังสวิรัตสามารถทำงานได้นานกว่าผู้บริโภคนเนื้อสัตว์ตั้งสองถึงสามเท่าจึงจะหมดกำลัง และหลังการทดสอบแต่ละครั้งเขาพักหายเหนื่อยภายในเวลาเพียงหนึ่งในห้าของผู้บริโภคเนื้อสัตว์ จากผลการทดสอบอันเด่นชัดเหล่านี้ย่อมแสดงว่าอาหารมังสวิรัตเป็นอาหารชั้นเลิศสำหรับบำรุงกำลัง ความทนทาน และความสามารถทางร่างกาย ที่จริงสัตว์ที่มีกำลังมากที่สุดและอายุยืนที่สุดในโลกได้แก่สัตว์ที่กินพืชผักทั้งนั้น เช่น ม้า วัว ควายและช้าง เหล่านี้ล้วนมีร่างกายใหญ่โตสมบูรณ์มีพลังแห่งความทนทานและมีกำลังมากมหาศาลจนทำให้มันสามารถบรรทุกขน ลากของหนักใหญ่โต และทำงานอย่างยากตรำให้มนุษย์ได้ เป็นที่น่าสนใจที่มีบันทึกเกี่ยวกับนักกีฬาทั่วโลก ปรากฏว่านักบริโภคมังสวิรัตทำสถิติไว้หลายอย่าง เช่น มวยปล้ำ มวย เกินไกล ฟุตบอล วิ่งข้ามประเทศ เป็นต้น ที่จริงนักบริโภคมังสวิรัตมีความทนทานและมีพลังงานมากกว่าเพราะร่างกายของเขาไม่ต้องสูญเสียพลังงานปริมาณมากมายมหาศาลเพื่อทำลายพืชต่างๆ ในอาหารประเภทเนื้อสัตว์นั่นเอง

จะได้อาหารบำรุงร่างกายเพียงพอหรือถ้าไม่บริโภคเนื้อสัตว์ หลายคนยังมีความกังวลเมื่อนึกอยากจะลองกินมังสวิรัต คนหนึ่งกล่าวว่าเขาจะได้อาหารบำรุงร่างกายเพียงพอหรือไม่กินเนื้อสัตว์และจะได้โปรตีนเพียงพอหรือไม่ต้องกังวลใดๆ ทั้งสิ้นสำหรับเรื่องนี้ แม้จะมีการณรงค์โฆษณาสรรพคุณกันอย่างมโหฬาร อาหารมังสวิรัตให้ธาตุบำรุงที่จำเป็นต่อร่างกายครบทุกประเภท ความจริงผลจากการศึกษาค้นคว้ามากมายได้แสดงให้เห็นแล้วว่า อาหารมังสวิรัตช่วยบำรุงกำลังมากกว่าอาหารเนื้อมากมายนัก เราหลงเชื่อกันตลอดมาว่าการกินเนื้อจำเป็นต่อสุขภาพ นักวิทยาศาสตร์ได้แยกประเภทเนื้อสัตว์เป็นอาหารชั้นหนึ่งและพืชผักเป็นอาหารชั้นที่สองรองลงมา อย่างไรก็ตามความจริงแล้วได้ถูกหักล้างไปแล้ว เพราะมีการค้นพบว่าโปรตีนในผักมีประโยชน์อย่างแท้จริงกว่าและบำรุงร่างกายได้ดีเท่ากับโปรตีนในเนื้อสัตว์ อันที่จริงโปรตีนที่เราต้องการนั้นประกอบด้วยสารอาหารเท่าเทียมกัน ตัวอย่างได้แก่ถั่วเหลืองและนมมีโปรตีนครบถ้วนด้วยเช่นกัน

สิ่งที่ควรเอาใจใส่ให้มากอย่างหนึ่งได้มีกรนำผักข้าวและผลิตผลจากนมชนิดต่างๆ มาร่วมกันประกอบอาหารโดยวิธีใดๆ ก็ตาม จะได้โปรตีนมากกว่าที่ต้องการเสมอ ดังนั้นการบริโภคมังสวิรัตนั้นได้โปรตีนมากเกินกว่าที่ร่างกายต้องการ ไม่ว่าแห่งไหนตำบลใดในโลกหากท่านพบคนบริโภคอาหารมังสวิรัตที่ให้พลังงานเพียงพอและผักชนิดต่างๆ ข้าวชนิดต่างๆ ถั่วชนิดต่างๆ เพียงพอแล้วที่นั่นท่านจะเห็นผู้คนมีสุขภาพดี แข็งแรงและรูปร่างใหญ่โตอีกด้วย

การกินอาหารมังสวิรัตนี้มีประโยชน์และง่ายมาก เช่น คนที่อยู่ในเมืองหลวงยิ่งสบาย เป็นต้น เช่น ในห้องนอนเราสามารถเพาะถั่วงอกขึ้นมาให้กินได้ เราไม่สามารถที่จะเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ในห้องนอนของเราได้นี้เป็นข้อพิสูจน์ว่าอาหารมังสวิรัตมีประโยชน์ต่อมนุษย์มากกว่าอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ ในแง่ของการจัดการเรื่องการผลิต อาหารมังสวิรัตชวนเรากินทุกเมื่อ สดๆ เราก็กินได้ แต่อาหารสัตว์นั้นเขาไม่ได้ชวนเรากินเลย เราฆ่าเสร็จก็มีกลิ่นเหม็นคาวก็ต้องอาศัยพืชพันธุ์คือหัวหอมหรือเครื่องเทศมาดับกลิ่นนั้นจึงกินได้ นี่เป็นข้อพิสูจน์ว่ากินอาหารมังสวิรัตดีกว่าการกินอย่างอื่นโดยเฉพาะเนื้อสัตว์

เคล็ดสำหรับการดำรงชีวิตของคนเราในยุคนี้ จากหน้าหนังสือพิมพ์เราได้เห็นและได้อ่านความเป็นไปของโลก ของสังคมเต็มไปด้วยความสับสนอลหม่านมีแต่เรื่องที่คอยแต่จะนำความเดือดร้อนเมื่อมองดูใบหน้าของคนทั้งหลายที่เดินผ่านไปมาเราจะเห็นริ้วรอยแห่งความเศร้าแสดงลักษณะว่ามี

ปัญหาชีวิต ด้วยเหตุนี้บุหรี เหล้า จึงขายดีรวมทั้งโรงภาพยนตร์ ราตรีสโมสรและสถานเริงรมย์ต่างๆ จึงหาเงินได้อย่างคล่อง คนเราต้องการคลายความตึงเครียด ต้องการหาซึ่งความอึดอัดบีบตันใจไม่มากนักน้อย ถึงเสียเงินไปบ้างเขาก็ยอมจ่าย แม้เพียงประเดี๋ยวเดียวก็ตามซึ่งในปัจจุบันจะเป็นที่ทราบกันว่าคนเป็นโรคเครียดอาจนำไปถึงการทำร้ายชีวิตตนเองและคนอื่น ปัญหาจากทางด้านจิตใจมากกว่าทางกาย อันนี้เป็นเรื่องที่พวกเราควรใคร่ครวญพิจารณา เราต้องพยายามเผยแพร่ความคิดอันนี้

โลกสนองความจำเป็นแก่ทุกคนได้เพียงพอ แต่ไม่พอสำหรับความโลภของมนุษย์ทุกคน ความต้องการอาหารจำนวนมากในอนาคตจะได้โปรตีนจากพืชพอตามความต้องการ ประเทศตะวันตกหลายประเทศในปัจจุบันนี้กำลังให้ทุนวิจัยในเรื่องอนาคตจะได้โปรตีนจากพืชพอตามความต้องการ โดยอาหารโปรตีนพืชจากผักอันมีรสชาติที่เป็นผลจากแป้งถั่วเหลือง แต่ชาวจีนคิดค้นการทำเต้าหู้ถั่วเหลืองมาหลายพันปีแล้วอาหารมังสวิรัตจะเป็นอาหารที่มนุษย์ต้องนำมารับประทานในอนาคตถ้าเราจะสงวนทรัพยากรธรรมชาติของเราไว้ และสิ่งสำคัญยิ่งกว่าก็คือชีวิตอันมีค่าของมนุษย์ทั่วโลก ผู้บริโภคมังสวิรัตในปัจจุบันคือคนของอนาคต นักมังสวิรัตปัจจุบันชี้ทางที่ทุกคนสามารถทำตามได้

6. สรุป

การบริโภคอาหารมังสวิรัตินั้นนับเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนความจริง ความเชื่อ ศาสนาและปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ที่ต่อเนื่องยาวนานมาควรเว้นจากการเบียดเบียน ในพระไตรปิฎกก็สอนว่าคนที่ฆ่าสัตว์อายุจะสั้น นั้นย่อมเป็นที่เข้าใจได้ได้ด้วยเลือด เนื้อของสัตว์ที่รับประทานเข้าไปนั้น ในที่สุดก็ย่อมจะต้องถูกตัดทอนให้สั้นลงด้วยเช่นกัน โดยอาจจะเป็นไปในรูปต่างๆ อาจตายด้วยอุบัติเหตุ ด้วยการทะเลาะวิวาท ด้วยโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่ชราตามปกติ หรือด้วยสงคราม เป็นต้น ถ้าอภิสถากรรมยังไม่ส่งผลในชาตินี้ก็ยังคงต่อไปในสักวันหนึ่งในอนาคตอย่างแน่นอน เว้นแต่ผู้เป็นอริยบุคคลผู้บรรลุโลกุตระธรรมแล้ว ดังเช่นพระบรมศาสดาเจ้าทั้งหลาย รับประทานด้วยไม่มีอุปาทานยึดติดในความอร่อยไม่อร่อยเท่านั้น สำหรับบุคคลธรรมดาคงเป็นไปได้เพราะกระแสความหมองมัวแห่งจิตวิญญาณปิดกั้นทำให้

ผู้เขียนมีข้อเสนอว่าการเบียดเบียนสัตว์โดยรับประทานเนื้อสัตว์ ย่อมเป็นผลให้เกิดการฆ่าสัตว์ หรือการค้าขายสัตว์เพื่อฆ่าเช่นนี้ ไม่นับว่าเป็นการกระทำความดี เพราะเป็นการกระทำเพื่อก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สัตว์ด้วยเหตุนี้ผลแห่งกรรมชั่วในการมีส่วนให้เกิดการฆ่าสัตว์ด้วยการรับประทานเนื้อสัตว์นี้จึงต้องมีการตอบสนอง เหมือนกับคำกล่าวซึ่งมีอยู่ในบทความข้างต้นที่ได้กล่าวไว้แล้ว ว่าวันนี้เรากินเขาได้ วันหน้าเขาก็มีเหตุผลที่จะมากินเราได้เช่นกัน มนุษย์กลายเป็นผู้ปราศจากศีลธรรม เห็นผิดเป็นชอบ จิตใจโหดร้ายเหี้ยมเกรียมเกิดการข่มเหงเบียดเบียน วิวาทหุบตีทำร้ายเช่นฆ่าและที่สุดก็ถึงขนาดเป็นสงครามในระหว่งมนุษย์ด้วยกันเอง จนเป็นสงครามระหว่างประเทศและสงครามโลกขึ้นมา ด้วยเหตุนี้การมีผู้กล่าวว่า สันติภาพของโลกจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ามนุษย์ยังรับประทานเนื้อสัตว์อยู่จึงเป็นความจริง

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ, ศ. (2551). *คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซนปรินต์ติ้ง.
 เกหลง พานิช. (2521). *มันสมองของโลกที่ถูกมองข้าม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
 ปัญจะ ไม้เกตุ, นายแพทย์. *ศาสนากับมังสวิรัต*. กลุ่มประชาชนผู้สนับสนุนสันติภาพโดยสันติวิธี ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2525.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 37. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

Linnaeus. (2478). *Systema Naturae*. Carolus, นักพฤกษศาสตร์ชาวสวีเดน, 1707-78.

มโนทัศน์เรื่องเจตจำนงเสรีของฌอง ปอล ซาร์ตร์

The concept of Free Will of Jean Paul Sartre

แม่ชีธรรมอริษฐาน พรบันดาลชัย

Mae Chee Dhammadhisthana Pornbandalchai

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญา

Ph.D. Student Department of Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Gradual School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: fonghog2523@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อยืนยันว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรี ในการเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างอิสระ บนพื้นฐานของความรับผิดชอบในการกระทำของตัวมนุษย์เอง นั่นคือการมีอิสระต่อการเลือกที่จะทำกุศล หรืออกุศล เพราะคนที่ต้องรับผลของการกระทำเหล่านั้นก็คือตัวเรา ดังนั้นทฤษฎีกฎแห่งกรรม น่าจะเป็น หลักฐานหนึ่งที่จะตอบประเด็นปัญหานี้ได้ดี เมื่อเราใช้เสรีภาพในการตัดสินใจ เสรีภาพนั้นจะมีความหมาย ก็ต่อเมื่อเป็นการตัดสินใจด้วยความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เพราะเสรีภาพกับความรับผิดชอบ จำเป็นต้องมาคู่กันเสมอ และความรับผิดชอบนั้นจะต้องมีทั้งต่อตัวเอง ต่อผู้อื่น และต่อโลกที่อยู่ด้วย หาก เรามีความรับผิดชอบในความหมายนี้แล้ว เราก็จะไม่ตัดสินใจทำอะไรตามใจชอบแต่อย่างเดียว

คำสำคัญ: มโนทัศน์, เจตจำนงเสรี, ฌอง ปอล ซาร์ตร์

Abstract

This article entitled to claim that the humans have free will to choose their actions which have responsibility in themselves. In their actions, they will receive the fruit from good or bad actions, so the Karma law will be result in this case. When they do something with free will, it means that there is responsibility about this action because they have to response to themself and the other. If they have responsibility, they don't do something depend on only themselves.

Keyword: The concept, Free Will, Jean Paul Sartre

1. บทนำ

เจตจำนงเสรีเป็นหนึ่งในแนวคิดพื้นฐานสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการขึ้นาคิดความเชื่อของ คนในสังคม และยังคงเป็นปัญหายอดนิยมทางปรัชญาที่ถกเถียงกันอยู่จนถึงปัจจุบัน ปัญหาการเรียกร้อง เสรีภาพอย่างไม่มีขอบเขตที่ข้ามเส้นสู่การล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคม โลกเกือบทุกภูมิภาค ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เราต้องยอมรับกันว่ามีผลมาจากแนวคิดทางปรัชญา ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาว่าตามหลักปรัชญาตะวันตกได้เสนอทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับเจตจำนงเสรีไว้ อย่างไร และเพราะอะไรจึงเสนอแนวคิดเช่นนั้น โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ขอบเขตการศึกษาเฉพาะกลุ่มนัก

ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ เพราะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโจทย์วิจัยโดยตรง และมีอิทธิพลต่อแนวคิดของนักปรัชญาในสมัยปัจจุบันอีกด้วย

เมื่อประมาณก่อนคริสต์ศักราชที่ 600 ในยุคกรีกโบราณได้มีสำนักปรัชญาตะวันตกเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งมีสำนักไมเลเซียน (Milesian School) ก่อตั้งโดย ธาเลส (Theles, ก่อน ค.ศ. 624-546) เพื่อต้องการแยกตัวออกจากศาสนาในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับโลก เอกภพ ชีวิต และจิตวิญญาณ จนกระทั่งประมาณ ค.ศ. 529 พระเจ้าจักรพรรดิจัสติเนียนแห่งอาณาจักรโรมัน ได้สั่งปิดสำนักปรัชญานอกคริสต์ศาสนาทั้งหมด สำนักปรัชญาตะวันตกฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง ประมาณ ค.ศ. 1500 นับจากแนวคิดเหตุผลนิยม (Rationalism) ของเดส์การ์ต (Rene Descartes, ค.ศ. 1596-1650) ซึ่งเนื้อหาวิชาปรัชญาที่ศึกษากันนั้นจะแบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญ คือ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และจริยศาสตร์ (Ethics) สำหรับปัญหาเรื่องเจตจำนงเสรีนับเป็นหนึ่งในปัญหาอภิปรัชญาภาคเกี่ยวกับมนุษย์ ที่ได้ตั้งประเด็นปัญหาไว้ว่า “มนุษย์มีเจตจำนงเสรีจริงหรือไม่” นักปรัชญาต่างก็ได้ถกเถียงกันในปัญหาเรื่องเจตจำนงเสรี บ้างก็ยอมรับว่ามีเจตจำนงเสรี บ้างก็ปฏิเสธว่าไม่มีเจตจำนงเสรี โดยได้เสนอคำตอบพร้อมยกอ้างเหตุผล ด้วยทัศนะและทฤษฎีที่แตกต่างกันหลากหลายแนวความคิด ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหานี้ผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไปตามลำดับ

2. เจตจำนงเสรีตามหลักปรัชญาทั่วไป

คำว่า “เสรีภาพ” นั้นจะหมายถึง อิสระภาพ ความเป็นตัวของตัวเอง และมีความหมายแยกไปได้อีกว่า

ก. สภาพที่บุคคลมีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูดการเขียนหรือในการนับถือศาสนา เสรีภาพตามนัยนี้เป็นเสรีภาพทางการเมือง บางทีก็เรียกว่า เสรีธรรม (Liberty)

ข. สภาพที่เป็นอิสระจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา เช่น เป็นอิสระจากความอึดอัดขัดสน (Freedom from wants) เป็นอิสระจากโรคภัยไข้เจ็บ (Freedom from disease)

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2543 : 39)

อีกนัยหนึ่ง อาจจะหมายถึงเสรีภาพในฐานะเป็นทรัพย์สิน (Freedom as property) เสรีภาพตามนัยนี้เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่เราได้อยู่และพึงหวงแหน ด้วยกลัวว่าให้มากเกินไปแล้วตนเองจะเดือดร้อน จึงตั้งหน้าหาความสุขบนความทุกข์ของกัน ยากที่จะมุ่งหน้าแสวงหาความสุขบนความสุขของผู้อื่นได้และเสรีภาพในฐานะเป็นแก่นแท้ของเรา (Freedom as our own being) เสรีภาพตามนัยนี้ช่วยให้เราแสวงหาความสุขบนความสุขของผู้อื่นได้อย่างสะดวกใจ เพราะให้ได้ไม่รู้จักหมดยิ่งให้ยังมี เช่น ความรู้ของเราสั่งสอนให้คนอื่นมีความรู้กว้างเท่าไร ความรู้ของเราก็กว้างขวางขึ้นอีก (ศ.กิริติ บุญเจือ, 2551 : 198)

จะเห็นได้ว่า คำว่า เสรี นั้นจะใช้คำว่า Free เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง เป็นอิสระ เป็นไท เป็นเอกราช เป็นตัวของตัวเอง มีสิทธิที่จะทำอะไรโดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และมีความเป็นใหญ่ในตนเอง โดยไม่ต้องขึ้นต่อสิ่งใด ส่วนคำว่า เสรีภาพ ใช้คำว่า Freedom เป็นคำนาม หมายถึง อิสระภาพ ความเป็นไท สิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน เป็นต้น ความเป็นตัวของตัวเอง สภาพที่เป็นอิสระจากสิ่งไม่พึงปรารถนา สภาพที่บุคคลมีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนี้ คำว่า เสรีภาพ ยังมีความหมายในฐานะเป็นทรัพย์สิน และฐานะที่เป็นแก่นแท้ของเรา เสรีภาพจะมีลักษณะดังนี้ จะมีเสรีภาพทางกาย คือ ความเป็นอิสระแท้จริงจากสภาพแวดล้อมภายนอก มีเสรีภาพทางความคิด

คือ ความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจ และการเลือกที่จะกระทำโดยไม่มีอุปสรรคใดมาขัดขวางและมีเสรีภาพทางจิต คือ เสรีภาพทางความเชื่อในศาสนา

ส่วนคำว่า “เจตจำนง” ประกอบด้วยคำว่า เจต, เจต- (เจต, เจตละ-, เจตตะ-) เป็นคำนาม หมายถึงสิ่งที่คิด, ใจ และ “จำนง” แผลงมาจาก “จง” เป็นคำกริยา หมายถึง ประสงค์, มุ่งหวัง, ตั้งใจ รวมเป็น “เจตจำนง” เป็นคำนาม หมายถึง ความตั้งใจ ความมุ่งหมาย ความจงใจ แต่ “เจตนา” เป็นกริยา หมายถึง ตั้งใจ จงใจ มุ่งหมาย ถ้าเป็นคำนาม หมายถึง ความตั้งใจ ความจงใจ ความมุ่งหมายและ “เจตนารมย์” เป็นคำนาม หมายถึง ความมุ่งหมาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 321)

สำหรับโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ได้อธิบายไว้ว่า เจตจำนง หรือ “Will” คือ ความจงใจที่กว้างไปกว้างมาระหว่างความรักและความชัง เจตจำนงเป็นอารมณ์สุดท้ายในความจงใจ และความปรารถนาเป็นเครื่องตัดสินใจที่เปลี่ยนแปลงความจงใจให้กลายเป็นการกระทำ (รศ.ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, 2550 : 143)

ด้วยเหตุนี้ คำว่า เจตจำนง ใช้ภาษาอังกฤษว่า Will จึงเป็นคำนาม จะหมายถึงความตั้งใจ ความมุ่งหมาย และความจงใจ ในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ปรารถนา หรือตัดสินใจไว้แล้ว ซึ่งผลของการกระทำนั้นจะมีน้ำหนักมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับความตั้งใจเป็นสำคัญ

เมื่อนำคำว่า เสรี และคำว่า เจตจำนง มารวมกันจะได้คำว่า เจตจำนงเสรี ซึ่งหมายถึงความตั้งใจหรือความจงใจ ในการกระทำตามความปรารถนาของตน ที่มีการคิดตัดสินใจแล้วอย่างเป็นอิสระโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นความสามารถในการตัดสินใจเลือกการกระทำด้วยตนเอง และเป็นอำนาจในการตัดสินใจเลือกการกระทำโดยอิสระจากพระเจ้าหรือโชคชะตา (AS Hornby, 1989 : 619) นับเป็นอำนาจหรือพลังที่จะเลือกกระทำ หรือไม่กระทำการใดๆ ตามเจตจำนงของตน โดยไม่มีสาเหตุหรือเงื่อนไขใดๆ มาบังคับให้กระทำ หรือดเว้นการกระทำนั้นๆ แต่ขึ้นอยู่กับมติตัดสินใจของตนเองเท่านั้น (สุนัย ครองยุทธ, 2520 : 20-21)

ดังนั้น คำว่า เจตจำนงเสรี ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษว่า Free will จึงเป็นคำนามที่หมายถึงเสรีภาพทางความคิด ที่แสดงออกมาเป็นอำนาจ หรือพลังความสามารถในการคิดหรือการตัดสินใจที่เรียกว่า ความตั้งใจหรือความจงใจ ในการกระทำต่างๆ ตามความปรารถนาของตนเองอย่างเป็นอิสระโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เมื่อก้าวถึงนักปรัชญาที่มีแนวคิดในเรื่องของเจตจำนงเสรีนั้น และผู้ที่มีบทบาทสำคัญทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวเรื่องเสรีภาพขึ้นมาก็คือ ฌอง ปอล ซาร์ท (Jean Paul Sartre, ค.ศ. 1905-1980) ซึ่งเป็นนักปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศส เป็นนักเขียน และยังเป็นนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมแบบอเทวนิยม เพราะเชื่อในศักยภาพของตนและปฏิเสธอำนาจพระเจ้า แนวคิดนี้ได้แพร่ไปทั่วโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือ

สำหรับลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) นั้นในสารานุกรมปรัชญาได้อธิบายว่า “เป็นลัทธิที่ถือว่าการค้นคว้าหาสาระัตถะ (Essence) ทำให้ผู้คิดออกห่างจากความเป็นจริง ความเป็นจริงที่แท้ คือ อัตถิภาวะของแต่ละบุคคลซึ่งมีสิ่งแวดล้อม และสภาพซึ่งตนเองสะสมไว้ โดยการตัดสินใจเลือกตั้งแต่ต้นมาจนปัจจุบัน ปรัชญาที่มีประโยชน์จริงๆ คือ ปรัชญาที่ศึกษาอัตถิภาวะของตนเอง” (กิริติ บุญเจือ, 2546 : 227)

ดังนั้น อัตถิภาวนิยม จึงเน้นเรื่องความมีอยู่ (Existence) และมนุษย์คือเสรีภาพ จะมีลักษณะทั่วไปดังนี้

ประการแรก มักสร้างความคิด โดยใช้วิธีการทางจิตวิทยาและประสบการณ์ แล้วหาทางวิเคราะห์ความทุกข์และอื่นๆ พร้อมอธิบายความหมายของสิ่งเหล่านั้น

ประการที่สอง จะเน้นตัวบุคคลและประสบการณ์ของบุคคลในชีวิต โลก และสังคมบางที่เชื่อในพระเจ้า แต่ไม่ยึดเทววิทยาสนใจความหมายและวิวัฒนาการของโลก โดยเน้นเสรีภาพของบุคคล

ประการที่สาม เนื่องจากมนุษย์เป็นความแท้จริงเชิงจิตวิสัย จึงเชื่อว่าจิตสำคัญกว่าร่างกาย สามารถคิดสร้างสรรค์ มีศักยภาพ มีเสรีภาพ เป็นสภาวะที่แท้จริงต่างจากสสาร

ประการที่สี่ อัตถิภาวนิยมเกิดจากแรงผลักดันทางศีลธรรมและศรัทธาในจริยศาสตร์ว่า บุคคลย่อมมีคุณค่ามีความดีอยู่ในตน ปัจจุบันเป็นเวลาของปัจเจกชนที่จะสร้างความดี

ประการที่ห้า จะเชื่อมั่นอยู่กับนักปรัชญาผู้สร้างลัทธิ ถ้าผู้สร้างลัทธิมีสติปัญญาลึกซึ้ง ปรัชญาก็น่าเชื่อถือด้วย ถ้านักปรัชญามีสติปัญญาไม่สมบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ของเขาก็น่าเชื่อถือไม่สมบูรณ์

ประการที่หก มักจะมองโลกในแง่ร้าย เนื่องจากเน้นเรื่องความกลัว ความหมดหวัง และความทุกข์ แล้วพยายามต่อสู้เพื่อเอาชนะความไม่ดีเหล่านั้น ไม่ใช่ปล่อยชีวิตไปอย่างสิ้นหวัง

ประการสุดท้าย จะเน้นเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ ทุกคนสามารถเลือกอุดมคติของตนเองที่จะเป็นอะไรก็ได้ ถ้าคนอื่นเลือกให้ก็เท่ากับบังคับไม่ให้เป็นมนุษย์และมีชีวิตอยู่ในโลกโดยไม่มีค่า (ผศ.บุญมี แท่นแก้ว, 2548 : 249)

ชาร์ตกล่าวว่า “สิ่งที่ถือเป็นแก่นสารและหัวใจของปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลิสม์ ได้แก่ ลักษณะที่ไม่ขึ้นต่อใครของความผูกพันที่เป็นอิสระ ซึ่งมนุษย์จะคลี่คลายความเป็นจริงของตน โดยการคลี่คลายลักษณะของความเป็นมนุษย์” (ฌอง ปอล ซาร์ต, แปลโดย วิทยา เศรษฐวงศ์, 2540 : 33) ชาร์ตถือว่าความเป็นตัวของตัวเองกับความมีอยู่ด้วยตัวเองต่างกัน คือ ความเป็นตัวของตัวเองหมายถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับตัวเราเอง ความมีอยู่ด้วยตัวเองหมายถึงสิ่งที่เรารู้ได้ด้วยจิต เขาจึงถือว่ามนุษย์คือเสรีภาพ และเสรีภาพเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (ผศ.บุญมี แท่นแก้ว, 2548 : 244) เพราะว่า “มนุษย์ถูกสาปให้มีความเสรีภาพ” (Jean-Paul Sartre, 1948 : 34) และถือว่า “เสรีภาพของมนุษย์มีมาก่อนสารัตถะ จึงทำให้สารัตถะนั้นเป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เราเรียกว่าเสรีภาพไม่สามารถแยกออกจากภาวะแห่งความเป็นจริงของมนุษย์ มนุษย์มิได้มีอยู่ก่อนเพื่อที่จะมีเสรีภาพในภายหลัง ไม่มีความต่างกันระหว่างความเป็นมนุษย์และการมีเสรีภาพของมนุษย์” (Jean-Paul Sartre, 1976 : 25)

ชาร์ตมีทัศนะว่า “มนุษย์เป็นสัต (Being) ประเภทเดียวที่มักเป็นในสิ่งที่ไม่เป็นและไม่เป็นในสิ่งที่ เป็น คือ เป็นสัตที่มีเสรีภาพในการเลือกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน ท่ามกลางความรู้สึกอันเป็นธาตุแท้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การยอมรับและปฏิเสธปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความรู้สึกอันเป็นธาตุแท้ของตนเอง (Good Faith)

2) การยอมรับและปฏิเสธปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่สอดคล้องกับความรู้สึกอันเป็นธาตุแท้ของตน (Bad Faith) แนวคิดนี้เป็นกระบวนการแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่ไม่ยอมรับความเป็นจริงซึ่งเกิดจากการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความไม่รับผิดชอบ โดยพยายามสร้างสิ่งตรงข้ามมาปิดกั้นธาตุแท้ของตน

ด้วยเหตุนี้ ชาร์ต จึงเตือนให้มนุษย์ใช้เสรีภาพ ไม่เช่นนั้นการหลอกตัวเองไม่เพียงแต่เป็นความอ่อนแอแห่งเสรีภาพมนุษย์ แต่ยังทำให้สังคมและโลกย่อยยับอย่างไร้คุณค่า” (พระมหาดินัยพัชร คมภิรมย์, 2548 : 115-117) เขาเห็นว่าการเลือก คือ การใช้เสรีภาพอย่างหนึ่ง เสรีภาพกับการเลือกเป็นสิ่งเดียวกัน

ชาร์ตกล่าวว่า “คุณเลือกอะไรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องให้การเลือกนั้นเป็นการเลือกที่ถูกต้องการเลือกนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้แน่ แต่สิ่งที่ไม่มีความทำได้ก็คือ การไม่เลือก ข้าพเจ้าเลือกได้อยู่เสมอ แต่ข้าพเจ้า

ต้องรู้ว่าหากข้าพเจ้าไม่เลือกอะไร นั่นก็เป็นการเลือกอยู่ดี” (พินิจ รัตนกุล, 2540 : 90) ชาร์ตไม่เชื่ออำนาจพระเจ้า เพราะเห็นว่ามนุษย์มีคุณลักษณะพิเศษ คือ รู้สำนึก รู้จักคิด มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มนุษย์ต้องสร้างคุณค่าและรับผิดชอบต่อตนรวมถึงสังคมด้วย คุณค่าทั้งหลายไม่ว่าดีหรือชั่วอยู่ที่ตัวเองเป็นผู้เลือกทำ เป้าหมายทางปรัชญาของชาร์ต คือ ต้องการให้จิตมนุษย์หลุดพ้นจากความคิด พ้นจากสิ่งที่ยึดติด พ้นจากพระเจ้า เข้าสู่ความว่างเปล่าไม่มีอะไรเลย (ผศ.บุญมี แท่นแก้ว, 2548 : 244-245)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าชาร์ตนั้นจะมีทัศนะที่ปฏิเสธพระเจ้า จึงมุ่งมาที่ตัวเอง หรืออัตตาตัวตนในมนุษย์ เพื่อวิเคราะห์หาคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ เพราะเห็นว่าความมีเสรีภาพในตัวมนุษย์นั่นเองที่บังคับมนุษย์ให้สร้างตัวเองขึ้น หรือเลือกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนอย่างเสรีโดยมองว่า มนุษย์สามารถคิดและกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ หรือเห็นว่ามนุษย์มีพฤติกรรมเป็นอิสระ เพราะความมีเสรีภาพในมนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่จริง ด้วยเสรีภาพนั่นเองที่ทำให้อัตตาหรือจิตกำหนดตัวเอง และทำให้จิตมีการเคลื่อนไหว หรือเกิดปรากฏการณ์ทางจิตขึ้น ประกอบกับความคิดและประสบการณ์ที่ผ่านมา จึงทำให้เกิดเจตนา (เจตนารมณ์) อันเป็นอิสระที่จะกระทำการใดๆ (กรรม) หรือว่าแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างเสรี

3. ข้อโต้แย้งว่าด้วยมนุษย์มีเจตจำนงเสรี

ในเบื้องต้นผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดที่ว่าด้วยมนุษย์มีเจตจำนงเสรีหรือไม่ โดยจะใช้ทฤษฎีของ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) และฌอง ปอล ซาทร์ (Jean Paul Sartre) เป็นหลัก ตามทฤษฎีของฮอบส์ ยืนยันว่ามนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรี (no free will) เพราะการเลือกและการตัดสินใจทำของมนุษย์ถูกสภาพแวดล้อมผลักดันให้เลือก โดยอ้างว่าการที่มนุษย์เลือกทำอะไรสิ่งหนึ่ง ล้วนมาจากเหตุปัจจัยภายนอกเป็นตัวกำหนดให้เราตัดสินใจเลือกทำ เราไม่มีสิทธิเลือกทำอะไรด้วยตัวเราเอง การเลือกมาจากปัจจัยภายนอกเป็นตัวกำหนด เช่น ครอบครัว สังคม วัฒนธรรม ศาสนา และการศึกษา ฯลฯ ขอยกตัวอย่างกรณีการตัดสินใจโหวตประชามติของคนที่ทำผิดด้วยการฆาตกรรม

เมื่อสืบสวนแล้วก็พบว่า คนที่ฆาตกรรมผู้อื่นนั้น เกิดจากการผลักดันโดยครอบครัวที่พ่อแม่และแม่แยกทางกัน สภาพแวดล้อมที่เขาอยู่เป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เป็นต้น ฮอบส์บอกว่าสิ่งที่ฆาตกรคนนั้นทำไม่ได้เกิดขึ้นจากสันดานของเขา แต่เขาถูกผลักดันให้ทำโดยสภาพแวดล้อม ควรตัดสินใจโหวตเขาไม่ต้องถึงขั้นประหารชีวิต ฉะนั้นในทฤษฎีของฮอบส์ มนุษย์จึงไม่มีสิทธิเลือกทำอะไรได้ด้วยตัวเอง แต่เกิดจากเหตุปัจจัยภายนอกผลักดันให้มนุษย์เลือกทำเท่านั้น ทีนี้มาดูทฤษฎีของซาทร์ ยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนมีเจตจำนงเสรี (yes free will) เพราะมนุษย์มีอิสระในการเลือกทำทุกสิ่งโดยภาวะเนื้อแท้ของจิตใจ นั่นคือการเลือกที่จะเป็นคนดีหรือคนชั่ว แม้ว่าสภาพแวดล้อมหรือเหตุปัจจัยบางอย่างอาจจะมียุทธูปการเลือกก็จริง แต่ในความเป็นจริงเมื่อพิจารณาถึงที่สุดแล้ว มนุษย์ทุกคนล้วนมีอิสระในการเลือกที่จะเป็นคนดีหรือคนชั่วด้วยความตั้งใจของมนุษย์เอง การที่ซาทร์เชื่อแบบนี้กำลังแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและผลของการกระทำของตนเอง ดังนั้น ทฤษฎีกฎแห่งกรรมจะเข้ากันได้กับแนวคิดของซาทร์

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถ้าหากเชื่อแบบฮอบส์ ก็มีคำถามว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบผลของการกระทำนั้นๆ หากทุกๆ การกระทำนั้นโยนให้ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมเป็นตัวผลักดันให้เราทำทั้งดีและชั่ว ดูเหมือนว่าหากเชื่อแบบฮอบส์จะขัดแย้งกับเรื่องกฎแห่งกรรม กฎแห่งกรรมจะไม่มีผลความหมายโดยสิ้นเชิง หากเราเชื่อว่ามนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรี เมื่อพิจารณาให้ลึกลงไป การคิดแบบนี้ น่าจะเป็นสิ่งที่นำไปสู่เหตุผลเชิงลบมากกว่าเชิงบวก นั่นคือหากเราเชื่อว่าไม่มีอิสระในการเลือกตัดสินใจทำไม่ว่าเราจะทำอะไรลงไป เหตุเพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกบังคับให้เราเลือกทำ จึงเป็นสาเหตุ

ให้คนเรากลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัว เอาตัวรอดไปวันๆ เพราะหากทำผิด ก็อ้างว่าสิ่งที่เราทำลงไปนั้น เกิดจากสภาพแวดล้อมบังคับให้เราทำ เราไม่มีเจตนาที่จะทำ สภาพแวดล้อมเหล่านั้นจึงต้องมีส่วนในการรับผลการกระทำของเราอย่างนั้นหรือ ดูเหมือนว่าจะไม่ยุติธรรมเลย ฉะนั้น ถ้าจะเชื่อแบบฮอบส์ ก็อาจจะเป็นสาเหตุให้มนุษย์เราขาดความรับผิดชอบ นำไปสู่การเอาตัวรอดเอาเปรียบกันในสังคม เพราะเมื่อคนเราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กรณีที่เป็นความผิด ก็อ้างถึงวัฒนธรรม สังคม ครอบครัว เป็นตัวผลักดันให้เราทำ เพื่อปกป้องตนเองให้พ้นจากความผิด ขาดความรับผิดชอบในการกระทำของตน

แต่ถ้าหากเราเชื่อแบบชาร์ตอร์ ก็น่าจะตอบคำถามเรื่องผู้รับผลของการกระทำได้ดี นั่นคือ เมื่อเรามีอิสระในการเลือกทำ ก็ต้องเป็นเราเท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบผลของการกระทำนั้น และน่าจะเป็นสิ่งที่ยุติธรรมที่สุด เพราะชาร์ตอร์เองก็มองเห็นความจำเป็นนี้จึงอธิบายเพิ่มเติมว่าการตัดสินใจด้วยเสรีภาพที่แนะนำนั้นเป็นการตัดสินใจด้วยความรับผิดชอบ เพราะเสรีภาพและความรับผิดชอบแยกออกจากกันไม่ได้ ความรับผิดชอบที่ชาร์ตอร์พูดถึงนี้ รวมถึงความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อผู้อื่น และต่อโลกที่อยู่ด้วย หากเรามีความรับผิดชอบในความหมายนี้แล้ว เราก็คงจะไม่ตัดสินใจทำอะไรตามใจชอบแต่อย่างเดียว (พินิจ รัตนกุล, 2549 : 153) ที่นี้มาดูว่าพุทธศาสนาคิดอย่างไรกับเรื่องนี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างทั้งมนุษย์และสัตว์ในกรณีดังนี้

กรณี ก. เรื่องนกแขกเต้าสองพี่น้องในมังคลัตถปิณี (มงคลตถ. 16-17) ผู้แต่งนิทานเรื่องนี้เล่าว่า มีนกแขกเต้า 2 พี่น้อง พลัดหลงตกในป่า ตัวหนึ่งพลัดตกท่ามกลางกองโจรสมมติให้เป็นตัวพี่ อีกตัวหนึ่งพลัดไปตกท่ามกลางอาศรมของดาบสสมมติให้เป็นตัวน้อง นกแขกเต้า 2 พี่น้อง ก็เติบโตและมีจริตนิสัยตามสภาพแวดล้อมเหล่านั้น ตัวพี่มีนิสัยดุร้ายดั่งโจร ส่วนตัวน้องมีนิสัยสุภาพเรียบร้อยวาจาอ่อนหวานดั่งผู้ทรงศีล วันหนึ่งพระราชาก็ไปพักใต้ร่มไม้ใกล้ที่พักของกองโจร นกแขกเต้าตัวพี่ก็พูดว่า “จะปล้นทรัพย์สินของพระราชาก็ได้” พระราชาก็กลัวจึงหนีไปพักอีกฝั่งหนึ่งใกล้ที่พักของดาบส เมื่อนกแขกเต้าตัวน้องพบเข้าก็ทักทายปฏิสันถารด้วยวาจาที่อ่อนหวาน แล้วชักชวนให้ไปพบอาจารย์ของตน เพื่อสนทนาธรรม เมื่อพระราชาก็พบกับดาบสจึงทราบความจริงว่า นก 2 ตัวนี้เป็นพี่น้องที่พลัดหลงกัน แต่มีนิสัยแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

นิทานเรื่องนี้กำลังบอกว่า สภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาจิตใจด้วยการเลือกที่จะพูดอะไรบางอย่างกับพระราชาก็ได้ การที่นกแขกเต้า 2 พี่น้องเลือกพูดแบบนั้น เกิดจากเหตุปัจจัยภายนอกที่ถูกสั่งสมไว้และถูกผลักดันให้พูด จากประเด็นนี้จึงสรุปว่านกแขกเต้าไม่มีอิสระในการเลือกพูด เพราะสิ่งที่พูดออกไปเกิดจากการสั่งสมในบริบทที่นกเหล่านั้นอาศัยอยู่ นี่เป็นกรณีตัวอย่างของสัตว์ จึงเกิดประเด็นคำถามว่าหากเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นกับมนุษย์ ที่นี้ลองนำเหตุการณ์แบบนี้มาเปรียบเทียบกับมนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีสติปัญญาและมีเหตุผล ในสถานการณ์แบบเดียวกัน คือ คนที่พลัดหลงไปอยู่ในกองโจร ส่วนคนน้องก็พลัดหลงไปอยู่กับดาบส แล้วต่างฝ่ายก็เติบโตด้วยบรรยากาศเช่นเดียวกัน เจอเหตุการณ์อย่างเดียวกัน พูดอย่างเดียวกันเหมือนกับนกแขกเต้าในคราแรก แต่ยังมีประเด็นเรื่องต่อไป คือ สมมติว่า 2 คนพี่น้อง มีเหตุต้องสลับกันอยู่ คนน้องจากที่เคยอยู่กับดาบสมาก่อนก็พลัดไปอยู่กับกองโจร ส่วนคนพี่จากที่เคยอยู่กับโจรมาก่อนก็พลัดไปอยู่กับดาบส แล้วได้พบพระราชาสืบเดิม คนน้องที่เคยเป็นคนดีมาก่อนแต่ในขณะนี้อยู่กับกองโจร เมื่อพบพระราชาก็พูดกับพระราชาวา “ขอให้พระองค์รับหนີไปที่แห่งนี้ไม่ปลอดภัย แล้วอาสาพาพระราชานี้”

เมื่อมาถึงที่พักของดาบส พบคนพี่ที่เคยอยู่กับกองโจรมาก่อน พลัดหลงมาอยู่กับดาบสได้รับการอบรมบ่มนิสัย คนพี่เปลี่ยนแปลงจากคนชั่วมาเป็นคนดี ทำหน้าที่ปฏิสันถารผู้มาเยือนอย่างสุภาพ จึงมีคำถามว่า กรณีการเปลี่ยนแปลงของคนพี่นั้น เกิดจากบรรยากาศที่ได้อยู่กับดาบสจึงเปลี่ยนไป

ตรงกันข้ามแล้วทำไมคนน้องที่เคยเป็นคนดีมาก่อนจึงไม่กลายเป็นคนชั่ว ทั้งๆ ที่ก้อยู่ในบรรยากาศของกองโจรเช่นเดียวกัน ในเหตุการณ์แบบนี้ดูเหมือนว่า คำยืนยันของฮอบส์บ์ใช้ไม่ได้ ในเมื่อคนที่เลือกที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองโดยอิสระจากชั่วมาเป็นดี ซึ่งอาจเกิดจากการพิจารณาเปรียบเทียบกับเหตุผลบางอย่าง จึงทำให้คนที่เลือกที่จะทำใหม่ ดังนั้น จากตัวอย่างนี้จึงสรุปได้ว่า แม้เหตุปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการที่เราเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่บ้างก็จริง แต่ท้ายที่สุดคนที่ตัดสินใจเลือกก็คือตัวเราเอง สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศภายนอกเป็นเพียงเครื่องมือหรือสิ่งสนับสนุนบางส่วน แต่มันไม่ใช่เหตุปัจจัยหลักทั้งหมดที่จะสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นบังคับให้เราเลือกทำ เพราะการคิดแบบนี้ดูเหมือนจะเป็นข้ออ้างเกินไป

จากตัวอย่างดังกล่าว ถ้ามองแบบพุทธ สิ่งสนับสนุนหรือสิ่งเร้าภายนอกมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำของคนอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่จะยืนยันได้ทั้งหมดกับทุกคนว่าสิ่งที่คนๆ หนึ่งเลือกทำ เกิดจากสิ่งเร้าภายนอกบังคับให้เราทำ แล้วอ้างว่าสิ่งที่เราเลือกทำ เกิดจากสังคมหล่อหลอมให้เราทำ เพราะยังมีบางคนที่เขาเลือกใช้เสรีภาพในการตัดสินใจทำ โดยไม่สนใจบริบทนั้นเลย และพร้อมที่จะใช้เสรีภาพของตนอย่างเต็มที่บนความรับผิดชอบของตนเอง ฉะนั้น การที่พุทธศาสนาเน้นเรื่อง กฎแห่งกรรมแสดงให้เห็นว่า ทฤษฎีกฎแห่งกรรมเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า เห็นด้วยกับที่ชาร์ตร่มองว่า มนุษย์มีเสรีภาพในการรังสรรค์ปั้นแต่งชีวิตของตนเอง ชีวิตของแต่ละคนจะเป็นอย่างไรนั้น ก็แล้วแต่การตัดสินใจและการกระทำของตนเอง

ดังที่ พินิจ รัตนกุล ได้เสนอว่าพุทธศาสนาแนะนำให้เราใช้เหตุผลให้มากเพื่อประกอบกับการตัดสินใจต่อการเลือกทำบางสิ่งบางอย่าง เพราะการใช้เหตุผลในการตัดสินใจจะช่วยให้เสรีภาพที่เราได้อยู่มีทิศทางและเป้าหมายที่ถูกต้องได้ แต่สำหรับชาร์ตรกลับมองว่าเสรีภาพมีความสำคัญมากกว่าสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจเท่ากับเป็นการจำกัดเสรีภาพ เพราะเสรีภาพและเหตุผลเป็นคนละสิ่ง ชาร์ตร จึงถือว่าการตัดสินใจอย่างอิสระเสรีเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้าหากว่าคนเราไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจแล้ว เราก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการกระทำใดๆ (พินิจ รัตนกุล, 2549 : 200)

ประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับข้อเสนอที่ว่า การใช้เสรีภาพของเราควรใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เพราะการที่เราเลือกจะทำอะไรหรือตัดสินใจทำบางอย่าง มันจะต้องมีจุดมุ่งหมายหรือเหตุผลมาก่อนจึงมาถึงขั้นการตัดสินใจเลือกที่จะทำ เพราะหากเราไม่มีเหตุผล การตัดสินใจนั้น ก็อาจจะเป็นไปตามอารมณ์ตามความพอใจของตน เสรีภาพนั้นก็คงไม่มีความหมายอะไร ฉะนั้น มนุษย์จึงมีเจตจำนงเสรี แต่การใช้เสรีภาพนั้น ควรมาพร้อมกับการใช้เหตุผลและความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วย เช่น กรณีในนิทานธรรมบทที่กล่าวถึง พระอรหันต์รูปหนึ่งเข้าไปในบ้านของโยมอุปัฏฐาก เห็นนกกระเรียนที่กำลังกลืนเม็ดทับทิมของพระราชชา ด้วยความเข้าใจผิดว่าเป็นก้อนเนื้อ พระอรหันต์รูปนั้นเลือกที่จะไม่พูดสิ่งใด เมื่อโยมอุปัฏฐากคาดคั้นเอาคำตอบ ในขณะที่ตนต้องเสี่ยงต่อการถูกเข้าใจผิดว่าเป็นผู้เอาไป กรณีที่พระอรหันต์เลือกทำเช่นนั้น ก็เพราะมีเหตุผลที่ต้องการปกป้องชีวิตของนก ฉะนั้นเหตุผลก็ควรจะมีมาคู่กับการตัดสินใจด้วย ไม่ควรจะแยกออกจากกัน แม้ว่าพระอรหันต์จะมีเหตุผลอื่นจากที่กล่าวมาแล้ว ท้ายที่สุดการที่ท่านเลือกจะไม่พูดสิ่งใด ก็หมายความว่าท่านต้องรับผิดชอบต่อการเลือกนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คือ ผลที่เกิดจากการเข้าใจผิดว่าท่านเป็นผู้ขโมยหรือเอาสิ่งนั้นไป

กรณี ข. ขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับลูกศิษย์ของชาร์ตรคนหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถตัดสินใจว่าตนสมควรอยู่กับมารดาที่ซาราในปารีสดี หรือควรไปทำงานร่วมกับเพื่อนๆ ในหน่วยฝรั่งเศสเสรีนอกประเทศ เพื่อต่อต้านทหารนาซีที่ยึดครองประเทศฝรั่งเศสในตอนต้นสงครามโลกครั้งที่ 2 หลักจริยธรรมหนึ่งที่ยึดถือกันมากในเวลานั้นคือให้มีความกตัญญูต่อบิดามารดา ด้วยการเอาใจใส่เลี้ยงดูบิดามารดาให้มี

ความสุข หลักจริยธรรมอีกอย่างหนึ่งเน้นให้คำนึงถึงความสุขของคนจำนวนมากเป็นใหญ่ ลูกศิษย์ของชาร์ตรคนนี้ไม่รู้ว่าจะใช้หลักจริยธรรมใดดี ถ้าหากอยู่เลียงดูมารดาที่ปารีส ตนก็ไม่สามารถทำให้เพื่อนจำนวนมากในหน่วยฝรั่งเศสเสรีฯ มีความสุขได้ แต่ถ้าตนร่วมทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ดังกล่าว ก็ไม่อาจอยู่เลียงดูมารดา ซึ่งเท่ากับไม่มีความกตัญญูกับมารดา เมื่อลูกศิษย์คนนี้มาขอคำแนะนำจากชาร์ตร

ชาร์ตรเพียงแต่แนะนำให้ตัดสินใจเองในนามเสรีภาพเท่านั้น แต่ชาร์ตรก็ไม่ได้บอกว่าลูกศิษย์คนนั้นตัดสินใจอย่างไร และเราเองก็ไม่อาจคาดคะเนได้ เพราะการตัดสินใจด้วยเสรีภาพนั้นเป็นการตัดสินใจที่ไม่มีผู้ใดคาดคะเนได้แน่นอน การที่เราตัดสินใจอย่างหนึ่งในสถานการณ์หนึ่ง มิได้เป็นเครื่องประกันได้ว่าในสถานการณ์คล้ายคลึงกันในอนาคตนั้น เราจะตัดสินใจในทำนองเดียวกัน (พินิจ รัตนกุล, 2549 : 149, 152)

กรณีนี้ผู้เขียนขอสมมติตัวเองเป็นลูกศิษย์ชาร์ตรที่ต้องตัดสินใจเลือก ผู้เขียนจะเลือกใช้เสรีภาพที่จะไปร่วมทำงานเพื่อต่อต้านทหารนาซีที่ยึดครองประเทศฝรั่งเศสในตอนต้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เลือกเช่นนั้นไม่ใช่เพราะหลักจริยธรรมอย่างหนึ่งที่เน้นให้คำนึงถึงความสุขของคนจำนวนมาก แต่เพราะมีเหตุผลว่า หากเราเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการต่อต้านทหารนาซีที่กำลังยึดครองประเทศและอาจเป็นกำลังสำคัญในการใช้สติปัญญาเพื่อช่วยหยุดสงครามเหล่านั้น ก็อาจจะเป็นไปได้ว่าจะไม่มีสงครามเกิดขึ้น เมื่อสงครามไม่เกิดขึ้นในที่แห่งนั้น ก็จะไม่กระจายไปที่อื่น พ่อแม่พี่น้องในปารีสและคนอื่นๆ ก็จะปลอดภัย แม้ว่าตัวเราจะต้องเสี่ยงอันตรายถึงขั้นเสียชีวิตก็ตาม เราพร้อมที่จะยอมรับผลของการเลือกนั้น ในขณะที่เดียวกันที่เราจะกลายเป็นลูกกตัญญูตามหลักจริยธรรมในปารีส ที่เราไม่ได้อยู่ดูแลมารดาที่ชราภาพด้วยตัวเอง แต่เราก็สามารถเลือกที่จะจ้างพยาบาลดูแลมารดาของเราได้ ดังนั้น จึงมีวิธีการมากมายที่เราจะเลือกใช้เสรีภาพด้วยการตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างอิสระ แต่ทว่าเสรีภาพที่ว่านั้นต้องมากับเหตุผลและความรับผิดชอบในการกระทำนั้นด้วย เสรีภาพนั้นจึงจะมีคุณค่าและมีความหมาย

4. สรุป

จากข้อความข้างต้นสรุปว่า เห็นด้วยกับที่ชาร์ตรยืนยันว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรีและจำเป็นต้องตัดสินใจบนฐานของความรับผิดชอบเป็นหลัก เพราะเสรีภาพและความรับผิดชอบแยกออกจากกันไม่ได้ หากเรามีความรับผิดชอบ เราก็คงจะไม่ตัดสินใจทำอะไรตามใจชอบแต่อย่างใด แม้ว่าสิ่งสนับสนุนหรือสิ่งเร้าภายนอกมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำของคนอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะยืนยันได้ทั้งหมดกับทุกคนว่าสิ่งที่คนๆ หนึ่งเลือกทำ เกิดจากสิ่งเร้าภายนอกบังคับให้เราทำ เพราะยังมีบางคนที่เขายังเลือกใช้เสรีภาพในการตัดสินใจทำ โดยไม่สนใจบริบทนั้นเลย และพร้อมที่จะใช้เสรีภาพของตนอย่างเต็มที่บนความรับผิดชอบของตนเอง ฉะนั้น คำยืนยันของชาร์ตร เมื่อมองในแง่มุมมองแห่งกรรมทางพุทธศาสนา น่าจะเป็นเหตุผลที่ยอมรับได้ในแง่ของผู้รับผลของการกระทำของตน ทฤษฎีกฎแห่งกรรม น่าจะเป็นสิ่งที่รองรับแนวคิดของชาร์ตรได้ในแง่ที่ว่า เมื่อมนุษย์เรามีอิสระในการเลือกกระทำอย่างด้วยตนเองนั่นคือเมื่อเลือกจะกระทำความดี ก็ต้องรับผลการกระทำดี และเมื่อเลือกจะกระทำความชั่ว ก็ต้องเป็นผู้รับผลการกระทำชั่วเช่นกัน แต่สำคัญอยู่ที่ว่าเราจะเลือกใช้เสรีภาพนั้นมากน้อยเพียงใดต่างหาก และไม่เห็นด้วยกับชาร์ตรที่มองว่าเสรีภาพในการเลือกควรเป็นอิสระจากเหตุผล เพราะการที่คนเราจะเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องมีจุดมุ่งหมายหรือเหตุผลก่อน จึงจะตัดสินใจเลือกได้ เพียงแต่ว่าเหตุผลของแต่ละคนจะเป็นไปในทิศทางใด สุดท้ายมันก็คือเหตุผลที่จะต้องนำมาอธิบายสิ่งที่ตนตัดสินใจอยู่ดี

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. (2546). *ย้อนอ่านปรัชญาทั้งชาของมนุษยชาติ เล่มห้า*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- _____. (2551). *คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2555). *มงคลตถ์ปิณี (ปฐมภาโศ)*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน, รศ. (2550). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฌอง ปอล ซาทร์. *ปรัชญาเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ก็คือนุษย์นิยม*. แปลโดย วิทยา เศรษฐวงศ์. (2540). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.
- บุญมี แทนแก้ว, ผศ. (2548). *ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พินิจ รัตนกุล. (2540). *ปรัชญาชีวิตของฌอง ปอล ซาทร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามัญชน.
- _____. (2549). *ปรัชญาชีวิต ฌอง ปอล ซาทร์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- พระมหาดนัยพัชร คมภิรมย์ (ยุนิรัมย์). (2548). *แนวคิดเรื่องการหลุดตัวเองในปรัชญาของ ฌอง ปอล ซาทร์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2543). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บริษัท นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด.
- สุนัย ครอบยุทธ์. (2520). *คาร์ล ปอปเปอร์กับการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจตจำนงกับลัทธิเหตุผล*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- AS Hornby. (1989). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English*. London : Oxford University Press.
- Jean-Paul Sartre. (1948). *Existentialism and Humanism*. London : Eyre Methuen Ltd.
- _____. (1976). *Being and Nothingness*. translated by Hazel E. Barnes Northampton : John Dickens & Co. Ltd.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์” เขียนโดยวศิน อินทสระ

พระจาดุรงค์ ชูศรี, ดร.

Phra Jaturong Choosri, Dr.

นักวิชาการอิสระ

Independent Academician

วัดวิเศษการ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

Visejarn Temple, Bangkok-noi district, Bangkok.

E-mail: rong2553@yahoo.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์” เขียนโดย วศิน อินทสระมี 18 ส่วนซึ่งผู้เขียนได้มีการค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎีจากเอกสาร ตำราวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991 พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2551 มีจำนวน 296 หน้า

2. สรุปสาระสำคัญ

เนื้อหาในหนังสือ “จริยศาสตร์” เขียนโดย วศิน อินทสระมี 18 ส่วน คือ 1. ข้อความเบื้องต้นจริยศาสตร์คืออะไร 2. ความสัมพันธ์ของจริยศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ 3. รากฐานทางจิตวิทยาของจริยศาสตร์ 4. ความรู้สึทางศีลธรรม 5. การตัดสินใจทางศีลธรรม 6. โลกภายนอกที่เป็นมาตรฐานแห่งศีลธรรม 7. สุขนิยมหรืออรรถนิยม 8. สุขนิยมวิวัฒนาการ 9. ประโยชน์นิยมแบบมีเหตุผล 10. มโนธรรมนิยม (หรือสามัญสำนึก) 11. เหตุผลนิยม, บริสุทธินิยมหรืออริกโกรสม 12. สมบูรณ์นิยมหรือจริยศาสตร์ว่าด้วยบุคคลิกภาพ 13. มโนธรรมนิยม 14. ลักษณะและพื้นฐานของสภาพบังคับทางศีลธรรม 15. พันธกรณีทางศีลธรรม 16. ปัจเจกชนและสังคม 17. สิทธิและหน้าที่ และ 18. คุณธรรม โดยมีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

1. ข้อความเบื้องต้นจริยศาสตร์คืออะไร

จริยศาสตร์ตรงกับภาษาอังกฤษว่า ethics ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรมหลักศีลธรรม กฎที่ว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาท่านเรียกว่า ปรัชญาศีลธรรม หรือ Moral philosophy

จริยศาสตร์ไม่ใช่สาระว่าด้วยความถูกต้องแต่เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความดี กล่าวโดยสรุปทั่วไป จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความถูกต้องความดีความชั่วและวิเคราะห์ถึงความดีอันสูงสุดความดีตามอุดมคติไม่ใช่ความดีที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเห็นว่าดี

ประโยชน์ของการศึกษาจริยศาสตร์ ถ้าเราพิจารณาด้วยดีจะเห็นว่าในสังคมมนุษย์นี้มีการกระทำที่ถูกและการกระทำที่ผิดมีทั้งคนทำถูกและทำผิดไม่ว่าในกิจการใดๆ และในการประกอบกิจการอย่างเดียวกันบางคนทำได้ดีบางคนทำไม่ได้

ชีวิตในสังคมของเราควรจะเป็นชีวิตที่มีระเบียบตามสมควรเพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบเราควรต้องยอมรับความจริงบางอย่างในสังคม จริยศาสตร์จะช่วยเราได้มากในเรื่องนี้ทั้งเรื่องส่วนตัวและชุมชน ความประพฤติทางศีลธรรมและหลักจะแยกสารนั้นทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นหลักเพิ่มพูนสติปัญญาเพื่อพัฒนาเชื้อชาติเพื่อความประพฤติที่ดีงามเพื่อให้คุณได้ทำหน้าที่อ่านถูกต้องเหมาะสมให้มี

มนธรรมเพิ่มพูนบุญกุศลให้ชีวิต จริยศาสตร์ช่วยบอกให้เรารู้คุณค่าอันแท้จริงของชีวิตพยายามตอบคำถามที่ว่าอะไรคือคุณค่าที่เราควรแสวงหาโดยไม่ต้องเสียเวลาเปล่า

จริยศาสตร์ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักดำเนินชีวิตแก่เราแต่วิธีใช้หลักนั้นปล่อยให้เป็นที่ของสะดวกรับช่วงต่อไปจริยศาสตร์ไม่ใช่สารในเชิงปฏิบัติดังกล่าวนั้นและไม่ใช่ศิลปะด้วยโดยปกติเราไม่สามารถพูดถึงศิลปะแห่งความประพฤติได้เลยและไม่มีสาขาใดสอนถึงศิลปะแห่งการใช้ชีวิตทางธรรม

ข้อคิดของจริยศาสตร์ยศาสตร์ต้องกล่าวย้าอุดมคติทางศีลธรรมไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเกิดหรือพัฒนาการแห่งความประพฤติของมนุษย์แต่เกี่ยวกับอุดมคติหรือมาตรฐานแห่งความประพฤติที่เราควรทำแต่เพื่อสอนให้รู้แน่ซึ่งอุดมคติทางความประพฤติจึงต้องรู้ถึงธรรมชาติหรือลักษณะของความประพฤติความประพฤติเป็นการแสดงออกซึ่งอุปนิสัยความจริงอุปนิสัยก็คือนิสัยที่ติดตัวมาเป็นเวลาช้านานนั่นเอง

นักปราชญ์นักคิดทางจริยศาสตร์มีความเห็นว่า จริยศาสตร์ใช้วิธีการหลายอย่างในการวิเคราะห์ปัญหาปรากฏการณ์ทางศีลธรรม เช่น วิธีการทางฟิสิกส์และชีววิทยาวิธีการทางประวัติศาสตร์วิธีการทางจิตวิทยาวิธีการทางอภิปรัชญา เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ของจริยศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ

จริยศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ คือ วิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ จริยศาสตร์กับชีววิทยาจริยศาสตร์ กับจิตวิทยาจริยศาสตร์ กับสังคมวิทยา จริยศาสตร์กับรัฐศาสตร์รัฐศาสตร์ จริยศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์จริยศาสตร์ กับอภิปรัชญาจริยศาสตร์ กับศาสนวิทยา หรือเทววิทยาศาสนวิทยา

3. รากฐานทางจิตวิทยาของจริยศาสตร์

การกระทำที่อยู่ในขอบเขตของศีลธรรมและนอกขอบเขตของศีลธรรมการกระทำคำพูดและพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกไม่ได้จัดอยู่ในขอบข่ายการพิจารณาทางศีลธรรมทั้งหมดไม่จัดเป็นความผิดหรือความถูกก็ไม่ถือว่าผิดศีลธรรมหรือถูกต้องตามศีลธรรม ทั้งนี้เพราะผู้ตามไม่มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในสิ่งที่ตนทำ เช่น การกระทำของเด็กไร้เดียงสา คนสติวิปลาส การกระทำบางอย่างของสัตว์ จริยศาสตร์บอกว่า ไม่จัดอยู่ในการพิจารณาตามศีลธรรมเหมือนกันเพราะสัตว์ได้ฉันทันไม่มีเหตุผลไม่รู้จักความถูกความผิด จะยังบอกต่อไปว่าการกระทำของคนปัญญาอ่อนคนถูกสะกดจิตให้ทำโดยไม่เจตนา ก็ไม่อยู่ในขอบข่ายของการตัดสินทางศีลธรรม

การกระทำที่มีเจตนาอันหมายถึงมีความจงใจอย่างแน่อนในการทำเพื่อเป้าหมายบางอย่างประการการกระทำโดยเจตนานี้มี 3 ระดับ คือ ระดับใจ ระดับกาย และระดับผลภายนอก

ความอยากได้ คือ ความกระหายใคร่ให้ได้มาซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อขับเคลื่อนความต้องการความอยากได้เป็นอารมณ์เครียดอย่างหนึ่งระหว่างตัวบุคคลผู้นั้นเองกับความคิดถึงสภาพอนาคตอันตนยังไม่รู้แจ่มแจ้งเป็นสภาพยุ่งเหยิงทางใจ ซึ่งประกอบด้วย Cognitive และ Affectiveเป็นสำคัญ

ความประพฤติของบุคคลบางส่วนขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของเขาแต่บางส่วนขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือสถานการณ์ภายนอกกล่าว คือ สิ่งแวดล้อมทางร่างกายหรือทางสังคม

4. ความรู้สึกทางศีลธรรม

ธรรมชาติแห่งความรู้สึกทางศีลธรรม ความรู้สึกทางศีลธรรมหมายถึงความรู้สึกถูกหรือผิด คือ ความรู้สึกเห็นความแตกต่างทางศีลธรรมรู้จักคุณค่าของสิ่งนั้นทำความเข้าใจถึงคุณภาพแห่งศีลธรรมพื้นฐานของความรู้สึกทางศีลธรรมประกอบด้วยองค์ 3 คือ ปัญญาอารมณ์เจตนา ความรู้สึกทางศีลธรรมต้องเป็นดังต่อไปนี้ 1. ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์คือไม่ได้ประพฤติศีลธรรมเพื่อประโยชน์ของตน 2. ปฏิบัติเพราะเห็นความสำคัญของศีลธรรม 3. มีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นแก่ตนและแก่คนทั้งหลาย 4. ให้

ความสำคัญแก่สังคมคือเห็นว่าการกระทำทุกๆ อย่างของตนมีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมไม่ว่าทางดีหรือทางร้าย

การตัดสินใจทางศีลธรรมมีมาก่อนความรู้สึทางศีลธรรมก็มีเหมือนกันและให้เหตุผลดังนี้

1. ความรู้สึทางศีลธรรมนั้นเป็นทักษะส่วนบุคคล
2. ความรู้สึทางศีลธรรมผันแปรไปได้ตามข้อตัดสินใจทางศีลธรรมที่ถูกต้องเหมาะสม
3. การตัดสินใจทางศีลธรรมเกิดขึ้นจากเหตุผลและความรู้แจ้งเห็นจริงไม่ใช่จะอารมณ์เสียความรู้สึกทางศีลธรรมควมมีการตัดสินใจทางศีลธรรมเป็นเครื่องบอกทาง

บทบาทหรือหน้าที่ของความรู้สึกทางศีลธรรมความรู้สึกทางศีลธรรมเป็นมาตรฐานของการตัดสินใจทางศีลธรรมไม่ได้ก็จริงแต่มันทำหน้าที่สำคัญมากมันมีอำนาจในการเร้าพอๆ กับอำนาจในการหยุดยั้ง ความรู้สึทางศีลธรรมมีอิทธิพลเหลือข้อตัดสินใจทางศีลธรรมในสังคมที่ยังยึดขนบประเพณีเป็นทางดำเนินและยังอยู่ในความมืดทางศีลธรรม ในบุคคลที่มีศีลธรรมหนักแน่นความรู้สึกทางศีลธรรมช่วยรักษาความบริสุทธิ์ไว้ได้มาก

5. การตัดสินใจทางศีลธรรม

การตัดสินใจทางศีลธรรมมุ่งไปทางคุณค่าไม่ใช่ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นการตัดสินใจทางวิทยาศาสตร์ การตัดสินใจทางข้อเท็จจริงคือตัดสินใจว่าอะไรเป็นอะไร ส่วนการตัดสินใจทางคุณค่านั้นมุ่ง ไปในทางว่าควรจะเป็นอย่างไร

การตัดสินใจทางศีลธรรมนั้นเป็นพฤติกรรมของจิตบอกให้รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูกเป็นเรื่องเรื่องไปตัดสินใจที่การกระทำและเจตนาที่มีอุดมคติทางศีลธรรมเป็นบรรทัดฐานคือนำเอาการกระทำไปเทียบกับมาตรฐานทางศีลธรรม หรือนำเอามาตามมาตรฐานทางศีลธรรมมาเป็นเครื่องวัดการกระทำแล้วตัดสินใจว่าถูกหรือผิดและต้องวินิจฉัยเป็นเรื่องๆ ไป

การตัดสินใจทางศีลธรรมมีความแท้จริงที่เป็นปรนัย (objective) ไม่ขึ้นอยู่กับผู้ตัดสินใจหรือเรื่องอื่นใดอันเป็นส่วนอัตนัย (Subjective) คือ ใครจะเห็นอย่างไรก็ตามแต่ความจริงต้องเป็นความจริงในตัวของมันเองสิ่งใครจะเข้าถึงความจริงแค่ไหนเพียงไรแต่เรื่องของบุคคลผู้นั้น

การกระทำโดยเจตนาอันมี 3 ชั้น คือ 1. ชั้นใจอันก่อให้เกิดการกระทำแรงจูงใจความสนใจความทะยานอยากความจงใจทางเลือกและการตัดสินใจ 2. ระยะหรือขั้นแห่งการกระทำทางกาย 3. ขั้นที่แสดงผลภายนอก

เกี่ยวกับข้อตัดสินใจทางศีลธรรม 1. กระทำโดยเจตนา 2. ผลภายนอกซึ่งแสดงถึงเจตนาภายใน 3. ในกรณีที่เจตนากับผลภายนอกเกิดขัดแย้งกันให้ถือเอาเจตนาเป็นสำคัญ 4. เจตนาดีอย่างเดียวไม่อาจตัดสินใจได้ต้องประกอบพร้อมด้วยเจตนาจุดมุ่งหมายและวิธีการมีจุดมุ่งหมายจะดี แต่วิธีการเสียการกระทำนั้นก็ถือว่าผิด 5. อุปนิสัยของบุคคลไม่ถือเป็นข้อตัดสินใจทางศีลธรรมเพราะคนมีอุปนิสัยดีอาจทำผิดพลาดทางศีลธรรมในบางครั้งบางคราวได้และคนมีอุปนิสัยชั่วอาจประกอบกรรมดีได้บ้างเหมือนกันในบางเวลาแต่ความตั้งใจของบุคคลเป็นเครื่องวัดคุณภาพทางศีลธรรมได้

6. โลกภายนอกที่เป็นมาตรฐานแห่งศีลธรรม

อะไรคือมาตรฐานทางศีลธรรมเป็นปัญหาที่น่าคิดมากในทางศาสนาศาสดาแต่ละศาสนาวางมาตรฐานทางศีลธรรมไว้ไม่เหมือนกันที่เป็น ดังนั้น เข้าใจว่าเพราะความละเอียดประณีตแห่งจิตของศาสดาของแต่ละศาสนาไม่เท่าเทียมกันประการหนึ่งอีกประการหนึ่งสภาพแวดล้อมในแหล่งที่ศาสนานั้นนั้นอุบัติขึ้นแตกต่างกัน

มาตรฐานทางศีลธรรมได้เปลี่ยนแปลงมา 3 ระยะ คือ 1. ระยะที่อาศัยกฎหมายนอกเป็นทางดำเนิน 2. ระยะที่อาศัยกฎหมายในเป็นทางดำเนิน 3. ระยะที่เอากฎทั้งสองมารวมกันแล้วเลือกเฟ้นเอาเฉพาะสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ภาคเอกชนและสังคมพร้อมๆ กันไป

ทฤษฎีที่ถือว่าคนภายนอกเป็นมาตรฐานทางศีลธรรมนั้น 1. กฎของชาติพันธุ์ 2. กฎของสังคม 3. กฎของรัฐ 4. กฎของพระเจ้า

7. สุชนิยมหรือรวติวาท

สุชนิยม คือ ความเชื่อหรือลัทธิที่ถือว่าความสุขความเพลิดเพลินเป็นมาตรฐานอันสูงสุดของศีลธรรมความสุขเป็นความดีอันสูงสุดเป็นจุดมุ่งหมายอันสูงสุดของชีวิตสุชนิยมมีรากฐานอยู่ที่สมมติฐาน 2 ประการ คือ ทางอภิปรัชญาและทางจิตวิทยา

สมมติฐานทางอภิปรัชญาถือว่า ว่าตามธรรมชาติแล้วตัวตนมีผัสสะล้วน เป็นชุดของเพทนาการความรู้สึกความหิวและสัญชาตญาณ คือ สิ่งเหล่านี้มารวมกันเป็นชุดไม่แยกจากกัน ตามทฤษฎีของพวกสุชนิยมส่วนมากนั้นเห็นว่าเหตุผลเป็นเพียงข้อกวีวิธีที่ดีที่สุดสำหรับรู้แจ้งซึ่งจุดหมายปลายทางของกิเลสตัณหาเท่านั้น สุชนิยมที่มีรากฐานอยู่ที่สมมติฐานทางจิตวิทยามีความเห็นว่าตามธรรมชาติแล้วมนุษย์แสวงหาความสุขหลักเลียงความทุกข์พวกสุชนิยมหลายคน เช่น เบเนเทม มิลล์ เป็นต้น มีความเห็นอย่างนี้ความทะยานอยากนี้เข้าไปสู่ความสุขความเพลิดเพลินมาแต่เดิมทีเดียวคราวนี้ คือ มนุษย์อยากได้ความสุขเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดและจะอยากได้อย่างอื่นบ้างก็เพื่อเป็นหนทางไปสู่ความสุขนั่นเองความสุขจึงเป็นจุดประสงค์สามัญของความทะยานอยาก สุชนิยมมีหลายแบบอาจเป็นทางจิตวิทยาหรือทางจริยศาสตร์

8. สุชนิยมวิวัฒนาการ

สุชนิยมวิวัฒนาการ ของเฮอริเบิร์ตสเปนเซอร์ศีลธรรมได้ วิวัฒนาการมาจากความประพฤติดันไว้ศีลธรรมของสัตว์เดรัจฉานมันขึ้นอยู่กับความเจริญเติบโตและการพัฒนาจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางแห่งการพัฒนาได้ถูกปิดซ่อนเร้นเอาไว้ การเริ่มต้นที่เก่าแก่ที่สุดของความรู้สึกทางศีลธรรมได้ถูกซ่อนเร้นไว้ในภาวะที่เห็นได้ยากและเราก็ยังไม่มีใจสนใจอันจะแจ้งเกี่ยวกับชีวิตทางศีลธรรมที่ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้วเราทราบสภาวะปัจจุบันของการพัฒนาทางศีลธรรมแต่เราจะไม่สามารถเข้าใจมันได้เลย ถ้าไม่อ้างถึงจุดเริ่มต้นพวกวิวัฒนาการนิยมได้อธิบายพัฒนาการโดยการอ้างถึงการเริ่มต้นและใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ส่วนพวกมโนภาพนิยมหรือจิตนิยม อธิบายเรื่องนี้โดยอ้างถึงจุดหมายปลายทางหรืออุดมคติ เขาใช้วิธีการพิจารณาถึงคุณค่าหรือความดี

สเปนเซอร์ กล่าวว่าภารกิจของศาสตร์ทางศีลธรรม ก็คือการหาข้อสรุปจากกฎของชีวิตว่าการกระทำที่ใหนนำไปสู่การก่อสุขและการกระทำที่ใหนนำไปสู่การก่อทุกข์ ข้อสรุปนั้นเรียกกันว่ากฎแห่งความประพฤติ สุชนิยมของสเปนเซอร์นี้เรียกกันว่า เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือมีระบบศีลธรรมเป็นผลผลิตของวิวัฒนาการ

ตามทัศนะของเลสลีสเตฟเฟนได้กล่าวจุดมุ่งหมายของสูงสุดของชีวิตไม่ใช่ความสุขอันยิ่งใหญ่ของสมาชิกอันยิ่งใหญ่ตามที่เบเนเทมและมิลล์ จุดมุ่งหมายและไม่ใช่ความยืนยาวและความไพศาลของชีวิตอย่างทีสเปนเซอร์ แต่หมายถึงสุขภาพหรือความเห็นเพียงพองกายพพทางสังคมมาตรฐานที่มีเหตุผลหรือเป็นระบบนั้นไม่ใช่ความสุขแต่เป็นสุขภาพ สิ่งที่จะรู้ว่ดีก็คือสิ่งที่ก่อให้เกิดสุขภาพสังคม หรือความมั่นคงของสังคม ส่วนสิ่งชั่ว คือ สิ่งที่เป็นอันตรายแก่สังคมสุขภาพและความสุข

อเล็กซานเดอร์ กล่าวว่าอุดมคติทางศีลธรรมนี้ ก็คือระเบียบแผนความประพฤติที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว ความดีก็คือการปรับปรุงนี้ในส่วนที่ได้ทำให้เกิดความสมดุลแล้วทั้งหมด โดยกระบวนการแห่งการเลือกตามธรรมชาติ

9. ประโยชน์นิยมแบบมีเหตุผล

ประโยชน์นิยมแบบมีเหตุผลของเฮนรี ซิดวิก ถือว่าความสุขเป็นคุณค่าภายในซึ่งก็เป็นความดี อยู่ในตัวความสุขเป็นสิ่งพึงปรารถนาอย่างที่สุดเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอที่เดียวที่บุคคลจะปรารถนาเหตุผล ก็ได้ชี้ให้เห็นว่าความสุขเป็นจุดหมายที่แท้จริงที่บุคคลควรแสวงหาความรู้ความงามและความดีหรือคุณธรรม นั้นเป็นเครื่องมือหรือวิธีการให้ถึงความสุขสิ่งเหล่านี้มีคุณค่าเพียงภายนอกหรือเป็นเพียงเครื่องมือในการ แสวงหาความสุข

ตามทัศนะของซิดวิก ความดีอันสูงสุดเป็นสิ่งที่เราได้ตามธรรมชาติหรือในธรรมชาติมันขึ้นอยู่กับภาวะความรู้สึกล้วนนำปรารถนาที่เรียกว่าความเพลิดเพลินหรือความสุข ซิดวิก เป็นพวกวิญญานนิยม หรือเหตุผลนิยมและเป็นพวกสุขนิยมซิดวิก มีความเห็นว่าศีลธรรมนั้นมีรากฐานอยู่ที่เหตุผลการตัดสินใจ คุณค่าอันมีมาแต่เดิมความคิดแบบอุปนัยหรืออุปมานั้นไม่อาจให้จุดหมายอันสูงสุดแก่การกระทำทาง ศีลธรรมได้ การรวบรวม ข้อเท็จจริงทางประสบการณ์เท่าที่ได้สังเกตมานั้นไม่สามารถ พิสูจน์ได้ว่าอะไรคือ สิ่งควรจะเป็นหรือควรจะเป็นอย่างไรเหตุผลต่างหากที่จะให้ความจริงเรื่องนี้ได้

10. มโนธรรมนิยม (หรือสามัญสำนึก)

มโนธรรม นิยมหรือสามัญสำนึกแบบหลักการซึ่งต้องเชื่อ สามัญสำนึก คือ ทฤษฎีที่ว่าด้วย มโนธรรม (Conscience) ซึ่งรับรู้โดยตรงและเป็นไปเอง หรือรู้ขึ้นได้เองว่าอะไรถูกอะไรผิดโดยเฉพาะ อย่างยิ่งเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลไม่ต้องคำนึงถึงจุดหมายหรือผลที่ตามมาอธิบายว่ามโนธรรม เท่านั้นที่จะบอกเราได้ว่าควรเว้นอะไรควรทำอะไรจุดหมายและผลที่จะตามมานั้นไม่สำคัญ

มโนธรรมเป็นสิ่งสากลในบุคคลกล่าว คือ ทุกคนมีมโนธรรมอยู่มากหรือน้อยแตกต่างกันไปตาม พันธุกรรมสิ่งแวดล้อมการศึกษาอบรมและอุปนิสัยของเขาเอง

Muirhead ได้ให้พื้นฐานสามัญสำนึกสำหรับทฤษฎีสามัญสำนึกไว้ ดังนี้ 1. มโนธรรมเป็นสิ่ง ธรรมดาไม่ได้รับมาจากใครหรืออะไรเป็นสิ่งพิเศษในตัวบุคคล 2. การตัดสินใจของมโนธรรมนั้นเกิดขึ้นเองในใจ 3. การตัดสินใจของมโนธรรมนั้นเป็นสากล

อิมมานูเอล คานท์ มีความเห็นวามโนธรรมไม่เคยผิดเลยมันนำไปสู่ทางถูกต้องเสมอแต่ อิมมานูเอล คานท์ หมายถึง มโนธรรมสากลเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยสติปัญญาของมวลมนุษย์แล้ว ก่อให้เกิดศีลธรรมสากลขึ้นศีลธรรมสากลนี้บางคนก็มีมากบ้างน้อยบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างใน การเข้าใจศีลธรรมแต่ทุกคนสามารถให้เพิ่มพูนขึ้นได้ในตนเองด้วยการศึกษาและการปฏิบัติ

ทฤษฎีมโนธรรมนิยมนี้มี 2 แบบ คือ 1. แบบความรู้สึทางศีลธรรม 2. แบบความรู้สึทางสุนทรียะ

11. เหตุผลนิยม, บริสุทธินิยม หรือริกริสม

สุขนิยมเน้นเรื่องความรู้สึกละถือว่าความพอใจเป็นความดีอันสูงสุดส่วนเหตุผลนิยมเห็นแย้ง กับสุขนิยมเหตุผลนิยมเน้นเรื่องเหตุผล และถือว่าคุณธรรมเป็นความดีอันสูงสุด สุขนิยมถือว่าการทำความ พพอใจให้แก่ตนหรือความปรารถนาเป็นความดีอันสูงสุดเหตุผลนิยมถือว่าการชะนะตนหรือการชะนะ ความรู้สึกละของตนและความปรารถนาของตนเป็นความดีอันสูงสุด สุขนิยมไม่ยอมรับเหตุผลถือว่ามันเป็น เพียงเครื่องมือของกิเลสส่วนเหตุผลนิยมก็ไม่ยอมรับความรู้สึกละถือว่ามันเป็นกับดักวิญญานผูกพันวิญญาน ไว้กับความสุขทางเนื้อหนังเหตุผลนิยมถือเอาคุณธรรมว่าเป็นส่วนสำคัญของเหตุผลอันนำไปสู่การจำกัด สุขสัมผัส

ลัทธิไซนิค (Cynicism) มีบทบาทตรงข้ามกับลัทธิไซเรนนิค (Cyrenaism) ผู้ถือว่าศีลธรรมไม่ ต้องเกี่ยวกับความสุขก็ได้ คือ ไม่ต้องมีความสุขเป็นผลหรือไม่ต้องมุ่งความสุขเป็นจุดหมายปลายทางใน การประพฤติศีลธรรมส่วนพวกไซเรนนาอีกถือว่าการประพฤติศีลธรรมต้องมุ่งหาความสุขเป็นจุดหมาย

ปลายทางต้องแสวงหาความสุขให้แก่ตนในการกระทำต่างๆ การแสวงหาความพึงพอใจให้แก่ตนเป็นภาระหน้าที่ของมนุษย์

ลัทธิสโตอิก (Stoicism) ถือว่าคุณธรรม คือ ชีวิตอันมีเหตุผลเป็นความดีสูงสุดอุดมคติหรือสุภาพิธประจำลัทธินี้คือคุณธรรมเพื่อคุณธรรมหรือความดีเพื่อความดีมิใช่เพื่อสิ่งภายนอกอื่นใด

เหตุผลนิยมของอิมมานูเอล คานท์ ในความเห็นของคานท์การกระทำที่ถูกต้องนั้นก่อให้เกิดความพอใจ 2 ประการ คือ 1. ถูกต้องตามหลักศีลธรรมที่มีเหตุผล 2. บุคคลควรจะต้องกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อกฎแห่งศีลธรรมนั่นเอง คานท์พยายามสร้างกฎศีลธรรมขึ้นโดยการวางหลักสำคัญโดยสรุป 3 ข้อ ดังนี้ 1. จงทำเฉพาะสิ่งที่เมื่อท่านทำแล้วเป็นกฎสากลได้ 2. จงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกับปฏิบัติต่อตนเองอย่าทำคนอื่นให้เป็นเครื่องมือแต่จงคำนึงถึงจุดหมาย 3. จงทำในฐานะเป็นสมาชิกของอาณาจักรแห่งจุดหมาย

ภควัทธิศา เน้นเรื่องการทำหน้าที่ เพื่อหน้าที่ โดยไม่ให้หวังผลตอบแทนเป็นลาภยศสรรเสริญหรือสุขเพื่อตน

12. สมบูรณ์นิยม หรือจริยศาสตร์ ว่าด้วยบุคลิกภาพ

ตามทัศนะของสมบูรณ์นิยมความสมบูรณ์หรือความรู้แจ้งตนเองเป็นความดีอันสูงสุดคำว่าความสมบูรณ์นั้นมาเอาความสมบูรณ์แห่งอุปนิสัยหรือความมีเหตุผลจนสามารถควบคุมความรู้สึกแรงกระตุ้นหรือความปรารถนาอันไม่ชอบธรรมไม่ได้เครื่องมือในการนี้ ก็คือคุณธรรมภายในความสูงส่งทางศีลธรรมอีกอย่างหนึ่งความสมบูรณ์หมายถึงการพัฒนาคนให้ขึ้นถึงขั้นสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่มนุษย์ชาติจะขึ้นให้ถึงได้นั้นควรจะเป็นอุดมคติของมนุษยชาติทุกคนทีเดียว

การพัฒนาบุคลิกภาพไม่ตีสั่งขีดสุดเป็นวิธทางแห่งการรู้แจ้งตนแต่เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีพลังจำกัดบุคคลจึงไม่สามารถประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ได้ทุกทาง จริงอยู่คนเราเกิดมาแตกต่างกันทั้งโดยนิสัยใจคอความถนัดและสิ่งแวดล้อม แต่นั่นไม่สำคัญที่สำคัญ คือ เรามีหน้าที่อันชอบธรรมแต่อย่างใดขอให้เขาทำหน้าที่นั้นอย่างดีที่สุดซื่อสัตย์สุจริตที่สุดเมื่อรู้ว่ามีความถนัดอย่างใดขอให้ได้พัฒนาความถนัดนั้นของตนให้ถึงขั้นขีดสุดแสวงหางานอันเป็นหน้าที่ให้เหมาะสมกับความถนัดโดยกำเนิดของตน อันนี้แหละจะทำให้บุคลิกภาพของเขาพัฒนาขึ้นถึงขีดสุด

สมบูรณ์นิยมถือว่ามโนธรรมมีความหมายมาอย่างหนึ่งในชีวิตศีลธรรมมันเป็นตัวตนทั้งหมดคือ มโนธรรม (ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี) เป็นสิ่งพึงปรารถนาอย่างยิ่งในการประพฤติศีลธรรมมันเป็นกฎภายใน (Internal) ที่บังคับให้เราทำดีเว้นชั่วเป็นความสำนึกภายในอันมีอิทธิพลต่อจิตใจอย่างใหญ่หลวงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตยิ่งกว่ากฎภายนอก เช่น กฎหมายและข้อบังคับอื่นใด ความรับผิดชอบทางศีลธรรมนั้นว่าโดยเนื้อหาสาระแล้วก็คือการบังคับตนเองคือตัวเองบังคับตัวเอง

13. มโนธรรมนิยม

อินทรีย์พิเศษทางศีลธรรมนั้น คือ ความสามารถที่จะรู้หรือเข้าใจถึงความถูกผิดชั่วดีพูดง่าย ๆ ว่าความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่มีอยู่ในใจ เรียกว่ามโนธรรมบ้าง อินทรีย์พิเศษทางศีลธรรมบ้าง พวกสุขนิยมปฏิเสธความมีอยู่ของมโนธรรมในฐานะเป็นอินทรีย์พิเศษ พวกสุขนิยมไม่ยอมรับว่ามโนธรรมเป็นความรู้สึกพิเศษที่มีอยู่ในคน แต่เห็นว่ามันเป็นเพียงอันหนึ่งอันเดียวกันกับความรักตนและความรอบคอบ สุขุมเฉลียวฉลาดหรือความเห็นการณ์ไกล ส่วนพวกประโยชน์นิยมเห็นว่ามโนธรรม ก็คือเมตตาปราณีที่คนทุกคนต้องการและมีอยู่ในคนทุกคนมากหรือน้อยเท่านั้น พวกสุขนิยมวิวัฒนาการเห็นว่า มโนธรรมเป็นสัญชาตญาณที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือเมตตาปราณีอันเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษพวกวิญญูณนิยมเห็นว่ามโนธรรมเป็นอินทรีย์พิเศษภายในมันเป็นเครื่องเดียวกันกับความรู้สึกหรือ มิฉะนั้น ก็เป็นเครื่อง

เดียวกับเหตุผล พวกวิญญูณนิยมบางคนถือว่ามโนธรรมเป็นความรู้สึกทางศีลธรรมที่เรียกว่า moral Sense บางพวกถือว่าเป็นความรู้สึกทางสุนทรียะ บางพวกว่าเป็นเหตุผลทางตรรกศาสตร์ ซึ่งสามารถเข้าใจได้เอง ในหลักศีลธรรมสากลและนำมาใช้กับการกระทำส่วนบุคคล

14. ลักษณะและพื้นฐานของสภาพบังคับทางศีลธรรม

โดยธรรมดาเมื่อบุคคลยอมรับว่าการกระทำอย่างใดถูกเขาเยอุมพอใจที่จะกระทำอย่างนั้นนี่คือ สภาพบังคับหรือความรับผิดชอบทางศีลธรรมสภาพบังคับทางศีลธรรมย่อมมาด้วยกันกับการตัดสินทาง ศีลธรรมอธิบายว่าเมื่อทางศีลธรรมตัดสินว่าการกระทำอย่างใดถูกก็เป็นการบังคับภายในให้คนยินดีทำ สิ่งนั้นโดยอัตโนมัติสภาพบังคับทางศีลธรรม จึงมิใช่สภาพบังคับทางกายแต่เป็นสภาพบังคับทางจิตหรือ ความรู้สึกนึกคิดเป็นไปในลักษณะควรหรือไม่ควรมิใช่ต้องสภาพบังคับทางศีลธรรมไม่เป็นสิ่งตายตัวมีการ ยืดหยุ่นได้บ้างเมื่อจำเป็นหรือเมื่อขัดกับกาลเทศะการบังคับทางศีลธรรมเป็นการบังคับตัวเองเป็นสำคัญ มิใช่การบังคับจากภายนอก รวมความว่าสภาพบังคับทางศีลธรรมนั้นต้องมา จากภายในและตนของ ตนเองนั่นแหละเป็นผู้บังคับตน คือ ตนที่ดีมีเหตุผลบังคับตนที่ไม่ดีเอาแต่อารมณ์

สภาพบังคับทางศีลธรรมมีอยู่หลายทฤษฎี เช่น 1.ทฤษฎีกฎหมาย 2.ทฤษฎีสุนิยม 3. ทศนะ ของพวกสามัญสำนึก 4. ทศนะของค่าน และ 5. ทศนะของกลุ่มสมบูรณนิยม

15. พันธกรณีทางศีลธรรม

พันธกรณีทางศีลธรรมนี้มีความผูกพันอยู่กับรางวัลและการลงโทษด้วยคือผู้ปฏิบัติย่อมได้รับ รางวัลส่วนผู้ปฏิบัติไม่ชอบหรือการขาดปฏิบัติย่อมถูกลงโทษ

เบนแฮมผู้สนับสนุนประโยชน์นิยมได้ยอมรับพันธกรณีภายนอก 4 ประการ ซึ่งถือว่าเป็น แรงจูงใจให้คนประพฤติเพื่อประโยชน์ของคนทั่วไปพันธกรณี 4 ประการมีดังนี้ 1. พันธกรณีทางกายหรือ พันธกรณีธรรมชาติ 2. พันธกรณีทางกฎหมายหรือรัฐศาสตร์ 3. พันธกรณีทางสังคม 4. พันธกรณี ทางศาสนา

พันธกรณีภายใน หรือพันธกรณีทางศีลธรรมหมายถึงความพอใจเมื่อรู้สึกว่าตนได้กระทำ อะไรลงไปตามมโนธรรมและความรู้สึกเสียใจ เมื่อรู้สึกว่าได้ทำสิ่งที่ขัดแย้งกับมโนธรรม อย่างไรก็ตาม พันธกรณีทั้งภายนอกและภายในย่อมมีส่วนช่วยให้เกิดการปฏิบัติตามศีลธรรมขึ้นในสังคม กล่าวคือ ความรู้สึกสุขเพราะได้ประพฤติตามศีลธรรมและความรู้สึกทุกข์ใจ เมื่อรู้สึกตนว่าได้ประพฤติดลลิก ศีลธรรมช่วยให้ตนเว้นการชั่วและทำความดีเพราะผลดีผลชั่วปรากฏชัดแก่ใจของตน นี่เพราะพันธกรณี ภายในสวนบางคนยังมีอาศัยอภัยอาศัยยากปัญญาต้องอาศัยพันธกรณีภายนอกเป็นเครื่องกระตุ้น เตือนให้เว้นชั่วประพฤติดี เช่น พันธกรณีทางกฎหมายและทางศาสนา เป็นต้น

16. ปัจเจกชนและสังคม

ปัจเจกชนเป็นหน่วยของสังคมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมาก จิตนิยมมีทัศนะว่าสังคม คือ การรวมตัวของจิตที่อิสระมีความรู้สึกตัวและอาศัยอยู่ร่วมกันโดยธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์สังคมตัวตน ทางสังคมก็คือตัวตนที่มีเหตุผลมีอุดมคติอยู่ภายใต้บงการของอำนาจฝ่ายสูงตัวตนอย่างนี้เราจะรู้จักได้ ก็โดยผ่านทางสังคมเท่านั้น ถ้ามนุษย์อยู่คนเดียวในโลกเขาก็จะรู้ตัวเองไม่ได้เลยว่าเขาเป็นคนอย่างไรมี คุณธรรมมากน้อยแค่ไหนดังนั้นตัวตนที่แท้จริงจึงเป็นตัวตนทางสังคมภาคเอกชนทุกคนเป็นของสังคมเป็น สมาชิกของสังคมส่วนรวมพวกเราเป็นสมาชิกของกันและกัน

เจตนารมณ์ทั่วไปมุ่งกับความดีคนส่วนมากเป็นจุดมุ่งหมาย ความดีของคนหมู่มากนั้นไม่ใช่ ความสุขอย่างที่พวกสุนิยมมุ่งหมายและไม่ใช่อุณหภูมิโดยเจตนาดี (Good will) อย่างที่ค่านียึดมั่นอยู่แต่

หมายถึง การรู้จักตนเองคือความรู้แจ้งตนในคุณค่าด้านต่างๆ เช่น ด้านร่างกายคุณค่าด้านเศรษฐกิจสังคม อุปนิสัยความเข้าใจเรื่องความดีเพื่อคนหมู่มากนี้ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์เสมอไป

สถาบันการสังคมทั้งปวงย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่ไม่ขาดสายเพราะกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมนั้นเองมาตรฐานเครื่องวัดความเจริญของสังคม คือ การที่สมาชิกของสังคมสามารถรู้แจ้งตนอันมี อุดมคติมีเหตุผลมากน้อยเพียงใดถ้าสมาชิกของสังคมสามารถรู้แจ้งตนมีเหตุผลมากขึ้นแสดงว่า สังคมนั้นเจริญมากขึ้นส่วนสังคมใดสมาชิกของสังคมด้อยทางความรู้แจ้งตนด้อยทางเหตุผลสังคมนั้นมี ความเจริญน้อยเหตุผลในที่นี้ก็คือบุคคลรู้จักตนมากเท่าใดมีเหตุผลมากขึ้นเท่าใดความชั่วร้ายในตัวเองก็ ลดลงมากเท่านั้นสังคมที่มีบุคคลเช่นนี้เป็นสมาชิกย่อมเป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้า พ้นจากการเบียดเบียน อยู่กันอย่างสงบสุข

17. สิทธิและหน้าที่

สิทธิ คือ บางสิ่งบางอย่างอันบุคคลพึงได้รับเพราะมีหน้าที่ เช่น เมื่อเขามีหน้าที่ต้องทำงาน อย่างหนึ่งเขาย่อมมีสิทธิรับเงินรายวันหรือรายเดือนเป็นผลตอบแทนหน้าที่ของเขาถ้าเขาเป็นตำรวจมีหน้าที่ ดูแลความเรียบร้อยของบ้านเมืองเขาย่อมมีสิทธิจับกุมบุคคลผู้ก่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

สิทธิกับหน้าที่จริงไปด้วยกันเสมอคนไม่มีหน้าที่ย่อมไม่สามารถเรียกร้องสิทธิใดๆ ได้

หน้าที่คือความผูกพันของบุคคลที่มีต่อสังคม เช่น หน้าที่ของมารดาบิดาต่อบุตรของตนหน้าที่ ของครูต่อศิษย์ เป็นต้น

ในหลักรัฐศาสตร์การใช้สิทธิ หมายถึง การยอมให้มีเสรีภาพที่จะปฏิบัติการโดยเสรีภาพใน ขอบเขตแห่งสิทธินั้นหน้าที่ คือ การกำหนดให้บุคคลใดหรือกลุ่มใดสามารถใช้สิทธิที่ตนมีอยู่อย่างเสรี เช่น นาย ก. ยอมให้นาย ข. ยืมทรัพย์สินของตนแปลว่าให้สิทธิแก่ ข. ในการใช้ทรัพย์สินนั้นเท่ากับตน หน้าที่ ของก. คือการยอมให้ ข. ใช้ทรัพย์สินของตนได้ตามปรารถนาสิทธิต่างๆ เหล่านี้สังคมหรือรัฐเป็นผู้มอบ ให้แก่ประชาชน

ตามหลักจริยศาสตร์สิทธิ หมายถึง ข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของภาคเอกชนซึ่งสังคมยอมรับ

หน้าที่ คือ หนี้ หรือความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชน ซึ่งสังคมยอมรับเหมือนกันสิทธิ และหน้าที่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกันจะมีแต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งหาได้ไม่

สิทธิมนุษยชน 1. สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ 2. สิทธิที่จะได้รับการศึกษา 3. สิทธิที่จะทำงาน 4. สิทธิ เสรีภาพ 5. สิทธิในทรัพย์สิน 6. สิทธิในสัญญาประชาคม

แมคเคนซีได้ระบุหน้าที่ไว้ดังต่อไปนี้ 1. หน้าที่ในการยอมรับนับถือชีวิต 2. หน้าที่ในการยอมรับ นับถือเสรีภาพและบุคลิกภาพ 3. หน้าที่ในการยอมรับนับถือทรัพย์สินของผู้อื่น 4. หน้าที่ในการยอมรับนับถือ ระเบียบของสังคม 5. หน้าที่ในการยอมรับนับถือความจริง 6. หน้าที่ในการยอมรับนับถือความก้าวหน้า

ตามทัศนะของเอ็มมานูเอล ค้าน หน้าที่ความรับผิดชอบนั้นมีทั้งที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์

หน้าที่ใหญ่ๆ มี 3 หน้าที่ คือ 1. หน้าที่ต่อตนเอง 2. หน้าที่ต่อผู้อื่น 3. หน้าที่ต่อพระเจ้า

18. คุณธรรม

ตามหลักจริยศาสตร์คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิตอุปนิสัยอันนี้ได้มาจาก ความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานานคุณธรรมมีความสัมพันธ์กับหน้าที่อย่างมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัยนั่นเองจะกลายเป็นอุปนิสัยอันดีงามสั่งสมอยู่ในดวงจิตเป็นบารมีเป็น สันดานดีลักษณะอย่างเดียวกันนี้แหละถ้าเป็นฝ่ายชั่วท่านเรียกว่าอาสวะ ทำให้แก้ไขได้ยากสอนได้ยาก

คนมีคุณธรรมก็คือคนที่มีนิสัยอันดีงามในการทำหน้าที่นิสัยนี้แน่นอนมั่นคงได้รับมาจากความ พยายามและความประพฤติอันติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรม คือ ความละเมียดแห่งอุปนิสัย

ในทัศนะของเพลโตเห็นว่า คุณธรรมมีจุดหมายในตัวเอง คือ เราประพฤติความดีเพื่อความดี เราเป็นคนดีมิใช่เพื่อความสุขหรือเพื่อจุดหมายอื่นแต่เพื่อสนองเพื่อความดีนั่นเอง

เอมมานูเอลคานเห็นว่าคุณธรรมมีจุดหมายในตัวเองเราทำหน้าที่เพื่อหน้าที่มิใช่ทำหน้าที่เพื่อไปสู่จุดหมายอื่น เช่น ความสุข เป็นต้น

ส่วนโสเครตีสเห็นว่าคุณธรรม คือ ความรู้ ส่วนอริสโตเติลเห็นว่าคุณธรรม คือ นิสัยในการเลือกวิธีสัมผัส ซึ่งเป็นปัญญาชนสามารถตัดสินใจได้โดยเหตุผล วิธีสัมผัสหมายความว่าคุณธรรมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมเป็นเรื่องราวไปหาได้มีความหมายความตายตัวใดๆ ไม่การปฏิบัติให้เหมาะสมในเรื่องนั้นๆ นั่นเองคือคุณธรรม.

ตามทัศนะของเพลโตมีคุณธรรมสำคัญอยู่ 4 ประการ 1. ปัญญา 2. ความกล้าหาญ 3. ความพอประมาณ 4. ความยุติธรรม

3. ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในทัศนะของผู้วิจารณ์หนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์” มีข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ จุดเด่นหนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์” เป็นการเสนอประเด็นจริยศาสตร์ในแง่มุมมองของปรัชญาตะวันตกอย่างกว้างๆ ให้ความครอบคลุมต่อประเด็นสำคัญทางด้านจริยศาสตร์ว่ามีอะไร เป็นอย่างไรบ้างที่สำคัญๆ ที่ผู้เรียนหรือผู้สนใจในปรัชญา หรือแง่มุมมองทางด้านจริยศาสตร์ ซึ่งมีบางประเด็นที่ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่าง และมีการใช้ข้อวิพากษ์เข้ามาในเชื่อมโยงต่อประเด็นนั้นๆ ร่วมกันบ้าง

จุดด้อยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจารณ์เห็นว่า การเขียนหนังสือจริยศาสตร์เล่มนี้มีอะไรบางอย่างที่เน้นที่ปรัชญาตะวันตกเกือบทั้งหมด อาจมีการกล่าวถึงภาคทศิตา เรื่องหน้าที่นิคหนอยและพระพุทศาสนา ประเด็นนิพพานนิคหนอย จึงทำให้ถึงความคับแคบต่อการนำเสนอประเด็นของจริยศาสตร์ได้ อาจตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “จริยศาสตร์ตะวันตก” อาจจะดีกว่าหรือไม่ ซึ่งความน่าสนใจในการนำเสนอเป็นไปในทิศทางของเนื้อหาว่า แต่ละประเด็นทางด้านจริยศาสตร์นั้นๆ คิดอย่างไร เป็นอย่างไร ในส่วนของข้อถกเถียงต่อประเด็นปัญหาร่วมกันยังไม่มีประเด็นเด่นชัดว่า เพราะอะไรการให้เหตุผลนั้นต่อประเด็นปัญหาสำคัญ อย่างไรก็ตาม การมีความทับซ้อนของประเด็นเนื้อหากล่าวได้ว่า ซ้ำซ้อนกันอยู่ด้วยในส่วนแรกๆ กับส่วนท้าย จึงทำให้เห็นว่า ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ยังขาดความเข้าใจระหว่างจริยศาสตร์กับคุณธรรมว่าเป็นอย่างไร ผู้เขียนอาจคิดว่าเหมือนหรือคล้ายกัน แต่ที่จริงแล้ว จริยศาสตร์มีขอบข่ายในการศึกษาต่อประเด็นอย่างชัดเจน แต่หากว่าผู้เขียนเข้าใจว่าคุณธรรมคืออะไร และสามารถให้เหตุผลสนับสนุนถึงความสำคัญต่อประเด็นนั้น ก็เป็นไปในขอบข่ายจริยศาสตร์ได้บ้าง เพราะจริยศาสตร์จะเน้นไปที่อะไรควรไม่ควร และเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรควรหรือไม่ อย่างไรนั้น มีเกณฑ์อย่างไรบ้างถึงกระนั้นก็ตามในที่นี้หากผู้เขียนหนังสือ ได้ใช้คำบางคำที่เป็นไปในทางจริยศาสตร์หรือปรัชญาจะสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดีมากขึ้น เพราะบางคำเป็นไปในแงุ่มุมที่ไม่ใช่ปรัชญา หรือไม่ได้ชี้ตรงไปที่จริยศาสตร์ อาจทำให้ผู้อ่านไขว้เขวว่า ตกลงแล้วจริยศาสตร์หรือคุณธรรมเป็นเรื่องเดียวกันไหม

บรรณานุกรม

วศินอินทสระ. (2551). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ ในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้สนับสนุนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้สนับสนุนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้สนับสนุนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนบทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. บทความที่ผู้สนับสนุนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้สนับสนุนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้สนับสนุนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้สนับสนุนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บ

รวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

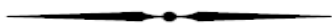
1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณามี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมล

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์

อย่างต่อเนื่องกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งื่อนำมาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

2.2 ชื่อผู้วิจารณ์

2.3 บทวิจารณ์

2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง

3.2 ผู้แต่ง

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบเผยแพร่บทความในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านการศึกษา ศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การสอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการด้านการศึกษา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม - มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม)

การส่งต้นฉบับ

- E-mail: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ sarthonghan@gmail.com
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มูลนิธิบวร เพื่อการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์. ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์). /ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่ (ถ้ามี))./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). *The decline of the local a challenge to educational leadership*. *Education Administration Quarterly*, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุขฎิณิพนธ์
และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุขฎิณิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./ชื่อ
มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). *Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds
in the Chinhae Bay system, Korea*. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul
National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อบทความ./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<<http://research.krirk.ac.th/pdf>> [25 December 2019]

คุณธรรม นำความรู้
Morality before knowledge